ULUSLARARASI MULTİDİSİPLİNER AKADEMİK ARAŞTIRMALAR DERGİSİ

AĞUSTOS 2021
CİLT: 8 SAYI: 2

JOURNAL OF INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY ACADEMIC RESEARCHES

AUGUST 2021
VOLUME: 8 ISSUE: 2

www.joimar.com
2021

HAKKIMIZDA

Uluslararası Multidisipliner Akademik Araştırmalar Dergisi 2014 yılında yayın hayatına girmiştir. Dergi yılda 3 kez olmak üzere Mayıs, Ağustos ve Aralık aylarında elektronik olarak yayımlanır. Derginin yayın kabul ettiği temel alanlar eğitim bilimleri, sosyal bilimler, sağlık bilimleri ve spor bilimleridir. Dergimize yayınlanması için belirtilen bu alanlara uygun olan özgün makale, derleme, kitap bölümü ve olgu sunumları gönderilebilir.

Dergide yayınlanması için kabul edilen akademik çalışmalar dergi web sitesinde elektronik olarak yayınlanır. Dergiye gönderilen akademik çalışmalar editörün onayından geçtikten sonra hakem değerlendirmesi için alana hâkim hakemlere yönlendirilir. Her akademik çalışma en az iki hakem değerlendirmesine tabi tutulur. Editör gerekli gördüğü durumlarda akademik çalışmayı ikiden daha fazla hakemin değerlendirmesine sunabilir. Ancak şartlar ne olursa olsun hem editör hem de derginin diğer yönetim organları hiçbir makaleye dergide yayınlanması için öncelik vermez. Ayrıca her akademik çalışma konu ile ilgili hakemlere yönlendirilirken editör veya dergi yönetim organlarının hakemlerin kararları üzerinde etkide bulunmaları söz konusu olamaz.

Günümüzde akademisyenler başta olmak üzere akademik çalışmalar yapan diğer bilim insanlarının en fazla karşılaştıkları sorunların başında akademik çalışmalarının uzun değerlendirme sürelerine tabi tutulması gelmektedir. Dergimiz bilim insanlarının bu sorunu ortadan kaldırmak ve dergiye gönderilen akademik çalışmalara ilişkin hakem görüşlerinin en kısa sürede neticelenmesi için gerekli hassasiyeti göstermektedir. Bunun yanında dergimiz aşağıda yer alan indeks ve dizinlerde taranmaktadır.

International Scientific Indexing
International Institute of Organized Research
Advanced Science Index
Indian Science Index
Infobase Index
General Impact Factor
Scientific Indexing Services
Türk Eğitim İndeksi
Eurasian Scientific Journal Index
Open Academic Journals Index
Directory of Indexing and Impact Factor
Cite Factor Academic Scientific Journals
Researchbib Academic Resource Index
Bibliothekssystem Universität Hamburg
World Catalogue of Scientific Journals
SJIF Scientific Journal Impact Factor
Scholarsteer Scholary Information
Cosmos Impact Factor
Academic Keys
İdeal Online
Acar Index
Jifactor

ABOUT US

Journal Of International Multidisciplinary Academic Researches entered into the life in 2014.It is published electronically in May, August and December, three times a year. Base fields of the journal are educational sciences, social sciences, health sciences and sport sciences. Unique articles, collections, book sections and case reports can be sent to the journal for publication. Academic studies accepted for the publication on the articles are published on the journal website electronically. Academic studies sent to the journal are directed to the specialist referees after it was certifiec by the editor. Each academic study is subjected to at least two referee assessmentsWhen the editor finds the evaluation of the study necessary, he can send the study to referees more than two. However, under all circumstances, both the editor and the other managing bodies of the articles can not give priority to any article to be published on the journal. Furthermore, while every academic study is directed to the referees interested in the topic, the editor or managing bodies of the journal can't have any effect on the decisions of the referees.

In this day and time, particulary academicians and other scientists doing academic researches say that the most common difficulty they encountered during their researches was that the academic studies had been subjected to long assessment process. Our journal displays the necessary sensitivity in order to clear the problems and provide the academic studies with results as soon as possible. Additionally, our journal is scanned in the folowing indexes and lists.

International Scientific Indexing
International Institute of Organized Research
Advanced Science Index
Indian Science Index
Infobase Index
General Impact Factor
Scientific Indexing Services
Index of Turkish Education
Eurasian Scientific Journal Index
Open Academic Journals Index
Directory of Indexing and Impact Factor
Cite Factor Academic Scientific Journals
Researchbib Academic Resource Index
Bibliothekssystem Universität Hamburg
World Catalogue of Scientific Journals
SJIF Scientific Journal Impact Factor
Scholarsteer Scholary Information
Cosmos Impact Factor
Academic Keys
İdeal Online
Acar Index
Jifactor

ULUSLARARASI MULTİDİSİPLİNER AKADEMİK ARAŞTIRMALAR DERGİSİ
(E-ISSN: 2149-2166)

YAYIN KURULU

EDİTÖR	**Kurum**
Hakan Hekim	Hekim Limited Şirketi
YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ	
Mesut HEKİM	Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
SEKRETARYA	
Mehmet TOKGÖZ	Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Oğuz GÜRKAN	Bozok Üniversitesi
Servet REYHAN	Siirt Üniversitesi
Yılmaz YÜKSEL	Erzurum Teknik Üniversitesi
HAKEM KURULU	
Dr. Ahmet ŞAHİN	Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Dr. Ahmet TALİMCİLER	Ege Üniversitesi
Dr. Akmaral İBRAYEVA	M. Kozybayev Kuzey Kazakistan Devlet Üniversitesi
Dr. Arzu Gürdoğan	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Dr. Asiye Ayben Çelik	Celal Bayar Üniversitesi
Dr. Ayfer AYDINER BOYLU	Hacettepe Üniversitesi
Dr. Ayşe Derya IŞIK	Bartın Üniversitesi
Dr. Barbaros Serdar ERDOĞAN	Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Dr. Doğan Bıçkı	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Dr. Dolunay ŞENOL	Kırıkkale Üniversitesi
Dr. Elif BOZYİĞİT	Pamukkale Üniversitesi
Dr. Emre SERİN	Siirt Üniversitesi
Dr. Erdi Kaya	Akdemiz Üniversitesi
Dr. Esma ESGİN GÜNDER	Celal Bayar Üniversitesi
Dr. Feda Rehimov Hannanoğlu	Akü Devlet Üniversitesi
Dr. Georgi GAGANİDZE	Ivane Javakhishvili Tiflis Devlet Üniversitesi
Dr. Gökhan ÇOBANOĞLU	Celal Bayar Üniversitesi
Dr. Gönenç HONGUR	Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Dr. Gül ÖZKAYA	Akdeniz Üniversitesi
Dr. Gülay GÜNAY	Karabük Üniversitesi
Dr. Gülten HERGÜNER	Sakarya Üniversitesi
Dr. Hale YAMANER OKTAN	Ege Üniversitesi
Dr. Hande ŞAHİN	Kırıkkale Üniversitesi
Dr. Hanna STAKHEYENA	Boğaziçi Üniversitesi
Dr. Hayri AYDOĞAN	Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
Dr. Hilal Yıldırır Keser	Uludağ Üniversitesi
Dr. Huriyet Bilge	Celal Bayar Üniversitesi

Dr. Kadri Yılmaz ERDAL	Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Dr. Mehmet ŞAHİN	Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Dr. Metin SAYIN	Celal Bayar Üniversitesi
Dr. Mir Hamid Sleaihan	Islamic Azad University, Iran Üniversitesi
Dr. Modammad Ahmad Qudah	University of Jordan Üniversitesi
Dr. Muharem Cufta	Pamukkale Üniversitesi
Dr. Murat ÇALIŞOĞLU	Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi
Dr. Murat GÖK	Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Dr. Murat KEÇE	Süleyman Demirel Üniversitesi
Dr. Mustafa TALAS	Ömer Halis Demir Üniversitesi
Dr. Nihada Delibegović Džanić	University of Tuzla, Bosniaand Herzegovina Üniversitesi
Dr. Nilgün VURGUN	Celal Bayar Üniversitesi
Dr. Nurten DİNÇ	Celal Bayar Üniversitesi
Dr. Özkan YILDIZ	Dokuz Eylül Üniversitesi
Dr. Özkan YILDIZ	Dokuz Eylül Üniversitesi
Dr. Perihan ŞARA	Uşak Üniversitesi
Dr. Semra AKAR ŞAHİNGÖZ	Gazi Üniversitesi
Dr. Semra TETİK	Celal Bayar Üniversitesi
Dr. Sırrı Cem DİNÇ	Celal Bayar Üniversitesi
Dr. Sibel ERKAL	Hacettepe Üniversitesi
Dr. Suat KOLUKIRIK	Süleyman Demirel Üniversitesi
Dr. Tamara Merkulova VYKTOROVNA	Khrakiv Ulusal Üniversitesi
Dr. Tonguç VARDAR	Uludağ Üniversitesi
Dr. Turan IŞIK	Celal Bayar Üniversitesi
Dr. Türkay Türkoğlu	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Dr. Zafer Durdu	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Dr. Zeynel TURAN	Yüzüncü Yıl Üniversitesi

İÇİNDEKİLER

	Sayfalar
Lisansüstü Öğrencilerinin Yaşam Etkililiği Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi **Yazarlar:** Sultan YAVUZ EROĞLU, Hakan KAHYA	**1-11**
Reklam İle Sanat Arasındaki İlişki ve Mona Lisa Tablosunun Reklamlarda Yeniden Üretiminin Sektörel Bazda İncelemesi **Yazar:** Tuğçe ARIBAŞ	**12-26**
Hakikatin Önemsizleşmesi Bağlamında Popülizm Kavramı ve AKP'nin Popülist Söylemleri **Yazar:** Nabi DALKILIÇ	**27-40**
ISO 45001 İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sisteminin İncelenmesi **Yazarlar:** Cansu DEMİREL, Can KÖSE	**41-48**
Aristoteles'in Erdem Anlayışı Üzerine Bir İnceleme **Yazar:** Mehmet AÇIKGÖZ	**49-58**

TABLE OF CONTENTS

	Pages
Examination Of Life Effectiveness Levels Of Graduate Students In Terms Of Some Variables **Authorr:** Sultan YAVUZ EROĞLU, Hakan KAHYA	**1-11**
e Relationship Between Advertising And Art: Examining Sector By Sector How Advertisers Are Reusing The Mona Lisa **Author:** Tuğçe ARIBAŞ	**12-26**
The Concept Of Populism In The Context Of Truth To Be Delivered And The Populist Discussions Of AKP **Author:** Nabi DALKILIÇ	**27-40**
Investigation of ISO 45001 Occupational Health And Safety Management System **Authors:** Cansu DEMİREL, Can KÖSE	**41-48**
A Treatise on Aristotle's Conception of Virtue **Author:** Mehmet AÇIKGÖZ	**49-58**

Uluslararası Multidisipliner Akademik Araştırmalar Dergisi / Mayıs-Haziran-Temmuz-Ağustos Cilt: 8 Sayı:2
Journal of International Multidisciplinary Academic Researches / May-June-July-August: 8 Issue: 2
2021
www.joimar.com

LİSANSÜSTÜ ÖĞRENCİLERİNİN YAŞAM ETKİLİLİĞİ DÜZEYLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ[1]

EXAMINATION OF LIFE EFFECTIVENESS LEVELS OF GRADUATE STUDENTS IN TERMS OF SOME VARIABLES

***Sultan YAVUZ EROĞLU[2], Hakan KAHYA[3]**

[2]Muşalparslan Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Rekreasyon Bölümü, Muş, Türkiye
[3]Siirt Üniversitesi, Beden Eğitim ve Spor Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, Siirt, Türkiye
***e-mail: sultan-yvz@windowslive.com**

ÖZET
Bu çalışmada, Beden eğitimi ve spor anabilim dalında öğrenim gören lisansüstü öğrencilerinin yaşam etkililiklerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklem grubunu kolayda örnekleme yöntemi ile belirlenen 2020-2021 güz döneminde farklı üniversitelerde öğrenim gören 65 erkek 32 kadın toplamda 97 yüksek lisans ve doktora öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmada kişisel bilgi formu ve Neill, Marsh & Richards (2003) tarafından geliştirilen Ekşi, Kaya & Sancar (2018) tarafından Türkçe'ye uyarlanan "yaşam etkililiği ölçeği" uygulanmıştır. Verilerin analizinde, Independent- Samples T Testi, ikiden fazla bağımsız değişkenler ile bağımlı değişkenler arasındaki farkın tespiti için OneWay ANOVA testi kullanılmıştır. Analiz sonuçlarında; katılımcıların cinsiyet değişkenine göre yaşam etkililiği alt boyutlarından zaman yönetimi, sosyal yetkinlik, başarı motivasyonu, zihinsel esneklik, iş görev liderliği, duygusal kontrol ve etkin inisiyatifin erkekler lehine, yaş değişkenine göre sosyal yetkinlik, iş görev liderliği ve özgüven alt boyutlarında 18-24 yaş grubu lehine anlamlı farklılıklar görülmüştür ($p<0,05$).
Anahtar Kelimeler: Beden eğitimi, spor, yaşam etkililiği

JEL KODU: I23

ABSTRACT
In this study, it is aimed to examine the life effectiveness of postgraduate students studying in the physical education and sports department in terms of some variables. The sample group of the research consists of 97 graduate and doctoral students in total, 65 males and 32 females, studying at different universities in the 2020-2021 fall semester, which was determined by convenience sampling method. Personal information form and "life effectiveness scale" developed by Neill, Marsh & Richards (2003) and adapted into Turkish by Ekşi, Kaya & Sancar (2018) were applied in the study. In the analysis of the data, the Independent-Samples T Test was used, and the OneWay ANOVA test was used to determine the difference between more than two independent variables and dependent variables. In the analysis results; 18-24 age group in the sub-dimensions of time management, social competence, success motivation, mental flexibility, job task leadership, emotional control and effective initiative in favor of men, social competence according to age variable, job task leadership and self-confidence sub-dimensions according to the gender variable of the participants. significant differences were observed in favor of ($p<0.05$).
Key Words: Physical education, sport, life effectiveness

JEL CODE: I23

GİRİŞ

İnsanoğlu yaşamı boyunca yaşamın kendisi için ne anlam ifade ettiğini arayıp durmuştur. Yaşam anlamı; "güç, yoğunluk ve insanların anlam, önem ve hayatlarının amaçlarını şekillendirme ya da onları güçlendirme çabaları ya da arzuları" olarak tanımlanmaktadır. İnsanoğlu hayatının ne anlam ifade ettiğini ararken bu arayışı hayatının doğal bir parçası

[1] Bu Çalışma; 5. Uluslar arası Avrasya Sosyal Bilimler Kongresinde Sözlü Sunum Olarak Sunulmuştur.

olarak yapmalı ve bu arayış insanoğlu için yeni fırsatların kapısını aralamaya teşvik edici olmalıdır (Steger ve ark., 2008).

Yaşamın anlamı yaratılmaz, yaşamın anlamı ancak bir arayışa girmek şartıyla bulunabilir. Yaşam anlamının farkında olunmasa da anlam, bulunduğumuz her an ve her yerde birçok biçim ve formda bulunmaktadır. Yaşamın anlamının ne olduğu sorusu sorulmadan önce, ne yaptığımız, ne için yaptığımız, yaşadığımız hayatın, işimizin bizim için anlamının ne olduğu soruları cevaplanmalıdır. Yaşadığımız her gün anlamlı cevaplarla doludur (Pattakos, 2010).

İnsan yaşamının önemli bir zaman dilimine denk gelen üniversite eğitiminin, öğretim aracılığı ile insan olanaklarının gelişimine katkı sağladığı, araştırma ve danışmanlık yoluyla da öğrencilerin yaşam kalitesinin yükseltilmesine yardımcı olduğu bildirilmektedir (Kateba, 1999). Yaşam kalitesi bireylerin kendini geliştirebilmesi, hayatını kolaylaştırabilmesi ve mutlu olabilmesi için bir takım şeylere erişebilme amacı olarak tanımlanmakta ve bireyin iyi olma durumunu ifade etmektedir (Güney, 2004). Genellikle "iyi oluş" anlamına gelen yaşam kalitesi kavramı; mutluluk, tatmin, uyum, iyi olma hali ve yaşamın öznel bir değerlendirilmesi olarak da açıklanabilmekte ve aynı zamanda kişinin günlük yaşam faaliyetlerini, duygusal ve psikolojik halini, aile içi ve dışı toplumsal ahengini, çevreden etkilenmelerini içermektedir (Erdem, 2005).

Yaşam kalitesinin, günümüzde tüm bilimler açısından kabul görecek tek bir tanımı bulunmamaktadır (Bilir ve ark, 2005). Ancak tüm tanımlardaki ortak nokta insan faktörü ve onun öznel değerlendirme sistemidir. Dünya Sağlık Örgütü yaşam kalitesini "kişinin kendi amaçlarına, beklentilerine, standartlarına ve çıkarlarına göre bir kültür ve değer sisteminde kendi yaşamını algılaması" olarak tanımlamıştır. Burada önemli olan nokta, yaşam kalitesi hedeflerine ulaşmak için temel teşkil eden standartların dışarıdan empoze edilmemesi, kişinin yaşamını tümüyle kendisinin değerlendirmesi ve bu değerlendirmenin sürdürülebilir olmasıdır (Bilir ve ark., 2005; Top, Özden & Sevim, 2003). Dünya Sağlık Örgütü yaşam kalitesini (quality of life), "hedefleri, beklentileri, standartları, ilgileri ile bağlantılı olarak, kişilerin yaşadıkları kültür ve değer yargılarının bütünü içinde durumlarını algılama biçimi" olarak tanımlar. Bir diğer ifadeyle; yaşam kalitesi, kişinin içinde yaşadığı sosyokültürel ortamda kendi sağlığını öznel olarak algılayışını tanımlamaktadır (Zorba, 2008).

Etkililik ise, kaynakları en iyi şekilde değerlendirerek mümkün olan en iyi sonucun alınması biçiminde literatürde yer almaktadır. Etkililik, örgütlerin, gerçekleştirdikleri faaliyetlerin sonucunda amaçlara ulaşma derecesini belirleyen bir performans boyutudur (Horngren, ve ark, 2000). Öz-etkililik, bireyin olayları kontrol edebilme, eylemi başarı ile yapabilme yargısı ve insanın kazandığı bir davranışı değiştirebilmesi için gerekli olan en önemli özellik olarak tanımlanır (Aksayan ve ark., 1998). Yapılan çalışmalarda bireyin öz-etkililik- yeterlik algısının sağlığı geliştiren davranışların başlatılması ve sürdürülmesinde önemli bir belirleyici olduğu vurgulanmaktadır (Prestwich ve ark., 2014). Güçlü öz-etkililik algısına sahip bireyler, daha zor durumlarda sağlığı korumaya eğilimlidirler ve bunun için hedefler belirler. Belirledikleri hedefleri amaca ulaşmada temel güdülenme kaynakları olarak kullanırlar ve uygulama konusunda kararlıdırlar (Bandura,1997).

Ülkemizde büyük bir öneme sahip olan lisansüstü öğrencilerinin yaşam etkililiklerinin ortaya konulması çalışmamızın amacını oluşturmaktadır.

MATERYAL ve METOT

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma betimsel tarama modeline göre modellenmiştir. Deneklerin var olan özelliklerine hiçbir değişiklik yapılmaksızın veri toplanarak, var olan durum hakkında deneklerin görüşleri alınmaya çalışılmıştır. Betimleme yöntemi geçmişe ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, kendi şartları içinde ve olduğu gibi tanımlamaya çalışılır. Olayı değiştirme ve etkileme çabası göstermeden bilmek istenen şeyi gözleyip belirleyebilmektir (Şenyüzlü, 2013). Bu doğrultuda lisansüstü öğrencilerinin yaşam etkililikleri düzeylerinin belirlenmesi amaçlandığı için betimsel tarama modeline dayanmaktadır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın örneklem grubunu kolayda örnekleme yöntemi ile belirlenen 2020-2021 güz döneminde farklı üniversiteler beden eğitimi ve spor anabilim dalında öğrenim gören 65 erkek 32 kadın toplam 97 yüksek lisans ve doktora öğrencisi oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları ve Yöntemleri

Veri toplama aracının ilk bölümünde, araştırmacı tarafından oluşturulan katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin sorular yer almaktadır. İkinci bölümde Neill, Marsh & Richards (2003) tarafından geliştirilen Ekşi, Kaya & Sancar (2018) tarafından Türkçe'ye uyarlanan "yaşam etkililiği ölçeği" uygulanmıştır. YEÖ, zaman yönetimi, sosyal yetkinlik, başarı motivasyonu, zihinsel esneklik, iş/görev liderliği, duygusal kontrol, etkin inisiyatif, öz güven yapılarına ilişkin üçer maddelik sekiz alt faktörden ve 24 maddeden oluşmaktadır.

İstatistiksel Analiz

Verilerin çözümlenmesi aşamasında SPSS.22 programı kullanılmış olup, yaşam etkililiği ile değişkenler arasında ortalama puanlar açısından farklılıkların olup olmadığı ortaya koyulmuştur. Verilerin normal dağılıp dağılmadığını belirlemek amacıyla yapılmış olan normallik testi sonucunda (Büyüköztürk, 2017), verilerin normal dağılım özelliğine sahip olmalarından dolayı parametrik testlerden İki bağımsız grup arasında niceliksel sürekli verilerin karşılaştırılmasında t-testi, ikiden fazla bağımsız grup arasında niceliksel sürekli verilerin karşılaştırılmasında Tek yönlü (One way) Anova testi kullanılmıştır. Anova testi sonrasında farklılıkları belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analizi olarak Scheffe testi kullanılmıştır.

BULGULAR

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özelliklere Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları Tablosu

Demografik Özellikler		Frekans	%
Cinsiyet	Erkek	65	67
	Kadın	32	33
Medeni Durum	Evli	45	46,4
	Bekar	52	53,6
Yaş	18-31	55	56,7
	32 ve üzeri	42	43,3
Lisansüstü Derecesi	Yüksek Lisans	85	87,6
	Doktora	12	12,4
Bir Kamu Kurum/Kuruluşta Çalışma	Evet	71	73,2
	Hayır	26	26,8
Yaşanılan İl	Batı	51	52,6
	Doğu	46	47,4
Mezun Olunan Üniversite	Batı Üniversiteleri	64	66
	Doğu Üniversiteleri	33	34

Tablo 1'e göre katılımcıların cinsiyete göre 65'i (%67) erkek, 32' si (%33) kadın, medeni duruma göre 45'i (%46,4) evli, 52' si (%53,6) bekar, yaşa göre 55'i (%56,7) 18-31 yaş grubunda, 42' si (%43,3) 32 yaş ve üzeri, master derecesine göre 85'i (%87,6) yüksek lisans öğrencisi, 12' si (%12,4) doktora öğrencisi, bir kamu kurum/kuruluşunda çalışma durumuna göre 71'i (%73,2) bir kamu kurum/kuruluşunda çalışmakta, 26'sı (%26,84) bir kamu kurum/kuruluşunda çalışmamakta, yaşadıkları İle göre 51'i (%52,6) batı illerinde, 46'sı (%47,4) doğu illerinde yaşamakta, mezun oldukları üniversiteye göre 64'ü (%66) batı üniversitelerinden mezun, 33'ü (%34) doğu üniversitelerinden mezun olarak dağılmaktadır.

Tablo 2. Katılımcıların Yaşam Etkililiği Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre T-Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	X	Sd	df	t	P
Zaman yönetimi	Erkek	65	17,83	4,36	95	2,54	0,01
	Kadın	32	15,16	5,78			
Sosyal yetkinlik	Erkek	65	19,58	4,12	95	2,89	0,00
	Kadın	32	16,50	6,31			
Başarı motivasyonu	Erkek	65	20,25	3,96	95	2,06	0,04
	Kadın	32	18,16	5,94			
Zihinsel esneklik	Erkek	65	20,11	3,78	95	2,75	0,01
	Kadın	32	17,44	5,70			
İş görev liderliği	Erkek	65	19,57	4,16	95	2,19	0,03
	Kadın	32	17,31	5,83			
Duygusal kontrol	Erkek	65	18,75	4,75	95	4,02	0,00
	Kadın	32	14,22	6,08			
Etkin inisiyatif	Erkek	65	20,26	4,12	95	2,13	0,04
	Kadın	32	18,09	5,72			
Özgüven	Erkek	65	20,12	3,94	95	1,71	0,09
	Kadın	32	18,38	6,05			

Tablo 2'ye göre katılımcıların yaşam etkililiği düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmüştür ($p<0,05$). Yaşam etkililiği alt boyutlarından zaman yönetimi,

sosyal yetkinlik, başarı motivasyonu, zihinsel esneklik, iş görev liderliği, duygusal kontrol ve etkin insiyatifte erkekler lehine anlamlı farklılık görülmüştür (p<0,05). Ancak özgüven alt boyutunda anlamlı farklılık görülmemiştir (p>0,05).

Tablo 3. Katılımcıların Yaşam Etkililiği Düzeylerinin Yaş Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

		Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	P	Farkın Kaynağı
Zaman yönetimi	Gruplararası	64,23	3	21,41	0,85	0,47	
	Gruplar içi	2344,52	93	25,21			
	Toplam	2408,74	96				
Sosyal yetkinlik	Gruplararası	444,27	3	148,09	6,62	0,00	**A>B,C,D**
	Gruplar içi	2079,55	93	22,36			
	Toplam	2523,81	96				
Başarı motivasyonu	Gruplararası	140,02	3	46,67	2,12	0,10	
	Gruplar içi	2051,92	93	22,06			
	Toplam	2191,94	96				
Zihinsel esneklik	Gruplararası	114,12	3	38,04	1,80	0,15	
	Gruplar içi	1960,89	93	21,08			
	Toplam	2075,01	96				
İş görev liderliği	Gruplararası	250,92	3	83,64	3,85	0,01	**A>B,D**
	Gruplar içi	2021,10	93	21,73			
	Toplam	2272,02	96				
Duygusal kontrol	Gruplararası	166,43	3	55,48	1,80	0,15	
	Gruplar içi	2864,13	93	30,80			
	Toplam	3030,56	96				
Etkin inisiyatif	Gruplararası	176,55	3	58,85	2,70	0,05	
	Gruplar içi	2025,49	93	21,78			
	Toplam	2202,04	96				
Özgüven	Gruplararası	195,44	3	65,15	3,03	0,03	**A>D**
	Gruplar içi	1996,61	93	21,47			
	Toplam	2192,04	96				
A: 18-24	B:25-31	C: 32-38	D: 39 ve üzeri				

Tablo 3'e göre katılımcıların yaşam etkililiği düzeylerinin yaş değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir (p<0,05). Yaşam etkililiği alt boyutlarından sosyal yetkinlikte 18-24 yaş grubunun 25-31, 32-38, 39 ve üzeri yaş gruplarına göre anlamlı düzeyde daha yüksektir (p<0,05). İş ve görev liderliği alt boyutunda 18-24 yaş grubunun 25-31, 39 ve üzeri yaş gruplarına göre anlamlı düzeyde daha yüksektir (p<0,05). Özgüven alt boyutunda 18-24 yaş grubunun 39 ve üzeri yaş grubuna göre anlamlı düzeyde daha yüksektir (p<0,05). Ancak zaman yönetimi, başarı motivasyonu, zihinsel esneklik, duygusal kontrol ve etkin insiyatif alt boyutlarında anlamlı farklılık görülmemiştir (p>0,05).

Tablo 4. Katılımcıların Yaşam Etkililiği Düzeylerinin Medeni Durumu Değişkenine Göre T- Testi Sonuçları

	Medeni Durum	N	X	Sd	Df	T	p
Zaman yönetimi	Evli	45	16,58	4,87	95	-0,68	0,50
	Bekar	52	17,27	5,15			
Sosyal yetkinlik	Evli	45	17,38	5,59	95	-2,17	0,03
	Bekar	52	19,60	4,50			
Başarı motivasyonu	Evli	45	18,24	4,89	95	-2,59	0,01
	Bekar	52	20,69	4,42			
Zihinsel esneklik	Evli	45	18,13	5,08	95	-2,20	0,03
	Bekar	52	20,17	4,05			
İş görev liderliği	Evli	45	17,69	5,09	95	-2,18	0,03
	Bekar	52	19,81	4,48			
Duygusal kontrol	Evli	45	15,89	6,22	95	-2,28	0,02
	Bekar	52	18,44	4,79			
Etkin inisiyatif	Evli	45	18,53	5,16	95	-1,97	0,05
	Bekar	52	20,42	4,30			
Özgüven	Evli	45	18,18	5,24	95	-2,71	0,01
	Bekar	52	20,73	4,02			

Tablo 4' e göre katılımcıların yaşam etkililiği düzeylerinin medeni durum değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmüştür ($p<0,05$). Yaşam etkililiği alt boyutlarından sosyal yetkinlik, başarı motivasyonu, zihinsel esneklik, iş görev liderliği, duygusal kontrol, etkin inisiyatif ve özgüvende bekarlar lehine anlamlı farklılık görülmüştür ($p<0,05$). Ancak zaman yönetimi alt boyutunda anlamlı farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

Tablo 5. Katılımcıların Yaşam Etkililiği Düzeylerinin Öğrenim Derecesi Değişkenine Göre T- Testi Sonuçları

	Öğrenim Derecesi	N	X	Sd	df	t	p
Zaman yönetimi	Yükseklisans	85	16,67	5,21	95	-1,46	0,15
	Doktora	12	18,92	2,64			
Sosyal yetkinlik	Yükseklisans	85	18,19	5,25	95	-1,97	0,05
	Doktora	12	21,25	3,19			
Başarı motivasyonu	Yükseklisans	85	19,32	4,96	95	-1,32	0,19
	Doktora	12	21,25	2,77			
Zihinsel esneklik	Yükseklisans	85	19,14	4,78	95	-0,48	0,63
	Doktora	12	19,83	3,71			
İş görev liderliği	Yükseklisans	85	18,55	5,05	95	-1,47	0,14
	Doktora	12	20,75	2,70			
Duygusal kontrol	Yükseklisans	85	17,22	5,65	95	-0,16	0,87
	Doktora	12	17,50	5,65			
Etkin inisiyatif	Yükseklisans	85	19,28	5,00	95	-1,45	0,15
	Doktora	12	21,42	2,19			
Özgüven	Yükseklisans	85	19,34	4,86	95	-1,13	0,26
	Doktora	12	21,00	4,02			

Tablo 5' e göre katılımcıların yaşam etkililiği düzeylerinin master derecesi değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür (p>0,05). Yaşam etkililiği alt boyutlarından zaman yönetimi, başarı motivasyonu, zihinsel esneklik, iş görev liderliği, duygusal kontrol, etkin inisiyatif ve özgüvende anlamlı farklılık görülmemiştir (p>0,05). Ancak sosyal yetkinlik alt boyutunda doktora eğitimi alanlar lehine anlamlı farklılık görülmüştür (p<0,05).

Tablo 6. Katılımcıların Yaşam Etkililiği Düzeylerinin Bir Kamu Kurum/Kuruluşta Çalışma Durumu Değişkenine Göre T- Testi Sonuçları

	Bir Kamu Kurum/ Kuruluşunda Çalışma	N	X	Sd	df	t	p
Zaman yönetimi	Evet	71	16,69	4,87	95	-0,84	0,40
	Hayır	26	17,65	5,41			
Sosyal yetkinlik	Evet	71	18,83	4,52	95	0,84	0,40
	Hayır	26	17,85	6,55			
Başarı motivasyonu	Evet	71	19,41	4,74	95	-0,50	0,62
	Hayır	26	19,96	4,96			
Zihinsel esneklik	Evet	71	19,00	4,59	95	-0,79	0,43
	Hayır	26	19,85	4,86			
İş görev liderliği	Evet	71	19,06	4,61	95	0,77	0,44
	Hayır	26	18,19	5,56			
Duygusal kontrol	Evet	71	17,23	5,41	95	-0,09	0,93
	Hayır	26	17,35	6,27			
Etkin inisiyatif	Evet	71	19,37	4,69	95	-0,61	0,54
	Hayır	26	20,04	5,13			
Özgüven	Evet	71	19,32	4,66	95	-0,76	0,45
	Hayır	26	20,15	5,14			

Tablo 6'ya göre katılımcıların yaşam etkililiği düzeylerinin bir kamu kurum/kuruluşta çalışma durumu değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği görülmemektedir (p>0,05).

Tablo 7. Katılımcıların Yaşam Etkililiği Düzeylerinin Yaşadıkları Bölge Değişkenine Göre T- Testi Sonuçları

	Yaşadıkları Bölge	N	X	Sd	df	t	p
Zaman yönetimi	Batı	51	17,24	4,65	95	0,59	0,56
	Doğu	46	16,63	5,42			
Sosyal yetkinlik	Batı	51	18,86	4,17	95	0,60	0,55
	Doğu	46	18,24	6,04			
Başarı motivasyonu	Batı	51	20,14	3,59	95	1,26	0,21
	Doğu	46	18,91	5,79			
Zihinsel esneklik	Batı	51	19,63	3,91	95	0,89	0,37
	Doğu	46	18,78	5,36			
İş görev liderliği	Batı	51	19,39	4,25	95	1,21	0,23
	Doğu	46	18,20	5,44			
Duygusal kontrol	Batı	51	17,37	5,47	95	0,21	0,83
	Doğu	46	17,13	5,84			
Etkin inisiyatif	Batı	51	20,12	3,63	95	1,24	0,22
	Doğu	46	18,91	5,79			
Özgüven	Batı	51	20,31	4,09	95	1,68	0,10
	Doğu	46	18,70	5,36			

Tablo 7' ye göre katılımcıların yaşam etkililiği düzeylerinin yaşadığı bölge değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür (p>0,05).

Tablo 8. Katılımcıların Yaşam Etkililiği Düzeylerinin Mezun Olunan Üniversite Değişkenine Göre T- Testi Sonuçları

	En Son Mezun Olunan Üniversite Bölgesi	N	X	Sd	df	t	p
Zaman yönetimi	Batı Üni	64	17,09	5,08	95	0,40	0,69
	Doğu Üni	33	16,67	4,93			
Sosyal yetkinlik	Batı Üni	64	18,83	4,87	95	0,70	0,49
	Doğu Üni	33	18,06	5,63			
Başarı motivasyonu	Batı Üni	64	19,59	4,83	95	0,11	0,92
	Doğu Üni	33	19,48	4,75			
Zihinsel esneklik	Batı Üni	64	19,14	4,75	95	-0,25	0,80
	Doğu Üni	33	19,39	4,51			
İş görev liderliği	Batı Üni	64	18,92	4,99	95	0,27	0,79
	Doğu Üni	33	18,64	4,68			
Duygusal kontrol	Batı Üni	64	17,03	5,99	95	-0,55	0,58
	Doğu Üni	33	17,70	4,88			
Etkin inisiyatif	Batı Üni	64	19,80	4,82	95	0,72	0,48
	Doğu Üni	33	19,06	4,77			
Özgüven	Batı Üni	64	19,84	4,98	95	0,85	0,40
	Doğu Üni	33	18,97	4,38			

Tablo 8'e göre katılımcıların yaşam etkililiği düzeylerinin mezun olduğu üniversite değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür (p>0,05).

TARTIŞMA ve SONUÇ

Çalışmamızın bulguları doğrultusunda konumuzla ilgili literatür taraması yapılmıştır. Yapılan literatür taraması sonucunda bulgularımıza ilişkili bulgular görülmediğinden değişkenler literatür desteği alınmadan yorumlanmıştır. Yapmış olduğumuz çalışmada ele aldığımız yaşam etkililiği alt boyutlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmüştür (p<0,05). Yaşam etkililiği alt boyutlarından zaman yönetimi, sosyal yetkinlik, başarı motivasyonu, zihinsel esneklik, iş görev liderliği, duygusal kontrol ve etkin inisiyatifte erkekler lehine anlamlı farklılık görülmüştür (p<0,05). Yapılan literatür taramasında yaşam kalitesinde erkekler lehine anlamlı farklılık bulunan çalışmalar (Koç, 2020; Altay, 2019; Önal ve ark, 2017, Yıldırım, 2015; Vural, 2010) mevcuttur ve bulgumuzu destekler niteliktedir. Bunun toplumumuzda kadınların sosyal hayatta yaşamalarına rağmen toplumdaki ataerkil düzende kadının erkeklerin gerisinde tutulması ve kadınların sorumluluklarının fazla olması nedeniyle kadınların yaşam kalitelerinin (etkililiklerinin) erkeklere göre daha düşük olması beklenen bir durum olarak açıklanabilir.

Yaş değişkenine göre; 18-24 yaş grubunun anlamlı düzeyde daha yüksektir (p<0,05). 18-24 yaş grubunun 25-31, 32-38, 39 ve üzeri yaş gruplarına göre sosyal yetkinlik, iş/görev liderliği ve özgüveni daha yüksek olduğu görülmüştür. Çıkan bu sonuç, bireylerin öğrencilik ve meslek hayatlarında yaşlarının küçük olması hayata karşı motivasyonlarının yüksek olması sebebiyle yaşam etkililiklerinde yüksek olacağı şeklinde yorumlanabilir.

Medeni durum değişkenine göre; bekarlar lehine anlamlı farklılık görülmüştür. Bunun nedeninin bekarların, evlilere göre ev, iş, aile sorumluluğu gibi kaygılarının daha az olması ve

bekarların yaşlarının genellikle genç yaş aralığında bulunmasından kaynaklandığını söyleyebilir.

Master derecesi değişkeninde göre; doktora öğrencilerinin lehine anlamlı farklılık görülmüştür. Doktora öğrencileri yüksek lisans mezunu olması sebebiyle, bunu bir tecrübe olarak değerlendirdiğimizde eğitim seviyesinin belli bir seviyeye ulaşmasıyla yaşam etkililiğinin de doğrudan artacağı şeklinde yorumlanabilir.

Bir kamu kurum/kuruluşunda çalışma değişkenine göre; anlamlı farklılık görülmemiştir. Özellikle bir kamu kurum/kuruluşta çalışanların gerek maddi olarak gerekse sosyal yaşantı olarak çalışmayanlara göre yaşam etkililiğinin yüksek olması beklenirken bu çalışmada herhangi bir farklılığa rastlanmamıştır.

Yaşadığı bölge değişkenine göre; anlamlı farklılık görülmemiştir ($p>0,05$). Yüksek Lisans ve Doktora öğrencileri eğitim seviyesi olarak belli bir seviyeye sahiptir. Bu nedenle yaşanılan ilin ülkemizin batısı ve doğusunda olmasının bir öneminin olmadığı, bireyin kendisini geliştirmeye istekli olmasıyla ilgili olacağı şeklinde bulgumuz yorumlanabilir.

Mezun olduğu üniversite değişkenine göre; anlamlı farklılık görülmemiştir ($p>0,05$). Bunun yukarıda belirttiğimiz yaşanılan bölge gibi bireyin kendini tanıması ve kendisini geliştirmesi yönünde mezun olduğu üniversitenin herhangi bir fark oluşturmayacağını söyleyebiliriz.

Ülkemizde büyük bir öneme sahip olan lisansüstü öğrencilerinin yaşam etkililiklerinin artmasıyla birlikte ülkemizin gelişmişlik düzeyi de artacaktır. Dolayısıyla aynı konulu çalışma farklı illerde de yapılarak lisansüstü öğrencilerinin yaşam etkililiklerinin tespiti yapılabilir.

KAYNAKLAR

Aksayan, S., & Gözüm S. (1998). Olumlu sağlık davranışlarının başlatılması ve sürdürülmesinde öz-etkililik algısının önemi. *Cumhuriyet Üniversitesi Dergisi, 2*(1), 35-42.

Bandura, A. (1997). Self efficacyt oward unifying theory of behaviorchange. *Psychological Review*, *84*(3), 191-215.

Bilir, N.,Özcebe, H., Vazioğlu, S. A., Aslan, D., Subaşı, N., & Telatar, T. G. (2005). Van ilinde 15 yaş üzeri erkeklerde yaşam kalitesinin değerlendirilmesi, *Journal of Medical Sciences*, 25, 663-668.

Büyüköztürk, Ş. (2017). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara. Pegem Akademi.

Erdem, N. (2005). *Diyaliz hastalarında progresif gevşeme egzersizlerinin uyku ve yaşam kalitesine etkisinin incelenmesi*. Yayımlanmış Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Güney, Z. (2004). *Sağlık yöneticilerinin yaşam kalitesinin belirlenmesi (Ankara ili örneği).* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

Horngren, T. C., Foster, G., & Datar, M. S. (2000) *Cost accounting a managerialemphasis, tenth edition, prenticehall ınternational*, Inc London.

Kabeta, M. H. (1999). *University productive sector link ages fo rquality of life ımprovement*. Institute Of Distance Education.

Koç, M. (2020). *Spor yapan ve yapmayan işitme engelli bireylerin yaşam kalitesi ve mutluluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Yıldırı Beyazıt Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Pattakos, A. (2010). *Prisoners of ourthoughts*. California: Berrett-Koehler Publishers.

Prestwich, A., Kellar, I., Parker, R., MacRae, S., Learmonth, M., Sykes, B., Taylor, N., & Castle H. (2014). How can self-efficacy be increased? Meta-analysis of dietary interventions. *Health Psychology Review, 8*(3), 270-285.

Steger, M.F., Kashdan, T.B., Sullivan B.A. & Lorentz, D. (2008). Unders-tanding the search fo rmeaning in life: Personality, cognitive style and the dynamic between seeking and experiencing meaning. *Jo-urnal of Personality*, *76*(2), 199-228.

Şenyüzlü, E. (2013). *Üniversite öğrencilerinde spora katılımın saldırgan davranışlar üzerine etkilerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Kütahya.

Zorba E., (2008). *Yaşam kalitesi ve fiziksel aktivite. 10Th*. International Sports Sciences Congress, 82–85, Bolu İzzet Baysal Üniversitesi.

EXTENDED ABSTRACT

Throughout his life, mankind has been searching for what life means to him. meaning of life; It is defined as “power, intensity, and people's efforts or desires to shape or strengthen the meaning, significance, and purpose of their lives”. While human beings are searching for the meaning of their life, they should do this as a natural part of their life, and this search should encourage people to open the door to new opportunities (Steger et al, 2008). The meaning of life is not created, the meaning of life can only be found by making a quest. Although we may not be aware of the meaning of life, meaning exists in many forms and forms, wherever and whenever we are. Quality of life is defined as the aim of reaching certain things so that individuals can improve themselves, make their lives easier and be happy, and it expresses the individual's state of well-being (Güney, 2004). Today, there is no single definition of quality of life that will be accepted by all sciences (Bilir et al, 2005). However, the common point in all definitions is the human factor and its subjective evaluation system. The World Health Organization has defined quality of life as “a person's perception of one's own life in a culture and value system according to one's own goals, expectations, standards and interests”. In other words; quality of life defines the subjective perception of one's own health in the sociocultural environment in which they live (Zorba, 2008). Effectiveness, on the other hand, takes place in the literature in the form of getting the best possible result by making the best use of the resources. Effectiveness is a performance dimension that determines the degree to which organizations achieve their goals as a result of their activities (Horngren, et al, 2000). Self-efficacy is defined as the most important feature required for an individual to be able to control events, to be able to do the action successfully, and to change a behavior that one has acquired (Aksayan et al, 1998). Studies have emphasized that an individual's perception of self-efficacy-efficacy is an important determinant in initiating and maintaining health-promoting behaviors (Prestwich et al, 2014). The aim of our study is to reveal the life effectiveness of postgraduate students, who have a great importance in our country. The research is a quantitative study and a descriptive survey model was used in the study. The sample group of the research consists of 97 graduate and doctoral students in total, 65 males and 32 females, studying at different universities in the 2020-2021 fall semester, which was determined by convenience sampling method. The personal information form created by the researchers and the "life effectiveness scale" developed by Neill, Marsh & Richards (2003) and adapted into Turkish by Ekşi, Kaya & Sancar (2018) were applied to the sample group. The scale includes questions covering Time management, Social competence, Achievement motivation, Mental flexibility, Job/task leadership, Emotional control, Effective initiative, and self-confidence. Normality test was performed in the analysis of the data, and since the data showed normal distribution, the Independent-Samples T Test was used to determine paired

comparisons, and the One Way ANOVA test was used to determine the difference between more than two independent variables and dependent variables. In the results of the analysis; 18-24 age group in the sub-dimensions of time management, social competence, success motivation, mental flexibility, job task leadership, emotional control and effective initiative in favor of men, social competence according to age variable, job task leadership and self-confidence sub-dimensions according to the gender variable of the participants. There were significant differences in favor of singles in the sub-dimensions of social competence, achievement motivation, mental flexibility, job task leadership, emotional control and self-confidence according to the variable of favor and marital status ($p<0.05$). However, there was no significant difference in the level of life effectiveness of the participants according to the postgraduate degree, working status in an institution, the province where they lived and the university they graduated from ($p>0.05$). As a result, the level of development of our country will increase with the increase in the life effectiveness of postgraduate students, who have a great importance in our country. In line with the findings of our study, a literature review was conducted on our subject. As a result of the literature review, there were no findings related to our findings, so the variables were interpreted without the support of the literature. With the increase in the life effectiveness of postgraduate students, who are of great importance in our country, the level of development of our country will also increase. Therefore, the study on the same subject can be carried out in different cities to determine the life effectiveness of graduate students.

Uluslararası Multidisipliner Akademik Araştırmalar Dergisi / Mayıs-Haziran-Temmuz-Ağustos Cilt: 8 Sayı:2
Journal of International Multidisciplinary Academic Researches / May-June-July-August: 8 Issue: 2
2021
www.joimar.com

REKLAM İLE SANAT ARASINDAKİ İLİŞKİ VE MONA LİSA TABLOSUNUN REKLAMLARDA YENİDEN ÜRETİMİNİN SEKTÖREL BAZDA İNCELEMESİ[2]

THE RELATIONSHIP BETWEEN ADVERTISING AND ART: EXAMINING SECTOR BY SECTOR HOW ADVERTISERS ARE REUSING THE MONA LISA

Tuğçe ARIBAŞ

Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İletişim Tasarımı ve Bilişim Teknolojileri Anabilim Dalı, Kocaeli, Türkiye
***e-mail:** aribastugce@gmail.com

ÖZET
Reklam ile Sanat Arasındaki İlişki ve Mona Lisa Tablosunun Reklamlarda Yeniden Üretiminin Sektörel Bazda İncelemesi adlı çalışmada öncelikle reklamının doğuşundan başlanarak; reklam kavramı ve reklamın unsurları açıklanmıştır. Reklam ile sanat arasındaki ilişkiye değinilmeden önce sanatın tanımının üzerinde durulmuştur. Sanat kavramının akademik topluluklarda tanımlanabilir bir kavram olup olamayacağı tartışma konusu olmuştur. Sanatın tanımlanmasında ön plana çıkan dört farklı görüş çalışmada detaylandırılarak anlatılmıştır. Farklı görüşlerin ortaya atıldığı üzerinde oldukça tartışılan reklam ve sanat arasındaki ilişki reklam eleştirmeni, iletişim kuramcısı, filozof, yazar, akademisyen, tasarımcı, reklamcı ve sanatçıların görüşlerine yer verilerek ele alınmıştır. Reklam pek çok disiplini kullandığı gibi sanatı da içinde barındırmaktadır. Resim sanatının ikonlaşmış yapıtları dünyanın her yerinde, birçok reklamcıya ilham kaynağı olmuştur. Çalışma kapsamında resim sanatının ikonlarından olan Leonardo da Vinci'nin Mona Lisa adlı yapıtı üzerinden farklı sektörler için hazırlanan reklamlardaki kullanımı incelenerek reklamcıların sanattan ilham aldıklarını ve ikonik eserleri yeniden üretmenin sık kullandıkları bir yöntem olduğunu ortaya koymak amaçlanmıştır.
Anahtar Kelimeler: Reklam, Sanat, Reklam ve Sanat İlişkisi, Leonardo da Vinci, Mona Lisa

JEL KODU: L82

ABSTRACT
"The Relationship Between Advertising and Art: Examining Sector by Sector How Advertisers Are Reusing the Mona Lisa" first explores the birth of advertising, what it is, and what its elements are. Next, it explains what art is, and then probes their interrelationship. Four different views that come to the fore in the definition of art are explained in detail in the study. The relationship between advertising and art, on which different views have been put forward, is discussed by including the views of advertising critic, communication theorist, philosopher, writer, academician, designer, advertiser and artists.Within the scope of the study, the use of Leonardo da Vinci's Mona Lisa, one of the icons of the art of painting, in advertisements prepared for different sectors was examined, and it was aimed to reveal that advertisers are inspired by art and that it is a method they frequently use to reproduce iconic works.
Key Words*:* Advertising, Art, Advertising and Art Relationship, Leonardo da Vinci, Mona Lisa

JEL CODE: L82

GİRİŞ

Mısır'da M.Ö 3000'li yıllarda ilk yazılı reklam olarak kabul edilen, bir kölenin geri dönmesi için sahibi tarafından papirüsa yazılan bir duyuru ile başladığı kabul edilen reklamın, endüstri üretiminde yaşanan artışla ve piyasada meydana gelen rekabetin aynı sektördeki firmalar

[2] Bu çalışma Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İletişim tasarımı ve Bilişim Teknolojileri Anabilim Dalında yapılan yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

arasındaki rakiplerin önüne geçme hedefi ile birlikte 1920'li yıllarda günümüzdeki modern reklamcılığa evrildiğini söylemek mümkündür (Wikipedia).

Fransızca reklam kelimesi 'reklamer' istemek fiilinden gelirken reklam kelimesinin anlamı Fransızca'da 'publicite'tir. Kelime 'peuple' (halk) ve onun sıfatı 'publiue' (halkla ilgili olan) sözcükleriyle bağlantılıdır. Fransızcada halklaştırılmış anlamına gelmektedir. İngilizce'deki karşılığı 'advertisement' duyurma, haberdar etme anlamına gelmektedir. İkisinin bir araya gelmesiyle halka duyurulma anlamına gelmektedir (Durak, 2007).

16. yüzyıl Fransız deneme yazarı Montaigne 1588 yılında "Bir kişinin satılık incileri varsa ve bunu satmak istiyorsa müracaat etmesi gereken bir büroya ihtiyacı vardır." sözleriyle tarihte ilk kez henüz reklam ajansları yokken bu fikriyle günümüz ajanslarının temellerini atmıştır (Ünsal, 1984:23). Günümüzdeki anlamıyla reklam, "İnsanları gönüllü olarak belli bir davranışta bulunmaya ikna etmek, belirli bir düşünceye yöneltmek, dikkatlerini bir ürüne hizmete, fikir ve kuruluşa çekmeye çalışmak, onunla ilgili bilgi vermek, ona ilişkin görüş ve tutumlarını değiştirmelerini veya belirli bir görüşü ya da tutumu benimsemelerini sağlamak amacıyla oluşturulan; iletişim araçlarından yer ya da süre satın almak yoluyla sergilenen ya da başka biçimlerde çoğaltılıp dağıtılan ve bir ücret karşılığı oluşturulduğu belli olan (diğer bir deyimle parasal destek sağlayan kişi ya da kuruluşların kimliği açık olan) duyurudur" (Gürsoy, 1999).

19. yüzyıldaki müşterinin daima haklı olduğuna yönelik reklam anlayışı, daha sonra müşterinin dediği olur şeklinde biçimlendi. Müşteri unsuru baz alınarak geliştirilen bu politika Becer'e göre "Reklam ajanslarının gelişimi ve kimlik kazanma süreci içinde oldukça gerekliydi." Ajansların ekonomik yönden güçlenmesi ve gelişimi beraberinde müşteri daima haklıdır politikası yerini "Müşterinin kişisel zevki yerine tanıtımı yapılacak ürün veya hizmetin özelliklerini tanıtmaya bıraktı" (Becer, 2013).

Reklam ve Kitle İletişim Araçları

Üretilen mal veya hizmetlerin tüketiciye duyurulabilmesinde verilmek istenen mesajları ileten kanal kitle iletişim araçlarıdır. Reklamcının, reklamın verdiği mesajın iletilmesinde en etkili kitle iletişim aracının seçimi konusunda saptama yapması gerekmektedir. Kitle iletişim araçları kullanılmadan yapılan reklam çok az sayıda tüketiciye ulaşabileceğinden dolayı kitlesel medya (tüketicilerin büyük bir kitlesine ulaşabilen medya) reklamın olmazsa olmazlarındandır. Teknolojide ve kitle iletişim araçlarında meydana gelen gelişim ile reklamcılığın tarihsel gelişimi arasında yakın bir ilişki vardır. "Gazete, dergi vb. kitle iletişim araçlarının basım tekniklerinin gelişimi ile reklamın gelişimi aynı tarihsel süreç içinde olmuştur" (İnceoğlu, 1985). Bunun yanında kitle iletişim araçlarının gelişimiyle birlikte reklamcılık hem bir sektör hem de davranış öğretici bir davranış biçimi olmuştur (Kaya, 2018)

Reklamın Temel Unsurları

Reklamın temel unsurları aşağıdaki gibi sıralanmaktadır.

Başlık Yazısı: Reklamda kullanılan başlık, reklamın ana temasını belirtmektedir. Kullanılan başlık reklamda verilmek istenen mesajı özetleyerek alıcıyı reklam metninin devamına yönlendirmesi gerekmektedir (Becer, 2013).

Alt Başlık: Tüm reklamlarda alt başlığın olma zorunluluğu yoktur. Bazen kullanılırken bazı reklamlarda kullanılmasına gerek görülmemektedir. Kullanıldığı durumda reklam metni ile başlık arasında bir bağlayıcı görevi görmektedir (Becer, 2013).

Metin: Reklam metni, reklamda verilmesi amaçlanan mesaj ve konunun detaylıca ve en açık biçimde anlatıldığı kısımdır. Metin yazılırken sade bir dil kullanılmalı ve her sözcük özenle seçilmelidir. Ayrıca metin tüketicinin güdülenmesini sağlarken, ikna edici ve bilgi verici olmalıdır. İngiliz yazar Aldous Huxley'e göre çağdaş edebiyat biçimlerinin en enteresan ve en güç çeşitlerinden biri reklamcılıktır. Metin yazarı edebi biçimleri iyi bir şekilde bilirken aynı zamanda her kültürden olan alıcıya vermek istediği mesajı doğru ve anlaşılabilir şekilde iletebilmelidir.

Slogan: Slogan hatırlanabilir ve basit olmalıdır. Olabildiğince kısa olmalı ve markanın ürün veya hizmetini rakip markalardan farklılaştıran özelliklere göre mesaj verecek şekilde hazırlanmalıdır. Uzun süre kullanılacağı göz önünde bulundurulmalıdır.

Amblem ve Logo: Amblem ya da logo reklamın temel unsurları arasında imza yerine geçmektedir. Tüm reklamlarda kullanılmaktadır.

Görsel Unsurlar: Ürün veya hizmetin reklamında kullanılması için seçilen görseller, reklamda verilmesi amaçlanan mesajın görsel açıdan anlatıcısı olarak kullanılmaktadır (Becer, 2013).

Reklam ve Sanat İlişkisi

Reklamcılık ile sanat arasındaki ilinti daima tartışılmış olup pek çok görüş ortaya atılmıştır. Bu ilişkiyi doğru kurabilmek için reklam ve sanat tanımlamalarını yapabilmek gerekmektedir.

Sanat

Günümüzde sanat kavramı çoğu bireye göre açık ve yalın bir kavram olarak açıklanabilir görülüyor olsa dahi akademik topluluklarda sanat kavramının tam olarak nasıl tanımlanacağı ya da tanımlanabilir bir kavram olup olamayacağı tartışma konusudur (Adajian, 2018). İnsanın bir ifade aracı olarak yorumlanabilir olan sanatın var olması insan oğlunun başlangıcına kadar gitmektedir. Sanatın tanımlanmasında dört görüş ön plana çıkmaktadır (Wikipedia).

Başat Biçim Görüşü

Clive Bell 1914'te yazdığı "Art" adlı kitabında sanatın başat biçim olduğunu vurgulamıştır. Bell'e göre "Her biçim bu klasmana girmez, çünkü önemli olan çizgi, şekil ve renk ilişkilerinin kendi aralarındaki kombinasyonudur." Kısaca sanatı tümüyle estetikle ilişkilendirmiştir. Fakat bu görüş 20. Yüzyıl sanatçıları olan Duchamp, Andy Warhol, Joseph Beuys gibi estetik eserler vermeyen sanatçıların eserlerini sanat dışında bırakmasından dolayı günümüzde savunulabilir olduğunu söylemek mümkün değildir (Warburton, 2003).

Sanatın Duyguların Dışavurumu Olduğu Görüşü

R.G. Collingwood 1938'de yazdığı "The Principles of Art" adlı kitabında sanatın tanımı için duyguların yaratıcı anlatımı ya da dışa yansıtımı olduğunu vurgulamıştır. (Dickie, 1997) Fakat Collingwood bu duygunun; herhangi bir duygunun dışa yansıtımı olmadığını, sanat ile henüz

anlatılmadığı zamana kadar netlik kazanmamış olup, sanat ile anlatımından sonra ilk kez farkına varılacak bir duygu olması gerektiğini belirtmiştir. (Sadık, 2018) Bu görüş pek çok sanat ile uyandırılmak istenen duyguyu kapsamadığından dolayı kabul görmemiş, daha geçerli olacak kuram arayışlarına yönlendirmiş ve sanatın tanımına yönelik olan tartışmaları alevlendirmiştir (Warburton, 2003).

Neo-Wittgenstein'cı Görüş

Weitz'a göre önceki kuramcıların görüşleri, kendi sanat fikirlerini açıklamaya yönelik kalmış olup, sanat yalın bir kavram olmadığı için tanımlanamamaktadır. Sadece üzerine düşünerek hükümler getirmek ve aile benzerliği yöntemi kullanılarak eserin sanat olarak görülüp görülemeyeceğini anlamak mümkündür (Warburton, 2003).

Kurumsal Sanat Görüşü

Kurumsal sanat görüşü, neo-wittgenstein görüşünü kabul etmeyerek sanatın tanımlanabilir olduğunu savunmaktadır. Bu görüşün babası George Dickie'dir. Dickie'ye göre sanat eseri bilinçli olarak insan tarafından yapılan, belirli bir sanat dünyası için hareket eden, kişi veya kişiler tarafından, birtakım nitelikleri hakkında ortak bir fikre varılmış, orijinal özelliklere ve beğeni görmeye aday olmalıdır (Dickie, 1997).

Reklamcılık ve Sanat

Reklamların ana hedefi ürün ya da hizmet hakkında bilgi vererek tüketici tarafından ikna yoluyla alımını sağlamak olmasından dolayı birçok kişi tarafından sanat olarak görülmemektedir. Bu görüşte olan kişilere göre sanat ayağa düşmemeli ve herhangi bir şeyin aracı konumuna getirilmemelidir. Reklamın amacı sanat eseri üretmek değil iletişim ve pazarlama olsa da reklam ve sanat arasındaki ilinti birçok açıdan birbiriyle iç içe geçmiş bir hal almıştır. Kutsal mekanlar için yapılan imgeler gibi pek çok imge ve nesnenin başkaları tarafından sonradan sanat kapsamına alınmasından dolayı yapımdaki amacın mutlak bir belirleyici olmadığının görülmesi ışığında başkalarının niyetine göre sanat olarak adlandırılmasının mümkün olduğu gözler önüne serilmektedir (Yılmaz, 2006).

Berger'e göre reklamcılar, ressamların ustalıklarını sanat tarihçilerinin büyük bir kısmından daha iyi anlamışlardır. Reklamcılar kullanmış oldukları imgeler ile bunu kanıtlamışlardır. Sanat yapıtıyla, seyirci-sahip arasındaki ilişkilerin niteliğini kavramışlar, bu ilişkileri seyirci-alıcıyı kandırmakta, onun gururunu okşamakta kullanmışlardır (Berger, 2014)

.

Ünlü Kanadalı iletişim kuramcısı Marshall McLuhan reklam ile sanat arasındaki ilişikiyi "Reklamcılık 20. yüzyılın mağara sanatıdır." ifadesiyle değerlendirmiştir (Yılmaz, 2006). Paul Rutherford ise reklamlar ile orta çağ ikonaları arasında benzer bir ilinti kurmuştur.

"Ben reklamlara Orta Çağ Avrupası ikonalarının akrabaları olarak bakıyorum. Propaganda ögesi her iki sanat türünün doğasında vardır: ikona gibi, bir reklam da kültürel gücün bir aracıdır, bizim konumuzda resmi bir kilisenin değil ticaretin aracıdır. İkonaların katedrallerin duvarlarını süslemeleri gibi reklamlar çağdaş yaşamın en önemli kurumlarından birinde televizyonda ayrıcalıklı bir yere sahiptir. Reklamın üretilmesi uzun sanatsal zaman ve yetenek gerektirmektedir. Fakat reklamların yaratıcılarının ünlenmesi çok enderdir; benzeri biçimde ikonaları yapanlarda genellikle adsız kalmışlardır" (Rutherford, 2000). Kellner'e göre "Reklâm tüketim kapitalizminin sanat formudur" (Çamdereli, 2002).

Reklamcılığın sanat olduğu görüşünü savunan ünlü Alman reklamcı Michael Schirner'e göre reklamcılık ve sanat metne dayanmaktadır. Ona göre 1960'lı yılların sanatı üreticisini yok sayarak üretimin anonim olmasını amaçlıyordu ve aynı şekilde reklamcılıkta her zaman anonim üretim biçimi var olmuştu. Reklamcılık II. Dünya Savaşı sonrasında sanatın yönlendiriciliğinden kurtularak kendi kimliğini oluşturmaya başladı. Reklam imgesi temsil ettiği nesnenin adeta önüne geçmiştir (Becer, 2014).

Reklam direkt sanat eserenin malzemesi olarak kullanıldığı gibi sanat yapıtları da reklamlarda kullanılmıştır. Bu noktada sanatın yüksek statüsünden ve saygınlığından yararlanma yollarını denemeye başlamışlardır. Ticari amaçlar ve endüstriyel üretim Bauhaus'tan Pop Art'a birçok sanat akımında ele alınmıştır. Kübist ressamların tablolarında reklam imgeleri görülürken, reklamlarda kullanılan sloganlarla yazdıkları şiirleri birleştirenler ise Futuristler olmuşlardır. Dadada ise reklam dili alaya alınmıştır (Becer, 2014).

Yılmaz, "Zaman içinde reklâmlar 1960'ların pop sanatıyla birleşmiş, günümüzün en yaygın sanatı haline gelmiştir." ifadesiyle sanat ile reklam arasındaki ilintiyi belirterek bu dönemin en popüler sanat türü olarak gördüğünü söylediği reklamın yaratım sürecinde sanatsal teknik ve kurallardan yararlanıldığını, her ne kadar reklamın çıkış amacı pazarlama olmuş olsa da zaman içerisinde durumun değişmiş olduğunu söylemiştir (Yılmaz, 2006).

Andy Warhol, René Magritte gibi ressamların pek çok eserinde ise reklam ağır basmaktadır (Becer, 2014). Warhol gibi sanatçılar, kendi yapıtlarını ileriye taşımak adına aynı zamanda belli başlı ürünlerin reklamını yaparak sanat yaratmanın gerçekte ne anlama geldiğinin sınırlarını zorlamışlardır. Pop Art akımı sanatçıları tarafından reklam sanat formu olarak karşımıza çıkmaktadır. Pop Art ile birlikte yüksek kültür yerini pop kültüre bırakırken, sanat ve gündelik yaşam arasındaki fark yok olmuş, reklamcılık ve sanat birleşmiştir. Kitle iletişim araçları yolu ile satışlar artarken resim, heykel gibi sanat eserlerin de reklamlarda kullanımı başlamıştır (Kaptı, 2005).

Reklamlarda sanat yapıtının kullanılması geçmişten günümüze oldukça çok tercih edilir olmuştur. Reklamcılar ürettikleri reklamın sanat eserleriyle bir araya geldiğinde hiç göze batmayacak bir şekilde kaynaşıyor olmasından, sanatın ilham verici rolünden ve farklı bakış açıları sunmasından faydalanarak bu birlikteliği doğru şekilde kurgulayarak yaratıcı reklamları ortaya çıkarmışlardır. "Reklamlarda eski sanat yapıtlarına uzanan çizgiler görülür. Bazen reklam imgesinin tümü çok ünlü bir resmin açık bir benzeridir. Reklam imgelerinde mesaja çekicilik ya da güçlülük katmak amacıyla yontu ya da resimler kullanılır. Reklamlara 'alınan' her sanat yapıtı iki işi bir arada görür. Sanat bir zenginlik simgesidir. Güzel yaşam demektir. Dünyanın zenginlere, güzellere sunduğu değerli nesnelerinin bir parçasıdır. Oysa sanat yapıtları, kültürel üstünlüğü bir tür soyluluğu, giderek bir tür akıllılığı da düşündürür. Bunlar sıradan nesnelerden üstündür. Yağlıboya resim kültürel mirasın bir parçasıdır. İnce zevkli olan bir Avrupalı olduğunuzu size anımsatan bir şeydir. Böylece reklamın içine konan (bu yüzden de reklamcının çok işine yarayan) sanat yapıtı birbiriyle çelişen iki şeyi aynı anda söyler bize: Zenginlik ve üstünlük gösteren o reklam ürününün hem lüks hem de kültürel değer taşıyan bir şey olduğunu göstermiş olur" (Berger, 2014).

Reklamlarda İkonik Tabloların Kullanımı

Doğal bir yetenek ve dehanın sonucu olan ilginç hikayelere sahip ikonlaşmış resim sanatı eserleri reklamcılara ilham kaynağı olmuş ve olmaya devam etmektedir. Resim sanatıyla iç içe geçmiş olan bu yaratıcı reklamlar hemen hemen tüm sektörler için üretilmiş ve üretilmeye devam etmektedir. Ayrıca reklamlarda ikonik tablolar kullanıldığı gibi ikonik tablolar sanatçılarıyla beraberde kullanılmaktadır. Belirli bir reklam için tasarlanmış reklam afişini; teknolojiden, yiyeceğe, yiyecekten taşımacılığa kadar pek çok sektörden birçok reklamda kullanmak ne kadar zor ve uyumsuz olacaksa da, ikonlaşmış sanat eserleri pek çok sektörden pek çok reklam için kullanılabilmektedir. Tüketici tarafından sanat eserinin tanınır olması reklamda kullanılan reklamın ikna ediciliğini arttırmaktadır. Aynı zamanda sanatın güzel yaşamı ve zenginliği simgeliyor oluşu ve reklamında tüketicide uyandırmak istediği ürün veya hizmetin satın alınmasıyla gelecek daha güzel ve standartlarını arttırıcı bir hayat vaadi birbirini tamamlamaktadır.

Leonardo da Vinci'nin Mona Lisa Adlı İkonlaşmış Yapıtının Farklı Sektörlerden Markaların Reklamlarında Kullanılışı

Rönesans dönemi sanatçısı İtalyan Leonardo di ser Piero da Vinci'nin, rönesans sanatını doruğuna ulaştıran, tüm zamanların en büyük dehalarından ve sanatçılarından olduğu kabul görmektedir. Leonardo da Vinci, 1503 ya da 1504 yıllarında İtalya'nın Floransa şehrinde yapımı 4 yıl sürecek olan Mona Lisa tablosuna başlamış, Fransa'da tamamlamıştır. Bu durumu tarihçi Giorgio "Tablo üzerinde 4 yıl oyalandı ve tabloyu bitiremedi." sözleriyle açıklamıştır (Clark, 1973).

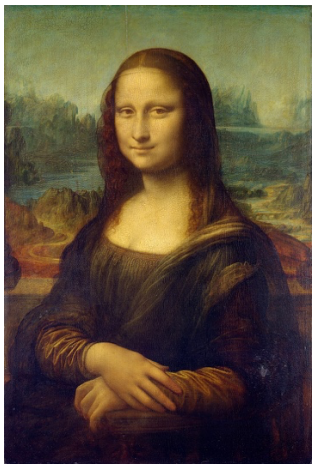

Resim 1.: Leonardo da Vinci Mona Lisa Tablosu

Mona Lisa tablosu estetik açıdan incelendiğinde; resmin solundaki ufuk çizgisi sağ taraftaki ufuk çizgisine göre alçak yapılmış ve Mona Lisa'nın halen kime ait olduğu konusundaki gizemini koruyan yüzünün iki tarafı da asimetrik olarak resmedilmiştir. Bu da Mono Lisa'ya farklı açılardan bakıldığında ifadede bir kayma oluşturarak Mona Lisa'nın ruh hali üzerindeki farklı görüşlere neden olmuştur (Greenstein, 2004).

Mona Lisa tablosundaki çözülmeye çalışılan sırlar arasında olan esrarengiz, buğulu gülümseme etkisini Da Vinci'nin nasıl verdi? Fransız Müzeleri Araştırma Merkezi ve Restorasyon Laboratuvarı ile Avrupa Sinkrotron Radyasyonu Tesisi'nin ortaklaşa yürüttüğü çalışmada bilim insanları tarafından çözüldü. Röntgen ışınlarından yararlanılarak yapılan araştırmada Da Vinci'nin Mona Lisa'nın buğulu gülümseyişini, parmaklarını kullanarak

sürdüğü oldukça ince cam cila ile sağladığı belirlendi. Ortalama bir insan saçından 50 kat daha ince olarak kullanılan 40 kat cilanın beli belirsiz duran gülümsemeyi veren hafif buğulu ve gölgeli etkiyi verdiği ortaya çıktı. Yapımının 4 yıl sürdüğü söylenen Mona Lisa tablosunda kullanılan bu cilanın kurumasının aylar alacağından dolayı yapımının yıllar sürdüğü böylece tekrar ispatlanmış oldu (Hürriyet Gazetesi, 2010).

Leonardo da Vinci'nin Mona Lisa yapıtı Paris'te bulunan Louvre Müzesi'nden 21 Ağustos 1911 tarihinde çalındı. Çalındığı 1 gün sonra anlaşılmasının ardından polis, daha önce Louvre Müzesi'nden çalınan heykelleri satın alan ünlü ressam Pablo Picasso dahil pek çok ismi sorguya almıştır. Mona Lisa'yı Uffizi Galerisi'ne satmaya çalışan Louvre Müzesi çalışanı hırsız, 27 ay sonra suçunu itiraf etmiştir. İtalya'da yapılmış bir eserin İtalya'da kalması gerektiğini düşündüğünü belirtmiştir. Oysaki Leonardo da Vinci tabloyu Kral I. François'e 4.000 altına satmıştır (Duchen, 2001). Mona Lisa çalınmadan önce sadece seçkin sanat çevreleri tarafından bilinirken, çalınmasının ardından döneme damgasını vurarak ününe ün katmış ve tam bir sanat ikonu haline gelmiştir. Mona Lisa tablosu Joseph Beuys'dan Andy Warhol'a pek çok sanatçıyı tarafından değişik versiyonlarıyla yeniden üretildi. Edebiyat, müzik, sinema, reklamcılık gibi sayısız alanda kullanıldı.

Mona Lisa Yapıtının Otomobil Sektöründe Kullanımı

Resim 2.: Audi Advanced plus paketine sahip Audi Q7.
Çok daha fazlasını içeren bir başyapıt.
Kaynak: https://www.adsoftheworld.com/media/print/audi_mona_lisa

İncelenen reklam Audi için 2018 yılında, İtalyan DDB reklam ajansı tarafından hazırlanmıştır. "Audi Advanced plus paketine sahip Audi Q7. Çok daha fazlasını içeren bir başyapıt." metni kullanılmıştır. Reklam afişinde sanat tarihinin başyapıtlarından Mono Lisa ayakta duran haliyle yeniden üretilmiştir. Yeni model Audi Q7'nin bir başyapıt olduğu, en çok bilinen bir başyapıt kullanılarak pekiştirilmiştir. Audi'nin üst sınıfa yönelik bir araba olması ve sanatında seçkinlere hitap ediyor oluşu reklamın hedef kitlesine yönelik doğru bir tercih olmuştur. Reklam metninde kullanılan "Çok daha fazlasını içeren" ifadesi ise orijinalinde oturuyor olarak resmedilen Mona Lisa'nın çok daha fazlasını içeren bir şekilde yani ayakta duran haliyle görselleştirilmiştir. Reklamın böylece daha dikkat çekici, akılda kalıcı ve ikna edici hale gelmesi sağlanmıştır.

Mona Lisa Yapıtının Yiyecek Sektöründe Kullanımı

Resim 3.: McDonald's Reklam Filmi Sahnelerinden Kareler
Kaynak: https://www.youtube.com/watch?v=afLsk1lksB0

2011 yılında TBWA/Brüksel tarafından McDonald's Big Mac hamburgeri için hazırlanan reklam filminde Leonardo da Vinci ve Mona Lisa canlandırılmıştır. Reklamın başında yüzü asık olan Mona Lisa, ressam arkasını döner dönmez elinde tuttuğu kutudan hamburgeri çıkartarak yemeye başlar, yüzü güler ve çok mutlu olur. Da Vinci'nin kısa bir sürede dönmesiyle ağzındaki yemeyi ve mutluluğunu saklamaya çalışan Mona Lisa'nın yüzünde değişik bir ifade oluşur. Mona Lisa tablosuna eşsiz bir değer katan, yıllardır tartışılan bu ifadeye ve araştırılan sırlara gönderme yapılan reklamda Mona Lisa'ya değer katan eşsiz ifadesinin sebebi McDonald's hamburgerinin olduğu mesajı verilmiş olur. Yapıt reklamda kullanılarak markaya değerini ve özelliklerini aktarmıştır.

Mona Lisa Yapıtının Kişisel Bakım Sektöründe Kullanım

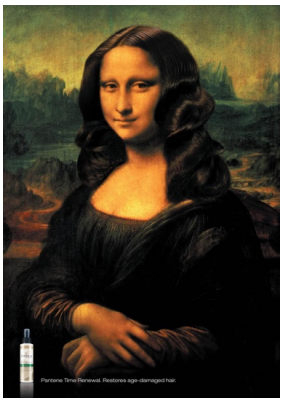

Resim 4.: Pantene Zaman Yenileme. Yıpranmış saçları yeniden canlandırır.
Kaynak: http://theartandlife.blogspot.com/2011/05/la-mona-lisa-nueva-imagen-de-pantene-1.html

Pantene için 2007 yılında Avustralya'da Grey Reklam Ajansı tarafından hazırlanan reklam afişinde Mona Lisa, gür ve canlı saçlarıyla yeniden üretilmiştir. Orijinal Mona Lisa portresi yüz ifadesinden gözlerine, gözlerinden ellerini tutuş şekline kadar yıllardır konuşulmuş hala da konuşulmaya devam edilmektedir. Her detayı bu kadar çok konuşulan Mona Lisa'nın saçlarından hiç bahsedilmez. Orijinal resimde yıpranmış ve güçsüz gözükmektedir. Pantene ile saçlarına canlılık verilerek Mona Lisa'nın daha da dikkat çekici ve beğenilir hale gelmesi sağlanmıştır. Saçların güzelliğine dikkat çekilerek ilgiyi ürüne çekmek amaçlanmıştır. Yaşla

yıpranmış saçları yeniden yapılandırır metniyle verilen reklamda dilsel ileti ve görsel ileti birbiriyle örtüşmüştür.

Mona Lisa Yapıtının Oyuncak Sektöründe Kullanımı

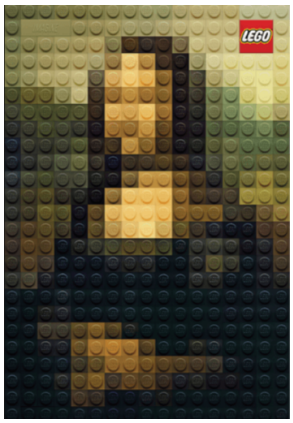

Resim 5.: Lego, Geometry Global Reklam Kampanyası
Kaynak: https://mediacat.com/legodan-yaratici-ilan-serisi/

Yaratıcı reklamlarıyla kendisinden oldukça söz ettiren LEGO, 2012 yılında Geometry Global reklam kampanyasında ikonik resimleri kullandı. Mona Lisa tablosuna da reklam kampanyasında yer verildi. Mona Lisa'nın yeniden üretiminde biçimsel bir deformasyon yapılarak biçimsel bir dönüştürüm uygulanmıştır. Afişteki renk düzeninden ve Mona Lisa'nın ününden dolayı beyin ilişki kurarak ilk bakışta Mona Lisa olduğu anlaşılıyor. Dip not olarak, LEGO ile fırçasız ve boyasız da sanat üretebilme hem de bir başyapıtı bile kendiniz yeniden üretebilirsiniz mesajı çıkarılabiliyor. Mona Lisa tablosu bu reklam fikrine benzer olarak, kampanya öncesi ve sonrasında başka markalar ve ajanslarca uygulanmıştır.

Mona Lisa Yapıtının Web Sitesi Sektöründe Kullanımı

Resim 6.: Shutterstock, Sıfırdan Başyapıta
Kaynak: https://bit.ly/32ppbq1

Shutterstock için Fransa'da plan.net ajansı tarafından hazırlanan bu kolaj reklam afişinde Shutterstock sitesinde bulunan görsellerden Mona Lisa tablosunu çağrıştıran bir görsel hazırlanmıştır. "Sıfırdan Başyapıta" sloganıyla tasarımcıların ve reklamcıların oldukça çok kullandığı Shutterstock'ta bulunan görsellerle yıllara meydan okuyacak eserlerin

oluşturulabileceği mesajı veriliyorken aynı zamanda Shutterstock'un zengin içerik çeşitliliğine dikkat çekilmiştir. Manzara, portre, moda, karakalem, resim, arka fon gibi birçok alanda görselin site içerisinde mevcut olduğu örneklendirilerek gösterilmiştir.

Mona Lisa Yapıtının İçecek Sektöründe Kullanımı

Resim 7.: Nescafe'nin Instant Espresso reklam afişi
Kaynak: https://bit.ly/32ylzSf

Dünyada resimleri ne uyandırabilir? Tabii ki bir fincan Instant Espresso. Söylemiyle yolan çıkan reklam Ads of the World ajansı tarafından hazırlanmıştır. Nescafe'nin Instant Espresso'sunun gücünü tanıtmak için hazırlanan reklam kampanyasında kullanılan ikonlaşmış tablolardan biri de Mona Lisa oldu. Kahvenin etkisini göstermek için Mona Lisa'nın gözleri tamamen açılmış olarak resmedilmiştir. Kahve Mona Lisa'ya öyle iyi ve güçlü gelmiş ki tablo olmasına rağmen gücüne karşı koyamamış fikri uyandırmak istenerek esprili ve akılda kalıp ikna ediciliğe oynan bir reklam kampanyası hazırlanmış.

Mona Lisa Yapıtının Sağlık Sektöründe Kullanımı

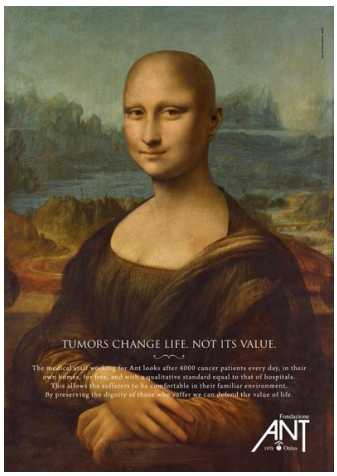

Resim 8.: ANT, Tümörler hayatı değiştirir. Değeri değil. Reklam afişi
Kaynak: https://www.adsoftheworld.com/media/print/ant_mona_lisa

İtalya'da 2013 yılında ANT için Diaframma reklam ajansı tarafından hazırlanan reklamda slogan olarak "Tümörler hayatı değiştirir. Değeri değil." ifadesi kullanılmıştır. Sloganla

verilmek istenen mesaj ile görsel birbirine tamamen örtüşmüştür. Mona Lisa'nın saçları olmasa da değerinden hiçbir şey kaybetmeyeceği gösterilerek, saçlarını kaybeden hastaların da değerlerinden hiçbir şey kaybetmediklerini ve çok değerli oldukları vurgulanmıştır. Ant bünyesinde çalışan sağlık personeli, her gün 4000 kanser hastasına kendi evinde, ücretsiz ve hastanelerle eşdeğer bir kalite standardı ile bakıyor. Metniyle de verdikleri hizmet ve kalite standartları hakkında bilgi vermişlerdir.

Mona Lisa Yapıtının Teknoloji Sektöründe Kullanımı

Resim 8.: Miele, Büyüleyici güzel, Büyüleyici güçlü
Kaynak: https://bit.ly/3qorp0R

Avusturya'da Aichner Clodi A/C, tarafından Miele elektrikli süpürge için hazırlanan reklamda "Büyüleyici güzel, büyüleyici güçlü." sloganı kullanılmıştır. Mona Lisa'nın tanınırlığından yararlanılan reklamda süpürgenin olağanüstü gücüyle Mona Lisa'nın saçlarını dahi havalandırıp çektiğini. Büyüleyici olarak vurgulanan gücüyle imkansız görüneni bile gerçekleştirebilecek kadar güçlü olduğu fikrini vermektedir. Büyüleyici güzel Mona Lisa ile büyüleyici güçlü süpürgeyi bir araya getiren reklam afişi süpürgesi kadar güçlü bir ismin gücünden de yaralanmış olmuştur.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Reklam ve sanat arasındaki ilinti geçmişte ve günümüzde birçok açıdan birbiriyle iç içe geçmiş bir hal almış olup, bu ilişkinin birbirini besleyerek devam edeceği görülmektedir. Her dönem reklamın sanat olup olmadığı tartışıma konusu olmuştur. Reklamı sanat olarak görmeyen görüşler incelendiğinde ortak noktaları olarak karşımıza reklamın ticari belirli amaçlar doğrultusunda yapılması, önceden belirleniyor olması ve belli amaçlar doğrultusunda üretilmesi çıkmaktadır. Oysaki sanatın insanların varoluşundan itibaren var olduğu kabul görmektedir. Orta çağ Hristiyanlık ikonları, ilkel kavimlere ait totem ve masklar ve daha pek çok farklı amaçla yapılmış yapıt şu an sanat olarak kabul edilmektedir. Başka amaçlar gözetilerek yapılmış oldukları halde sonradan 3. kişiler tarafından sanat eseri olarak atfedilebildiklerine göre reklamların yapılış amacına göre değerlendirerek sanat olarak kabul edilemeyeceğini söylemek çelişkili bir değerlendirme olmakla birlikte bu görüş kendi kendini çürütülmektedir. Ayrıca günümüzde sadece ticari kaygılarla reklam üretilmemekte, aynı zamanda sosyal içerikli reklamlar da üretilmektedir. Bazı sanatçılarınsa belirli markalarla iş birliği içerisinde sanat yapıtları üretiyor olmaları gibi, sadece ticari kaygılar içinde üretilmiş yapıtlara da rastlamak mümkündür. Teknolojinin hızla gelişmesiyle tasarım ve animasyon

programları da doğru orantılı olarak gelişmiştir. Böylece ticari kaygılarla bile olsa sanatsal olarak değerlendirilebilecek yaratıcılıkta ve değerde reklamlar üretilebilmektedir. Sanatı reklam olarak kabul etmeyecek bir zümre mutlaka olacaksa da kabul edilmelidir ki reklamı ve sanatı artık birbirinden ayırmak mümkün değildir. Özellikle pop art dönemiyle birlikte sanat reklamı kullanmaya başlamıştır. Reklamlar içinse sanat daima esin kaynağı olduğu gibi sanat yapıtının yeniden üretimiyle birlikte resim sanatının ikonlaşmış yapıtları reklamın kendisi olarak bile karşımıza çıkmaktadır. Leonardo da Vinci'nin Mona Lisa adlı yapıtı üzerinden sektörel bazda 7 adet reklam incelenmiştir. Bu incelemeler sonucunda yapıtın reklamlarda kullanılıyor oluşunun hem sanat yapıtına hem de reklama katkısının olduğu söylenebilmektedir. Yapıtın yeni kuşaklara aktarımında ve bilinirliğini korumasında pozitif etki yarattığı görülmektedir. Reklamda sanat yapıtının kullanılışının reklama olan etkisi de oldukça fazladır. Reklamın dikkat çekmesini, tanınırlığından yararlanarak akılda kalmasını ve ikna ediciliğini arttırmasını sağlamakla birlikte doğru bir metin ile doğru bir yeniden üretim fikri bir araya gelerek görsel okuryazarlığa bağlı olarak verilmek istenen mesajın görsel ile pekişmesi sağlanmaktadır. Bu bağlamında reklam ve sanatın birbirlerine ihtiyaç duydukları birbirilerine katkılarının olduğu ve iç içe geçmelerinden dolayı birbirlerine de dönüşebildikleri sonucuna varılmıştır.

KAYNAKLAR

Becer, E. (1997). *İletişim ve grafik tasarım*. 9. Baskı. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

Berger, J. (2014). *Görme biçimleri*. 20. Baskı. İstanbul: Metis Yayınları.

Bohm-Duchen, M. (2001). *The private life of a masterpiece*. 1. Baskı. Kaliforniya: University of California.

Clark,K. (1973). Mona lisa. *The Burlington Magazine*.

Çamlıdereli, M. (2002). Reklamın r'si ya da reklam söylemine giriş, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*,12, 455-472.

Dickie, G. (1997). *Introduction to Aesthetics*. 1. Baskı. Oxford: Oxford University Press.

Gürsoy, T. (1999). *Reklam terimleri ve kavramları sözlüğü*. 1. Baskı. İstanbul: Adam Yayınları.

Durak, M. (2007). Sıfır reklam sanatçının atölyesi, *Düşünce Sanat Kültür Seçkisi*, 04, 142-158

Greenstein, J., M. (2004). Leonardo, mona lisa and la giaconda. *Artibus et Historiae,* 50 (25), 17-38

İnceoğlu, M. (1985). *Güdüleme yöntemleri*. 1. Baskı. Ankara: A. Ü. B. Y. Y. O. Yayınları.

Kaya, F. (2018). Reklam ve pazarlama stratejileri: bir reklamda olması gerekenler, *Mecmua,* 05, 99-111

Kaptı, H. (2005). Atık nesnelerin sanatta yansımaları. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kenneth, C. (1973). *Mona lisa*. The Burlington Magazine.

Merry, E., & Wiesner, (2005). *1350-1600 çağına yolculuk.* 1. Baskı. Oxford: Oxford University

Ünsal, Y. (1994). *Bilimsel Reklam ve pazarlamadaki yeri*. 2. Baskı. İstanbul: Tivi Reklam

Rutherford, P., (2000). *Yeni ikonalar, televizyonda reklâm sanatı*. 2. Baskı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Topsümer, F., Elden, M., (2015) *Reklamcılık kavramlar, kararlar, kurumlar.* 14. Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları.

Yılmaz, M. (2006). *Modernizmden postmodernizme sanat*. 1. Baskı. Ankara: Ütopya Yayınları.

Warburton, N. (2003). *The art question*. 1. Baskı. New York: Routledge.
https://www.adsoftheworld.com/media/print/audi_mona_lisa erişim tarihi: 21.08.2021
https://www.youtube.com/watch?v=afLsk1lksB0 erişim tarihi: 21.08.2021
http://theartandlife.blogspot.com/2011/05/la-mona-lisa-nueva-imagen-de-pantene-1.html erişim tarihi: 21.08.2021
https://mediacat.com/legodan-yaratici-ilan-serisi/ erişim tarihi: 21.08.2021
https://bit.ly/32ylzSf erişim tarihi: 21.08.2021
https://www.adsoftheworld.com/media/print/ant_mona_lisa erişim tarihi: 21.08.2021
https://bit.ly/32ppbq1 erişim tarihi: 21.08.2021
https://bit.ly/3qorp0R erişim tarihi: 22.08.2021
https://tr.wikipedia.org/wiki/Sanat erişim tarihi: 17.11.2021
https://www.tarihlisanat.com/sanat-nedir/ erişim tarihi: 17.11.2021
https://www.greelane.com/tr/beşeri-bilimler/görsel-sanatlar/what-is-the-definition-of-art-182707/ erişim tarihi: 18.11.2021
https://plato.stanford.edu/entries/art-definition/ erişim tarihi: 19.11.2021
https://www.tarihlisanat.com/sanat-nedir/ erişim tarihi:19.11.2021
https://tr.wikipedia.org/wiki/Leonardo_da_Vinci erişim tarihi: 24.11.2021
https://www.allgreatquotes.com/quote-289960/ erişim tarihi 24.11.2021
https://netvent.com/tarihin-en-buyuk-pazarlamasi-mona-lisa/ erişim tarihi: 25.11.2021
https://www.hurriyet.com.tr/gundem/asil-sifre-gozlerinde-cikti-16522547 erişim tarihi: 25.11.2021
https://tr.wikipedia.org/wiki/Reklam erişim tarihi: 26.11.2021
https://tr.wikipedia.org/wiki/Mona_Lisa erişim tarihi: 09.12.2021

EXTENDED ABSTRACT

Advertising, which is accepted to have started with an announcement written on papyrus by the owner for the return of a slave in 3000 BC in Egypt, is seen to have evolved into today's modern advertising in the 1920s with the increase of competition and product or service. Advertisement in today's sense is constituted to inform the consumer about the product or service and to persuade them to buy by providing them to adopt the attitude they want about the advertised product or service. There is a close relationship between the development in technology and mass media and the historical development of advertising. The channel that conveys the advertisement to the consumer is the mass media. The opinion that the customer is always right, adopted during the development period of the advertising industry, has left its place to promoting the features of the product or service to be promoted as a result of their economic empowerment with the development of advertising agencies and the creating an identity.

Although art, which goes back to the beginning of humankind, seems to be a concept that can be explained clearly and simply, it has been a matter of debate in academic communities how exactly the concept of art will be defined or whether it will be an identifiable concept. Four views come to the fore in the definition of art. The first of these views is the 'Dominant Form View'. According to this view, art is totally associated with aesthetics. However, this view has lost its validity because artists of the 20th century, such as Duchamp, Andy Warhol, and Joseph Beuys, who do not produce aesthetic works, exclude their works from art**.** Another view is 'The View that Art is the Expression of Emotions'**.** This view, which developed after the view that defends the creative expression or outward reflection of emotions; this feeling; it stated that there is no external reflection of any emotion, it has not been clarified until it has

not been explained with art yet, and it should be a feeling that will be noticed for the first time after its expression with art. According to the 'New-Wittgensteinian View', art cannot be defined because it is not a simple concept. With the family resemblance method, it is possible to understand whether the work can be seen as art. The fourth view, the 'Institutional Art View', argues that art is identifiable.

The relationship between advertising and art; it has been discussed by people who belong to different professions such as advertising critics, communication theorists, philosophers, writers, academics, designers, advertisers and artists, and different opinions have been put forward. When the views of those who do not see the advertisement as art are examined, it is seen that the advertisement is made in line with certain commercial purposes, that it is determined beforehand and that it is produced for certain purposes. Although there will definitely be a group that will not accept art as advertising, it must be admitted that it is no longer possible to distinguish between advertising and art. Especially with the pop art period, art started to use advertising. Artists like Warhol have pushed the limits of what it really means to create art by advertising certain products at the same time to push their work forward. Advertising appears as an art form by Pop Art artists. With Pop Art, as high culture left its place to pop culture, the difference between art and daily life disappeared and advertising and art combine. While sales increased through mass media, works of art such as paintings and sculptures began to be used in advertisements. As for advertisements, art is always a source of inspiration, and with the reproduction of the artwork, the iconic works of the art of painting appear even as the advertisement itself. Iconic artworks with interesting stories that were the result of natural talent and genius have inspired advertisers and go on to do so. These creative advertisements, which are intertwined with the art of painting, have been produced and continue to be produced for almost all sectors. In addition, as iconic paintings are used in advertisements, iconic paintings are used together with their artists. Advertisement poster designed for a specific advertisement; although it would be difficult and incompatible to use in many advertisements from many sectors from technology to food, from food to transportation, iconic works of art can be used for many advertisements from many sectors**.** The fact that the work of art is recognized by the consumer increases the persuasiveness of the advertisement that is used in the advertisement. At the same time, the fact that art symbolizes the beautiful life and wealth, and the promise of a more beautiful and standard-enhancing life in the future, with the purchase of the product or service that advertising wants to awaken in the consumer, complement each other. Leonardo da Vinci's Mona Lisa has been used in advertisements from almost every sector. Leonardo da Vinci in 1503 or 1504, he started the Mona Lisa painting, which would take 4 years to be produced in Florence, Italy, and completed it in France. When the Mona Lisa painting is examined from an aesthetic point of view; the horizon line on the left of the picture is lower than the horizon on the right, and the two sides of the Mona Lisa's face which still remains a mystery as to who it belongs to are depicted asymmetrically. This, when viewed from different angles, created a shift in expression and caused different views on Mona Lisa's mood. It was determined that the mysterious misty smile was achieved by Da Vinci to ensure Mona Lisa's misty smile with a pretty thin glass polish that he applied using his fingers. It turned out which 40 layers of varnish, used 50 times thinner than an average human hair, gives a slightly misty and shadowy effect that gives a vague smile. 7 advertisements on a sectoral basis were examined based on Leonardo da Vinci's Mona Lisa. As a result of these examinations, it can be said that the use of the work in advertisements contributes to both the work of art and the advertisement. It is seen that it has a positive effect on transferring the work to new generations and maintaining its awareness. The effect of the use of the artwork in the

advertisement is also quite high on the advertisement. While providing that the advertisement attracts attention, keeps it in mind by making use of its recognition and increases its persuasiveness, a correct text and a correct reproduction idea come together to reinforce the message that is intended to be given depending on visual literacy. In this sense, it is seen that advertising and art need each other, contribute to each other, and can transform into each other due to their intertwining.

Uluslararası Multidisipliner Akademik Araştırmalar Dergisi / Mayıs-Haziran-Temmuz-Ağustos Cilt: 8 Sayı:2
Journal of International Multidisciplinary Academic Researches / May-June-July-August: 8 Issue: 2
2021
www.joimar.com

HAKİKATİN ÖNEMSİZLEŞMESİ BAĞLAMINDA POPÜLİZM KAVRAMI VE AKP'NİN POPÜLİST SÖYLEMLERİ

THE CONCEPT OF POPULISM IN THE CONTEXT OF TRUTH TO BE DELIVERED AND THE POPULIST DISCUSSIONS OF AKP

Nabi DALKILIÇ

Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Görsel İletişim Tasarımı ve Reklamcılık Anabilim Dalı, Kocaeli, Türkiye
***e-mail: nabidalkilic@gmail.com**

ÖZET
Oxford Dictionaries 2016 yılında "post-truth" sözcüğünü yılın kelimesi olarak seçti. Bunun en temel sebebi bu kelimenin daha önce hiç konuşulmadığı kadar kullanılmasıydı. Türkçe 'ye "hakikatin önemsizleşmesi" olarak çevrilebilecek bu kelime, kitlelerin seçim yaparken nesnel gerçekler yerine kendilerine daha yakın ve duygusal bulduğu görüşleri daha çok sahiplenmesini tanımlar. Ralph Keyes bu kavramı 2004 yılında yalan söylemenin normalleşmesiyle benzerlik kurarak açıklamıştır ve içinde bulunduğumuz dönemi "hakikatin önemsizleşmesi çağı" olarak tanımlamıştır. Brexit ve 2016 ABD başkanlık seçimleri süreciyle beraber bu kelime dolaşıma girmiştir. Donald Trump gibi halka alenen yalan söyleyen biri bile 2016 ABD Başkanlık seçimi gibi bir sürecin ardından seçilmiştir. Kitlelerin kendilerine yalan söyleyen bu liderleri desteklemesinin ardında yatan sebepler merak konusudur. Hakikatin önemsizleşmesi fenomenini anlamak için Popülizm kavramını da iyi bir şekilde kavramak gerekir. Tarihte daha önceleri de yalan söyleyen ve kitleleri kandıran liderler olmuştur elbette... Hitler ve Mussolini gibi örneklerden yola çıkarak bunun ilk defa olmadığını düşünebiliriz. Ancak bu çok özel bir durumdur. Kurumlara olan inançların zayıflaması, küreselleşme ve yeni medyanın alternatif fikirleri daha çok öne çıkaran yapısı nedeniyle hakikat kavramının anlamı sorgulanır olmuştur. Daha önceleri medyada söz bile bulmayacak fikirler artık manşetlere taşınabilir hale gelmiştir. Biz bu araştırmada hakikatin önemsizleşmesi siyasetinin popülizm ile olan ilişkisini inceleyeceğiz. Bir yerel örnek olarak da Adalet ve Kalkınma partisinin popülist söylemlerini inceleyeceğiz.
Anahtar Kelimeler: Hakikatin önemsizleşmesi, hakikatin önemsizleşmesi siyaseti, popülizm

JEL KODU: Q39

ABSTRACT
Oxford Dictionaries chose the word 'post-truth' as the word of the year in 2016. The main reason for this was that this word was used in a way that it had never been spoken before. This word, which can be translated into Turkish as 'the trivialization of the truth', defines to adopt the views that they find closer and emotional to themselves rather than the objective facts when masses make choices. Ralph Keyyes explained this concept in 2004 by drawing analogy with the normalization of lying and defined the period that we live in as 'the age of the trivialization of truth'. With the Brexit and the 2016 US presidential election process, this word came into circulation. Even someone like Donald Trump who lied to the public openly was elected after a process such as the 2016 US Presidential election. The reasons behind why the masses support these leaders who lie to them are an issue of concern. To understand the phenomenon of the trivialization of truth, it is necessary to comprehend the concept of Populism well. For sure, there have been leaders who have lied and deceived the masses before in history... Based on examples such as Hitler and Mussolini, we can think that this is not the first time. However, this is a very special case. The meaning of the concept of truth has been questioned due to the weakening of belief in institutions, globalization and the structure of new media that emphasize on alternative ideas more. Ideas that would not even be mentioned previously in the media have now become headlines. In this study, we will analyze the relationship between the politics of trivialization of truth and populism. As a local example, we will evaluate the populist discourses of the Justice and Development party.
Key Words*:* Post-truth, post-truth era, post-truth politics, populism
JEL CODE: Q39

GİRİŞ

Post-truth, nesnel olan bir hakikat karşısında halk kitlelerinin kişisel duyguların ve çıkarların ağırlık kazanması ile nesnel hakikatlerin önemsizleştirilmesi ve bu sayede kamuoyunu etkilemesi olarak tanımlanır. "Nesnel olguların, kamuoyu oluşturmada, duygulardan ve kişisel inançlardan daha az etkili olması durumudur" (Oxford Dictionaries, 2016). 2016 yılında ABD başkanlık seçimi ve İngiltere'nin Avrupa Birliği'nden ayrılık süreciyle birlikte medyada yoğun olarak kullanılan bu kavram, Oxford Ansiklopedisi tarafından yılın sözü seçilmiştir (Oxford Dictionaries, 2016).

Post-Truth Kelimesi ilk kez 1992 yılında Steve Tesich tarafından kullanılmıştır. Bu kelime 1992 yılında Nation dergisinde yayımlanan "government of lies" makalesinde geçer (Tesich 1992). Tesich İnsanların nesnel hakikatler yerine kendilerine anlatılan hikayeleri gerçekmiş gibi kabul ettiğini söyler. Bunu da dönemin ABD başkanı olan Bush'un söylemleri ile açıklar. ABD hükümeti alenen yalan olduğu bilinen bilgi yığınlarını halkın üzerine boca etmiştir. Sonucunda ise herhangi bir tepki almamıştır. Post-Truth kelimesinin günümüzdeki anlamıyla kullanılması ise Ralph Keyes'in 2004 yılında yazdığı The Post-Truth Era adlı kitabı sayesinde olmuştur. Siyasetçilerin yalanlarına alışkın kitleler, artık siyasetçiler tarafından yalan söylenmesini umursamamaktadır (Keyes, 2017).

Hakikatin önemsizleşmesi, gerçek ile ona ilişkin yargılar arasındaki uygunluğun ortadan kalkmasının umursanmamasıdır (Alpay, 2017). Alpay'ın bu vurgusu şu açıdan önemlidir; gerçeğin artık bir anlamı kalmamıştır. Hakiki olan kimsenin umurunda değildir. Yalanlar söylemek ve bu yalanlara inanmak ilk defa bugün olan bir şey değildir. Siyasetçiler her zaman yalan söylerlerdi ve çoğunlukla da bedel ödemezlerdi. Brexit süreci gibi, 2016 ABD seçimlerinde Trump'ın seçilmesi gibi olayların sebebi hakikatin önemsizleşmesi değildir. Hakikat önemsizleştiği için bu olaylar olabiliyordur. Yani bu olaylar sebep değil, sonuçtur (McGann, 2016).

Hakikatin önemsizleşmesi artık hayatın her alanında görülebilmektedir. Bunu ortaya çıkaran sebepler; neo-liberal dünya düzeni, bilişsel uyumsuzluklar, post modernizm, yeni medya düzeni gibi kavramlardır. Hakikatin önemsizleşmesi siyasetinin temelinde ise popülizm gibi bir kavram yatar. Hakikatin önemsizleşmesi kavramının belki de en büyük dayanak noktalarından biri olan popülizmi anlamadan bu kavramın ne olduğunu açıklamak zordur. Tuukka Ylä-Anttila'nın makalesine göre popülizmin tekrar güçlenmesinde "alternatif medya"nın etkisi büyüktür(Ylä-Anttilla, 2018)

Bu araştırmanın amacı 2016 yılında artarak kullanıma giren hakikatin önemsizleşmesi fenomenin kendisi ve onun popülizm ile olan ilişkisinin ortaya çıkarılmasıdır. Hakikatin önemsizleşmesi siyaseti bağlamında popülizmi inceleyeceğiz. Popülizmin kökenlerini bakacağız. Popülizmin neden yükseldiğini ve nasıl bir kitleden güç alarak hareket ettiğini araştıracağız. Son olarak da tüm bu sürecin sonunda elimizdeki veriler üzerinden Adalet ve Kalkınma Partisinin siyasi söylemlerini kontrol ederek AKP'nin popülist bir hareket olduğu düşüncesini inceleyeceğiz.

Popülizm

Demokrasi belki de günümüzün en "püripak" tanımıdır. Fransız Devrimi sonrasında yaygınlaşan ulus olma idealiyle beraber toplumların gözündeki en üst noktadadır. Demokrasi o kadar ideal bir tanımdır ki, diktatörlükle yönetilen ülkeler dahi kendilerini demokratik

olmakla tanımlamaktadır. Demokrasiyle zerre alakası olmayan birtakım ülkeler bile ülke isimlerinin öncülü olarak demokratik kelimesini kullanmaktan çekinmemektedir. Bir şeye ideal anlamı katmak istiyorsanız öncesine demokratik olduğu vurgusunu yapmanız yeter(Soest ve Grauvogel, 2015)

Bugün demokrasiyle zerre alakası olmayan, monarşiyle yönetilen, petrol zengini bazı ülkeler bile demokratik bir ülke olarak anılmak için çeşitli reklam ve halkla ilişkiler faaliyetlerine milyonlarca dolar ödüyorlar. Örneğin Kaşıkçı cinayetiyle gündeme gelen Suudi Arabistan yönetimi, kendi şirketleri ve kurumlarıyla batılı lobicilerle ve organizasyonlarla iş yapıp kendilerini daha düzgün göstermenin peşinde koşuyor (Foreignpolicy, 2021)

Peki ya nedir bu popülizm? Demokrasi için neden tehlike arz ediyor? Demokrasiyi toptan kaldırmak isteyen radikal bir fikir akımından mı bahsediyoruz? Müller kitabında bu konuyu şöyle açıklıyor; "Tehlike, demokrasinin yüksek ideallerini gerçekleştirmeyi vadeden ("Yönetimi halka bırakın!") bir yozlaşmış demokrasi biçimi olarak popülizm. Başka bir deyişle tehlike, demokratik dünyanın içinden, demokratik değerlerin dilini konuşan siyasetçilerden geliyor" (Müller, 2017).

Bu sözü şöyle okumak da mümkündür; dijital teknolojiler sayesinde nasıl gerçek ile sahte arasındaki fark belirsizleşmeye başlıyorsa, gerçek demokrasilerin yerlerine de sahte demokrasiler geçiyor. Demokrasiyle zerre alakası olmayan bu kopyaları ise Baudrillard'ın "simülakr"a benzetebiliriz. Baudraillard'a göre smülakr "bir gerçeklik olarak algılanmak isteyen görünüm"dür (Baudrillard, 2018).

Popülistlerin bir başka motivasyonu da kendilerini gerçek halk olarak görmeleridir. Çoğunlukla seçkinlerle kavga ederler ve her nedense hep haklıdırlar. Gücünü hakikatlerden değil, kalabalıklardan alır.

"Bir siyasal aktör ya da hareketin popülist olması için, halkın bir bölümünün Halk olduğunu iddia etmesi; sadece kendisinin bu gerçek ve doğru halkı temsil ettiğini ileri sürmesi gerekir "(Müller, 2017). Popülizm kitlelerin hayal ettiğinin aksine kapsayıcı değil dışlayıcıdır. Kendi grubunu en üstün, en akil olarak görür. Kendilerinden olmayanları ise iç mihrak, dış mihrak, faiz lobisi vb saçma ithamlarla tanımlar.

Peki ya popülistler gücü ele geçirdiklerinde ne olur? Çoğu zaman otoriterleşirler ve her başarısız oldukları konuyu yozlaşmış elitlere ya da müesses nizam gibi yapılara bağlarlar (Müller, 2017)

Popülizm temelde duygulara hitap eder. Hakiki olma iddiasında olsa da hakikatle uzaktan yakından alakası bulunmaz. Rasyonel hiçbir süreçten geçmez. Post-Truth adı verilen ve Hakikatin önemsizleşmesi olarak çevrilebilecek kavramla iç içe hareket eder.

Yeni medyada üretilen mesajların sürekli onay ve pekiştirme ihtiyacı nedeniyle politikacılar da kendi popülist fikirlerini halka daha kolay kabul ettirebilmek için adeta birer modern çağ peygamberi gibi, gurusu gibi, hatta adeta birer talk-show sunucusu rolüne bürünmüştür. Neredeyse her konuda fikir belirtirler ve bu fikirleri olabilecek en yüksek etkileşime uygun hale getirecek şekilde paylaşırlar. Trump örneğini vermek gerekirse kendisinin tam bir şovmen olduğunu söylemek gerekiyor. Adeta bir Elvis Presley gibi hareket ediyor. Trump ülkedeki belki de en seçkin birkaç bin kişiden biriyken bile kendini öyle bir sınıfa konumluyor ki, halkın takdirini kazanıyor. Konuşmayı seven ve ikna edici bir figür yeterince destek bulduğunda kitleleri yönlendirmede başarılı olabilir. Burada Trump'ın tam bir popülist

olmasının da etkisi vardır. Yıllarca "elitler tarafından kandırılan" mazlum milyonlar ancak Trump gibi kendilerini anlayan biri tarafından kurtuluşa erişebilirdi. Trump'ın hikayesi temelde işini kaybetmiş ya da geçim zorluğu yaşayan, toplumun kültürel ve ahlaki değerlerini terk ettiğini düşünen kitleye hitap ediyor (Seargeant, 2020)

Türkiye aslında popülizm konusunda öncü ülkelerden biridir, Türkiye'nin yaklaşık 20 yıllık süreçte gördüğü popülizmi çok az ülke görmüştür. Bu Türkiye gibi henüz modernleşme sürecini tamamlayamamış, tam anlamıyla şehirleşememiş bir ülke için pek şaşırtıcı olmasa da ABD gibi, Fransa gibi, İngiltere gibi, Almanya gibi modern çağın fikirlerinin üretildiği ve yayıldığı ülkelerin bu tuzağa düşmeye başlaması çok şaşırtıcıdır. Sonuçta Türkiye'nin medya serüveni bile çok yenidir, medyada doğru düzgün regülasyon yoktur. Ancak BBC gibi dünya televizyon tarihine damga vurmuş bir kuruma sahip olan İngiltere'nin Brexit sürecinde yaşadıkları oldukça gariptir. Çok değil birkaç sene önce İngiltere'nin belli başlı şehirlerinin billboardlarında "AB Türkler tarafından istila edilecek" diyerek (Boffey & Helm, 2016) Brexit propagandası yapıldı. Daha da saçması insanlar belli ki bu söylemleri yedi ve Brexit yönünde onay verdiler. Ancak İngiltere gibi gerçekten "akıl" ile yönetilen bir ülkenin kurumları bu sonuca diretti. Parlamentoda yeterli sonuç sağlanamadı, BBC gibi kurumlar bu kararın çok yanlış sonuçları olacağına dair programlar yaptı. Birkaç yıllık sürüncemeli sürecin ardından gelen ikinci seçimlerde Brexit destekçisi olan muhafazakâr parti ezici bir zaferle halktan tekrar onay aldı ve Brexit sürecini başlatabilecek parlamento gücüne kavuştu. Buradan şu fikri çıkarmak mümkündür ki, seçmen kitleleri demografik olarak farklara sahip olsa bile post-truth denilen kavramdan aynı oranda etkileniyorlar. Yani benzer taktiklerle diğer bölgelerde de destek bulmak mümkündür. Örneğin tam bir küresel mülteci problemi yaşadığımız şu günlerde artan mülteci düşmanlığını kullanarak "onlar ve biz" siyaseti üzerinden güç devşirebilirsiniz. Bu formül Avrupa'nın birçok ülkesinde etkili olabilir (Fumarola, 2020).

Mağdur Siyaseti

Popülistler elitler tarafından mağdur edilmiş "gerçek halkı" koruyabilmek için oy isterler. Seçildikten sonra da bu mağdur edebiyatına devam ederler(Müller, 2017, s.60) Azınlık olduğuna inanan ama her nedense seçimde çoğunluk olan bu kitleler gücü ele geçirse yine mağdur siyaseti güderler. Recep Tayyip Erdoğan örneğinden yola çıkalım, kendisi kemalist vesayet tarafından istenmeyen hatta istenmediği için hapse atılan, diğer siyasetçilerin aksine Kasımpaşa gibi bir semtte büyümüş halk çocuğuydu. Müesses nizam onu ve onun gibileri istemiyordu. O ise kendi gibi dışlanmış kenar mahalle insanlarını arkasında toplayarak iktidara yürüdü. Bu anlatı Erdoğan gücü ele geçirdikten sonra bile sürmeye devam etti. İktidarının her döneminde haksızlığa uğrayan, mağdur edilen kendisiydi. Örneğin ekonomik sorunların sebebi faiz lobisi oluyordu. Ülkenin sınırlarında olan problemler ise dış güçlerin ülkemizi kıskanmasından kaynaklanıyordu. Eğer parti içinde kötü bir şey olursa da Erdoğan'ın bu olaydan asla haberi olmuyordu.

Kutuplaşma Sorunu

Bana karşı sen, ona karşı bu siyaseti bir noktada patlayacaktı ve doğal olarak da patladı. Popülist siyaset dediğimiz kavramın bir sonucu da toplumsal sağduyunun yok olmasıdır. Popülistler dışlayıcı bir siyaset güttüğü için tüm bu bildiğimiz siyasi süreci adeta bir savaş gibi yorumlar ve karşı tarafa saldırır. Önemli olan iktidarı almaktır. Sanıldığının aksine çoğulcu değil, çoğunlukçudur. Kapsayıcı bir siyaset gütmezler. Popülist anlatı adeta bir kahramanın yolculuğu hikayesi gibi kurgulanmıştır (Campbell, 2019). Kendilerini iyi olarak

gören popülistler tüm bu süreç boyunca adeta birer kahraman gibi kötülere karşı savaşır. Kötüler ise onların yoluna çıkabilecek herkestir. Burada şöyle bir ek yapmak da doğrudur; popülistler ben yerine bizi daha çok kullanır. Kahramanın sonsuz yolculuğu hikayesindeki kahraman, kitleler olmuştur.

Müller'e göre iktidarı ele geçiren popülistler, ahlaken kendilerini her şeyi yapmaya muktedir olarak gördükleri için üç temel yolu takip ederler: 1) devletin ele geçirilmesi, 2) ayrıcalıklı hukuk, 3) sivil toplumun sistematik olarak bastırılması (Müller, 2017)

Devletin İşgal Edilmesi

Popülistler devleti sömürgeleştirmeye ya da işgal etmeye çalışırlar. Örneğin Polonya ve Macaristan gibi ülkelerde bu yaşanmıştır. Viktor Orban seçildikten hemen sonra devlet memurları kanunundan bir değişiklik yaparak ülkesinin bürokratlarını kendi partisinden insanlarla değiştirmek istemiştir (Müllet 2017). Örneğin Polonya'da iktidara gelen Jaroslaw Kaczynski de mahkemelerin prosedürlerinden değişikliğe gitmiş ve yeni hakimler atamıştır (Alpay, 2017). İktidarı ele geçiren partilerin kendi çıkarlarını korumak istemesi daha "doğal" bir şey olmamakla birlikte popülistlerin temel farkı tüm bu yaptıkları şeyleri kendince rasyonalize etmeleridir. Örneğin devleti yöneten kötü seçkinler halk için kötü şeyler yapmışlardır ve cezalandırılmaları gerekir. Popülizm dediğimiz şeyin apaçık bir şekilde ve herkese söylenerek uygulanma sebebi de budur. Yıllardır devleti sömüren kötü kişilerden kurtulmak isteyen kitleler, kendileri gibi bir liderin arkasında birleşmiş ve onun da yöntemleri sayesinde devleti bu kötü insanlardan temizlemişlerdir.

Ayrıcalıklı Hukuk

Devletlerin adeta bir parti devleti haline gelmesi ise korkunç sonuçlara yol açabilir. İnsanı insandan koruyan belki de yegâne kurum olan devletin belli bir partinin ve onu yöneten kişilerin eline geçmesinin korkunç sonuçları olabilir. Devlet ile hükümet arasında fark kalmazsa, popülistlerin dışlayıcı siyasetinden halkı koruyabilecek hiçbir kurum kalmaz. Bu anlattığımız hikâyede de tahmin ettiğiniz şey oldu ve popülistler iktidarı ele geçirdikten hemen sonra kendilerine karşı çıkabilecek herkesi bir şekilde tasfiye etti. Türkiye ve AKP örneği de buna en uygun örneklerden biridir. Yıllarca beyaz Türkler tarafından mağdur edilmiş masum insanlarımız gücü ele geçirdikten hemen sonra monşer adını verdikleri elit bürokratları tasfiye etti (Deutsche Welle Türkçe, 2021).

Popülistler gücü ele geçirdikten sonra devletin kaynaklarını kendilerine oy veren kitlelere dağıtırlar (Müller, 2017). Her parti kendine oy veren seçmenini desteklemek ister diyebilirsiniz, ama bunun temel farkı şudur; yıllarca devlet tarafından destek görmeyen "gerçek halk" devleti yönetmeye muktedir olduğunda o kaynakların kendilerine aktarılmasını ister. AKP'de bundan ayrı bir parti değildir. Partinin çok güçlü bir yapılanması vardır ve kendilerine oy veren insanlara devlette iş, nakit yardımı, erzak yardımı gibi şeyler yaparlar. Chavez gibi liderler ise ülkelerinin kaynaklarını bu kitlelere harcamıştır. Hammaddesi ve Türkiye gibi sermayesi olmayan küçük doğu avrupa ülkeleri ise AB fonlarını bu iş için kullanmıştır (Müller, 2017).

Popülistler anayasaya ve mekanizmalarına düşmandır. Örneğin Akp Türkiye'nin belki de en önemli kurumlarından biri olarak Danıştay ve Sayıştay gibi kurumlara oldukça olumsuz yaklaşır. Örneğin Erdoğan'ın "ben anayasayı tanımıyorum" diye bir demeci vardır. Bu sözler sadece göz önüne çıkanlardır. Bu tarz siyasetçiler güç buldukları ilk anda kendilerini

engelleme ihtimali olan bütün denge ve kontrol mekanizmalarına müdahale eder. Bunu da kendilerinin halkın doğrudan temsilcisi olduğu iddiasına dayanarak yaparlar.

Popülistler ilk fırsatta yeni bir anayasa yapmak isteyeceklerdir. Ancak bu yapmak isteyecekleri anayasa tamamen kendi çıkarlarına uygun olarak tasarlanır ve muhalefet göz ardı edilir. Gücü ele geçirmiş olan gerçek halkın iradesi kimse karışmamalıdır. Bu anayasa yapım sürecinde muhalefet hiçbir şey sorulmaz ve onların onayı alınmaz. Bundan da şöyle bir çıkarım yapmak mümkündür; popülistler iktidardan düşmüş olsalar bile yaptıkları anayasa yeni gelenlere yük olacaktır (Müller, 2017).

Venezuela, Ekvador ve Bolivya gibi Latin Amerika ülkelerinde popülistler gücü ele geçirdikten sonra yaptıkları yasalar sayesinde güçlerini koruyabilmişlerdir. Yasalar halk iradesinin de onayından geçtikten sonra uygulanabilir olmuştur (Müller, 2017).

Yeni anayasalar, eski makam sahiplerini değiştirmeyi meşrulaştırdıklarından, popülistlerin "devleti işgal etme" projesinin gerçekleşmesine yardımcı olmuşlardır (Landau, 2013).

Buradan şunu çıkarmak mümkündür ki, popülistler gücü ele geçirdikten sonra gücü kaybetmek istemezler. Muhtemeldir ki yargılanacaklarından korkarlar. Yaptıkları anayasalar sayesinde devleti kendilerine göre oluşturdukları için popülist olmayanların gücünü sınırlamak isterler. Tüm bunların sonunda anayasa anlamını kaybeder ve iktidarı ele geçirmek için kullanılacak bir araca dönüşür (Müller, 2017).

Sivil Toplumun Sistematik Olarak Bastırılması

İktidarı ele geçiren popülistler kendilerini eleştiren sivil toplum örgütlerine de müsamaha göstermezler. Sivil toplumun baskı altına alınması sadece popülistlere özgü değildir. Ancak popülistlerin sivil toplumdan gelen itirazlara müsamaha göstermeme sebebi daha çok ahlakidir. Kendilerini her konuda tertemiz gören popülistler, sivil toplum örgütlerinin "siz masum değilsiniz" eleştirilerini çok ciddiye alır. Bunun temel sebebi de popülistlerin kendilerini iyi olarak görmeleridir. İyi ve haklı olanların yanlış olmayacağına dair inançları nedeniyle sivil toplum örgütlerine adeta savaş açarlar. Bu örgütlere karşı akla uygun, makul eleştiriler getirmek yerine daha çok duygulara hitap eden ve akla uygun olmayan karşılıklar verirler.

Polonya'da, Macaristan'da, Brezilya'da ve Türkiye gibi ülkelerde iktidarı ele geçiren popülistler kendilerini sivil toplum örgütlerine karşı bir kanıtlama ihtiyacı güderler. Kendi kutsal amaçlarına doğrudan saldıran sivil toplum örgütlerini de gayri milli ilan ederler. Pek çok ülkede sabittir bu. Örneğin Almanya'dan fon alıp Türkiye'de bağımsız gazetecilik için çalışma yapan gazeteciler bir anda "etki ajanı" ilan edilirler. Bazen çok ileri gidip "ya sev ya da terk et" gibi aşırı sağ söylemlerde bulunurlar. Popülistlerin kapsayıcılığı kendilerinden olmayanları görene kadardır. Popülistler adeta bir kabile gibi homojen hareket ederler.

Demokrasi Neden Kaybetti?

Demokrasi ile popülizm arasındaki en temel fark çoğulculuktur. Demokrasi, kitlelerin mutlak hakimiyetini savunmaz. Popülizm ise bir "kazanan her şeyi alır" oyunudur. Yani daha çok kafaya sahip olan grubun bütün bir ülkeyi yönetmesi beklenir. Popülistler kendilerini her konuda haklı gördüğü için, her konuda da muktedir olduğunu düşünür (Liddiard, 2019).

Demokrasi yapısı itibariyle geçişken ve daha göreceli dir. Bugün demokrasinin kökenini Antik Yunan'a bağlasak da oradaki demokrasi ile bugün yaşadığımız demokrasi aynı değildir. Binlerce yıllık bu süreçte oldukça büyük değişimler olmuştur. Bu açıdan demokrasi tartışma kültürünü içine alır ve kapsayıcı olmaya çalışır. Popülizm dendiğinde ise daha bütüncül bir yapıdan söz etmek mümkündür. Değişime kapalı, karşıt görüşleri ezmeyi doğru bulan oldukça sıkıntılı bir görüştür. Popülistler gerektiğinde kendi halkını dahi ezmeye hak görebilir. Venezula lideri Maduro 2015 yılında bir market zincirine "halka karşı kampanya yürüttüğü için" el koymuştur (BBC, 2015).

Demokrasi daha çok bir sayı oyunudur. Yukarıda bahsettiğimiz "kafaya sahip olma" eleştirisini burada demokrasi için de yapmak mümkündür. En ideal demokrasilerde bile iki birden üstündür. Ülkelerin geliştirdiği kurumsal yapılar denge ve kontrol işlevlerini yerine getirmeye çalışıyor olsa bile halk bir şeyi istediği zaman yapar. Örneğin Brexit süreci oldukça sancılı bir süreçtir. Halk önce Brexit yönünde oy vermiş, bu bir toplumsal infiale yol açmış, çeşitli sivil toplum kuruluşları eylemler yapmış hatta devletin televizyonu olan BBC dahi konuya dahil olmuştur. Bu karmaşık sürecin sonucunda bir türlü parlamentodan geçmeyen karar erken seçime neden olmuştur. Bunun sonucunda da Halk tekrar Brexit yönünde oy kullanmıştır ve kendileri gibi düşüneceğini beyan eden vekilleri seçmişlerdir. Demokrasilerde günün sonunda milletin dediği olur. Popülizm ise bir tür "geist" adını verebileceğimiz bir ruhtan yola çıkar. Kendini her şeyi yapma konusunda haklı bulur. Kanıtlara dayanan fikirler belirtilmez, tartışmalar sevilmez. "Halk" istediği için halkın istediği olur.

Bu yüzden demokrasi, halkın kurumsal dolayım olmadan görünür olamayacağını savunur ve parlamentodaki çoğunluğun bile halk olmadığını ve halk adına konuşamayacağını iddia eder, popülizm ise tam karşıtıdır (Müller, 2017).

Alman Nasyonel Sosyalizmi ve İtalyan Faşizmi'nin de popülist olarak tanımlamak mümkündür. Bu iki ideoloji popülizmin yanı sıra ırkçılığı ve şiddetin yüceltilmesini de kapsar. Bu nedenle dünya büyük bir felakete sürüklenmiştir. Bu dönem için çağı da iyi okumak gerekir. Tarihte belki de hiç olmadığı kadar totaliter bir dönemdir. Bu düzenin korkunç yıkımını gören felsefeciler, siyasi liderler ve hukukçular ise bu dönemin bir daha yaşanmaması için devleti oluşturan kurumları güçlendirmek istemiştir (Müller, 2017).

Dünyanın üçüncü bir dünya savaşını kaldırabilecek gücü olmadığı için çeşitli konularda çok önemli adımlar atılmıştır. Örneğin lider kültlerinin önüne geçmek için zaman sınırlaması gibi kurallar konulmuştur. Siyasetçileri denetleyecek denge ve kontrol mekanizmaları oluşturulmuştur. Seçilmişlere karşı gelebilecek ve sadece devletin bekasını korumaya çalışan kurumlar oluşturulmuştur. Bu süreci iyi anlamak için Fransız Devrimine ve peşi sıra gelen milliyetçilik akımlarını da iyi okumak gerekir. Aslında milletler de tıpkı diğer mitler gibi adeta birer mittir. Bir başka deyişle hayali cemaatlerdir (Anderson, 2020). Bu hayali cemaatler birbirleriyle yoğun bir rekabete girmiş ve bizim canımızı çok yakan bu sürece sürüklemiştir. Bu süreci acı bir şekilde deneyimleyen Avrupalılar da yeni ve daha düzgün bir dünya idealinin peşinde koşmuşlardır. Fransız devrimiyle beraber bütün dünyaya yayılan ulus olma inancı faşizm gibi radikal düşüncelere temel oluşturacak altyapıyı sağlamıştır.

Popülizmin Dayanak Noktaları

Popülizmin dayanak noktaları aağıda başlıklar halinde açıklanmıştır.

Seçkin düşmanlığı

Popülistler toplumun kaymağını yiyen üst tabakasına doğrudan karşıdır. Adeta sınıfsal bir öfkeleri vardır ancak şöyle bir farkı vardır; popülistler sınıf siyaseti değil kültür siyaseti güder. Bunu Almanca "Kulturkampf" olarak yazılan kültür savaşına benzetmek mümkündür (Belge, 2019).

Bilim Karşıtlığı

Popülistler bilime çıkarları doğrusunda bakar. Eğer çıkarlarına uyuyorsa bilimin arkasında olurlar, eğer çıkarlarına karşı geliyorsa bilimin karşısında dururlar. Temelde bilimsel metodu uygulamazlar. Örneğin Donald Trump bir tweetinde Küresel Isınmanın Çin tarafından batı dünyasının üretim rekabetini kırabilmek için icat edildiğini söylemiştir (Eufactcheck, 2020).

Komploculuk

Popülistler komplocudur. Özelikle internetin ücra köşelerindeki mikro bloglarda yaşayan bu komplocular dünyayı kertenkelelerin yönettiğine, uçaklardan atılan gazlar yüzünden kısır kaldıklarına dair akla hayale uymayan komplo teorileri üretilir. Bunların çok büyük bir kısmı internet sayesinde dolaşıma girmiştir ve okunabilir haldedir. Trump seçmenleri QAnon gibi akla hayale uymayan komplo teorilerini sahiplenirler (Roose, 2021).

Kimdir Bu İnsanlar?

Toplumun görece eğitimsiz ve dışlanmış kesimi bu olaya daha yatkındır. Bu kesim tvlerde ve gazetelerde pek önemsenmeyen ve seçkinlerin dikkatini çekemeyen kişilerdir. Görüşleri dinlenmemiş insanlardır. Bu insanların temel amacı da bu eksikliklerini çeşitli şekillerde gidermektir. Görüşlerine değer verilmesini isterler (McGann, 2016).

"Seçkinlere güvenin neredeyse sıfırlandığı, sistemin kuramlarının ve kurallarının altta kalanları korumadığına inanılan, gelecek korkusunun ve mağduriyet duygusunun had safhada olduğu bir ortamda bilimsel verilerin, doğruların, niyetlerin pek hükmü yok gibi. Bir önceki yönetimin, örneğin sağlık sigortası kanunundan en çok yararlananların bile oylarını Trump'a vermesi, insanların hayatlarını etkileyen en temel konularda bile doğru bilgi edinememelerinin bir sonucu olarak görülebilir. Trump'ın arkasındaki güçler de toplumdaki güven eksikliğinden ve kuramlara, seçkinlere yabancılaşmadan yararlanarak, kendi siyasi çıkarları doğrultusunda kara propaganda yapıp, gerçekleri çarpıtabiliyorlar (Güvenç & Özel 2021).

Trump'ın söylediği şeyler çoğunlukla yalandan oluşuyor. Bu araştırmaya göre 2021 yılında Trump'ın söylediği 943 şeyden sadece 35i doğru (Politifact, 2021).

Nasıl oluyor da insanlar bunca yalana inanıyor? Cevap aslında inanmak istiyorlar. Hakikatin önemsizleşmesi tam olarak bu noktada devreye giren bir kavram. Hakikatin önemsizleşmesi çağında hakikatlerin artık pek bir önemi yok. Duygulara ve önyargılara hitap eden fikirler daha çabuk destek görüyor. İnsanlar kendileri gibi düşünen insanlarla birlikte olmak istiyor. Trump onlardan biri gibi ve bu insanların hoşuna gidiyor (McGann, 2016).

Güçlü demokrasiler hakikatin önemsizleşmesi ile mücadele edebilir ama türkiye gibi ülkeler için büyük bir tehlike oluşturur (Economist, 2016).

Popülist Siyaset Bağlamında AKP

İktidarının güçlü yıllarında artık devlet bürokrasisi tarafından durdurulamayan AKP muhtemelen ifade özgürlüğünü sınırlamak ve sivil toplum örgütlerinin nefesini kesebilmek için "güvenli internet" adında bir yasa hazırlıyor ve internetin kullanımında çok ciddi sınırlamalar geliyor. Bu olaya bugünden baktığımız zaman bu yasanın tamamen bir fişleme aracı olarak kullanıldığını söylemek mümkündür (Web Arşiv, BTK kararı, 2011).

Bu araştırmaya göre Akp'nin gücü ele geçirdikten sonra hangi web sitelerini hangi nedenlerle sansüre uğrattıkları yazmaktadır (BBC News, 2020). Buradan görülmektedir ki bu kanunun peşi sıra yapılan pek çok yasağın temel amacı sosyal hayata müdahale etmektir. Popülistler sivil toplumu baskı altında tutmak ister.

Akp'nin TÜSİAD'a yaptığı "Taraf olmayan bertaraf olur" söylemi de popülist bir söylem olarak değerlendirilebilir (T24, 2010). Popülistler kendilerine karşı gelebilecek herkesi sindirmek isterler.

Erdoğan'ın "Bunlar monşer, monşerlerin bu tür şeylerle işi olmaz. Biz hizmetkarız" olarak aktarabileceğimiz söylemi ise tüm bu popülizm konusunun temelinde yatan seçkin düşmanlığını işaret eder. Erdoğan Monşer yakıştırması yaptığı seçkinleri böyle aşağılar. Arka planda hep bir ezilmiş olma iddiası vardır (Sözcü Gazetesi, 2014).

Erdoğan'ın "iki ayyaşın yaptığı muteber oluyor da" diye devam eden oldukça çirkin sözleri de bu ülkenin kurucu liderlerine doğrudan atılmış bir söylemdir. Aslında iftira da denebilir ama kişilerin "ayyaş" olmasıyla yasa yapıcılığı arasında makul bir korelasyon yoktur. Bu olayın hemen ertesinde çok ciddi bir tepki geldiği için Hüseyin Çelik "yanlış anlaşıldı" minvalinde bir açıklama yapmıştır. Erdoğan yasa yapıcıları ahlaksızlık olarak gördüğü ayyaşlıkla tanımlamıştır. Bu sayede bu kişilerin itibarını toplum gözünde düşürmek ister (Milliyet Gazetesi, 2013)

Akp'nin gücünün zirve noktalarından biri olan Ergenekon Davası dönemi de oldukça ilginçtir. Ülkenin bütün kurumlarına "bir şekilde nüfuz eden" Fethullahçı Terör Örgütü yalan delillere, hiçbir makul sebep olmadan darbe yapacağı şüphesiyle bir grup asker ve bürokratı insanlık şartlarının çok dışında bir yargılama süreciyle mağdur etmiştir. O dönemde iktidarda olan AKP ise, kendi karşıtında gördüğü herkesi Ergenekoncu diyerek toplumdan dışlamaya ve ezmeye çalışmıştır (Cumhuriyet Gazetesi, 2011).

Popülistler asla yenilgiyi kabul etmediği için bugünkü AKP'nin diskuru şudur; Ergenekon süreci hatalı bir süreçtir ve bunu FETÖ yapmıştır. Yine tüm bu süreçten onca arşiv belgesine rağmen tertemiz çıkmayı başaran da AKP'dir (Evrensel, 2016).

Erdoğan'ın "Batı bizi kıskanıyor" söylemi de popülist bir söylemdir (Cumhuriyet Gazetesi, 2021) Bu iddiaya göre Avrupa'da ve Amerika'da benzin bulunamıyor, temel tüketim malzemelerine ise ulaşım imkansızdır. Küresel bir dünyada yaşadığımız ve saniyeler içerisinde bilgi edinebildiğimiz için bugün şunu söyleyebiliyoruz ki, bu söylem külliyen yalandır. Böyle bir şeyin söylenebilmesi bile yeterince abestir.

Türkiye'nin geçirdiği başkanlık sistemi süreci de istikrar adına yapılmıştır. Erdoğan bunu ülkedeki dış ve iç düşmanlara karşı olarak yapmıştır. Türkiye her nedense durmadan iç ve dış düşmanlara karşı sürekli savaş halindedir (İletişim Başkanlığı, 2019).

Türk televizyon tarihin belki de en utanç verici anı olan "Kabataş yalanı" da bir AKP icadıdır. Gezi parkı eylemleri esnasında bir başörtülü kadının akla hayale gelmeyecek eziyetlere maruz kaldığı ülkenin tüm ulusal kanallarında bas bas anlatılmıştır. O görüntülerin ise hemen sonra gösterileceği günlerin üzerinden yaklaşık 8 yıl geçmiştir. Popülistlerin yüzü asla kızarmaz, asla utanmazlar, asla özür dilemezler (T24, 2021).

Popülistler aynı zamanda azınlık karşıtı söylemleri benimserler. Örneğin Erdoğan'ın "Afedersiniz Ermeni" söylemi de buna örnektir. Kendisine "Ermeni" denerek hakaret edildiğinden bahseder (T24, 2014).

Yeni medya algoritmaları kullanıcıları dijital olarak takip altına alır. Bu algoritmalar etkileşim bazlı çalıştığı için kullanıcıların sistemde daha fazla kalabilmesi için daha çok seveceği içerikleri göstermeye meyillidir. Bu duruma literatürde "filtre balonu" denir. Filtre Balonu terimi, 2011 yılında Eli Parisier tarafından üretilmiştir(Parisier, 2011) Bu da karşı tarafın asla dinlememek anlamına gelir. Eğer kitleler daha makul çizgiler yerine radikal çizgilere kayarsa orta noktada buluşmak zorlaşır(Shmeleva, 2019).

22 Kasım 2021 tarihi itibariyle Twitter'da Trending Topic listesine giren yani en çok atıf yapılan başlıklardan biri olmuştur. Bu söylemi incelemek gerekirse, AKP'li Başkan Erdoğan'ın ülkenin kötü giden durumunu ekonomik bir kurtuluş savaşına benzettiğini söylemek mümkündür. Kurtuluş savaşı örneği verilerek, Türk tarihinin en büyük mitlerinden biri haline gelen döneme atıf yapılarak halk tabanına seslenilmek istenmiştir. Söylemin aslında hiçbir rasyonel temeli yoktur. Bugün faiz lobisi, dış güçler, iç düşmanlar gibi yaratılan sahte hedeflerin hayaletlerden pek bir farkı yoktur. Erdoğan ekonomiyi yönetmeyi beceremediği için böyle popülist bir söylemle kendini temize çekmek istemektedir. Yaratılan bu dış güçler hikayesini bostan korkuluğu safsatasına benzetmek mümkündür(Tindale, 2007).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmaların ışığında şunları söyleyebiliriz. Hakikat tarihte belki de ilk defa önemsiz hale gelmiştir. Yalan ve manipülasyon tarihin her döneminde olan bir şeydi. Ancak hakikatin önemsizleşmesi çağı olarak tanımlayabileceğimiz bu dönemi önemli yapan şey hakikatin artık umursanması gereken bir şey olmadığıdır. İnsanlar inanmak istedikleri şeyleri inanmaktadır.

Modernizmin yerini Post Modernizme bırakması ve aydınlanmacı düşünce anlayışının iflas etmesi, buna bağlı olarak kurumlara olan güvenin azalması, küreselleşme ile beraber ortaya çıkan prekarya sınıfının güven arayışı gibi nedenlerden ötürü demokrasiye olan inanç azalmaktadır. Hor görülmüş, öteki olarak tanımlanmış, tv ve gazetelerde söz hakkı dahi alamamış kitleler popülist liderlerin etkileyiciliği ardında birbirlerine kenetlenmiştir.

AKP de tıpkı diğer popülist partiler gibi yukarıda bahsettiğimiz kitlelerden güç alır. Erdoğan da tıpkı Donald Trump gibi popülist bir liderdir. Yaşadıkları ülkeler ve içinde bulundukları şartlar farklı olduğu için birtakım farklılıklar ve benzerliklere sahiptirler. Örneğin Erdoğan ve Trump da ezilmiş kitleleri arkasına alsa da Trump zengin aile çocuğudur., Erdoğan ise deyim yerindeyse "halkın adamıdır".

Trump fenomenini anlayabilmek için hakikatin önemsizleşmesi(post-truth) kavramını iyi anlamak gerekir. Trump gibi liderlerin ortaya çıkabilmesinin temel sebebi içinde bulunduğumuz Post-Truth durumdur. Bu post-truth durumun da en temel dayanak noktalarından biri popülizmdir.

Bu açıdan bakarak hakikatin önemsizleşmesi siyasetini hayatımıza giren yeni bir fenomen olarak görmek doğrudur. Hakikat tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar şeffaf ve göreceli hale gelmiştir. Popülizm eskiden de olan bir şeydi ancak günümüz şartlarında hiç olmadığı kadar güçlendi. Bunun en temel sebeplerinden biri de Hakikatin Önemsizleşmesi Dönemidir.

KAYNAKLAR

Anderson, B. (2020) Hayali cemaatler: Milliyetçiliğin kökenleri ve yayılması. Yenilenmiş Basım. İstanbul: Metis Yayıncılık

Alpay, Y. (2017). *Yalanın siyaseti: yalanın meşrulaştırılması, hakikatin önemsizleşmesi ve hileli akıl yürütme teknikleri* 1. Baskı. İstanbul: Destek Yayınları.

Baudrillard, J. (2018). *Simülakrlar ve simülasyon* 12. Baskı. Ankara: Doğu Batı Yayınları.

Campbell, J. (2019). *Kahramanın sonsuz yolculuğu* 4. Baskı. İstanbul: İthaki Yayınları.

David M. J. Lazer. (2018) The Science of Fake News, Science

Keyes, R. (2017). *Hakikat sonrası çağ: Günümüz dünyasında yalancılık ve aldatma* 1. Baskı. İzmir: Deli Dolu Yayınevi.

Landau, D. (2013) *Abusive Constitutionalism*, 47 U.C. Davis L. Rev. 189

Liddiard, P. (2019) *Is populism really a problem for democracy*? History and Public Policy Program: Wilson Center.

McGann, J. G. (2016). *Why donald trump won the election and does it mean the end to think tanks and policy advice as we know it?* Retrieved from https://repository.upenn.edu/ttcsp_papers/6

Müller, J.-W. (2017). *Popülizm nedir*? 1. Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları.

Parisier, E. (2011) *The filter bubble: What the internet ıs hiding from you*. London. Penguin Books.

Soest, C. Grauvogel, J. (2015) *How do non-democratic regimes claim legitimacy? Comparative insights from post-soviet countries*. German Institute of Global and Area Studies (GIGA).

Tesich, S. (1992). *A Government of lies*. Nation.

Tindale, C. W. (2007). *Fallacies and argument appraisal*. Cambridge: Cambridge University Press.

Yla-Anttila, T. (2018) *Populist knowledge: 'Post-truth' repertoires of contesting epistemic authorities*. European Journal of Cultural and Political Sociology.

https://eufactcheck.eu/factcheck/false-the-concept-of-global-warming-was-created-by-and-for-the-chinese-in-order-to-make-us-manufacturing-non-competitive/ Erişim tarihi: 20.12.2021

https://foreignpolicy.com/2021/01/27/saudi-arabia-us-influence-machine-lobbying-khashoggi/ Marcus Baram. Erişim Tarihi: 20.12.2021

https://panorama.khas.edu.tr/dosya-gercekustu-gercekdisi-gercek-asiri-190 Serhat Güvenç, Soli Özel. Erişim Tarihi 20.12.2021

https://t24.com.tr/haber/yeni-akit-sekiz-yil-sonra-kabatas-yalani-ni-kabul-etti,968742 Erişim Tarihi: 20.12.2021

https://web.archive.org/web/20110516102505/http://www.tk.gov.tr/duzenlemeler/Hukuki/kurulkararlari/2011/2011%20DK-10-91sss.pdf Erişim Tarihi: 20.12.2021

https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/kim-akpye-karsi-cikiyorsa-ergenekoncu-oldu-227442 Erişim Tarihi: 20.12.2021

https://www.cumhuriyet.com.tr/siyaset/erdogandan-bati-bizi-kiskaniyor-aciklamasi-1875457 Erişim Tarihi: 20.12.2021

https://www.economist.com/leaders/2016/09/10/art-of-the-lie Erişim Tarihi: 20.12.2021
https://www.milliyet.com.tr/siyaset/iki-ayyas-sozune-o-aciklik-getirdi-1715794 Erişim Tarihi: 20.12.2021
https://www.nytimes.com/article/what-is-qanon.html Kevin Roose. Erişim Tarihi: 20.12.2021
https://www.politifact.com/personalities/donald-trump/ Erişim Tarihi: 20.12.2021
https://www.sozcu.com.tr/2014/genel/erdogan-bunlar-monser-550060/ Erişim Tarihi: 20.12.2021
https://t24.com.tr/konular/affedersiniz-ermeni-tartismasi,42 Erişim Tarihi: 20.12.2021
https://medium.com/social-media-writings/how-living-in-a-filter-bubble-fuels-political-polarisation-bcbfbcf4b55 Rina Shmeleva. Erişim Tarihi: 20.12.2021
https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-ulkemizin-gucunun-istikrar-ve-guven-ortaminin-surmesinden-gectigini-biliyoruz Erişim Tarihi: 20.12.2021
https://t24.com.tr/haber/taraf-olmayan-bertaraf-olmasin,92136 Erişim Tarihi: 20.12.2021
https://www.evrensel.net/haber/300877/feto-once-cemaat-2013ten-sonra-teror-orgutu Erişim Tarihi 20.12.2021
https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-53259839 Erişim Tarihi: 20.12.2021
https://birikimdergisi.com/haftalik/9733/kultur-savasi Murat Belge. Erişim Tarihi: 20.12.2021
https://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2020/08/24/rethinking-immigration-as-an-issue-in-the-european-union-and-its-consequences-for-government-accountability/ Andrea Fumarola. Erişim Tarihi: 20.12.2021
https://www.bbc.com/news/world-latin-america-31178692 Erişim Tarihi: 20.12.2021.
https://www.dw.com/tr/almanyadan-%C3%A7arp%C4%B1c%C4%B1-t%C3%BCrkiye-raporu-kurumlar-felce-u%C4%9Frat%C4%B1ld%C4%B1/a-57127795 Erişim Tarihi: 20.12.2021
www.languages.oup.com/word-of-the-year/2016/ Erişim tarihi: 20.12.2021
www.theguardian.com/politics/2016/may/21/vote-leave-prejudice-turkey-eu-security-threat Erişim tarihi: 20.12.2021
www.theguardian.com/politics/2016/may/21/vote-leave-prejudice-turkey-eu-security-threat Daniel Boffey&Toby Helm. Erişim tari

EXTENDED ABSTRACT

Post-truth is defined as the weighting of personal feelings and interests of the masses in the face of an objective truth, the trivialization of objective truths and thus influencing the public opinion. This concept, which was used extensively in the media in 2016 with the US presidential election and the UK's separation from the European Union, was chosen as the word of the year by the Oxford dictionary. The trivialization of the truth is the disregard of the disappearance of the correspondence between the truth and the judgments about it. Truth has no meaning anymore. The truth is nobody cares.

Telling lies and believing those lies isn't the first time it's happened today. Politicians always lied and often didn't pay the price. Things like the Brexit process and the election of Trump in the 2016 US election are not due to the trivialization of truth. These things can happen because the truth becomes unimportant. That is, these events are not causes, but effects. The trivialization of truth can now be seen in all areas of life. The reasons for this; neo-liberal world order, cognitive dissonances, post-modernism, new media order. On the basis of the politics of trivialization of truth lies a concept such as populism. So what is this populism?

Why is it dangerous for democracy? Are we talking about a radical current of ideas that wants to abolish democracy altogether? No, on the contrary, populism is basically a corrupt form of democracy that "requests the administration to be left to the people" in order to realize the high ideals of democracy. In other words, the danger comes from politicians who speak the language of democratic values from within the democratic world.

Another motivation of the populists is that they see themselves as the real people. It draws its strength not from the truth, but from the crowds. Populism is not inclusive, but exclusionary, as the masses imagine it to be. Populists seek votes to protect the "real people" who have been victimized by the elite. After being elected, they continue this victim narrative. Since the populists pursue an exclusionary policy, they interpret the political process as a war and attack the other side. The important thing is to take power. Contrary to popular belief, it is not pluralist, but majoritarian. One consequence of the concept we call populist politics is the disappearance of social common sense. As a result, polarization increases. Because populists who seize power see themselves as morally capable of doing anything, they follow three basic paths: 1) takeover of the state, 2) privileged law, 3) systematic suppression of civil society.

Once the populists have seized power, they try to colonize or occupy the state. They do this in order to abolish the "established order" on the assumption that they are "elected by the people". Populists are hostile to the constitution and its mechanisms. When populists find power, they interfere with all balance and control mechanisms that are likely to hinder them. They do this on the basis of the claim that they are the direct representatives of the people. They want to make the law suitable for them. Populists who have seized power do not tolerate non-governmental organizations that criticize them. Civil society is suppressed. The reason why populists do not tolerate objections from civil society is more moral. Populists, who see themselves as immaculate in every matter, take the criticisms of non-governmental organizations that "you are not innocent" very seriously. The main reason for this is that populists see themselves as good.

The main difference between democracy and populism is pluralism. Democracy does not advocate the absolute domination of the masses. Populism, on the other hand, is a "winner takes all" game. That is, the group with more heads is expected to rule an entire country. Populists are directly against the skimming upper strata of society. They almost have a class anger, but there is one difference; Populists pursue cultural politics, not class politics. Populists look at science in their own interests. If it suits their interests, they stand behind science, if it goes against their interests, they stand against science. Basically, they do not apply the scientific method. Populists are conspirators. These conspirators, especially living in micro-blogs in remote corners of the internet, produce conspiracy theories that lizards rule the world, and that they are barren because of the gases thrown from planes.

The relatively uneducated and excluded segment of the society is more prone to this phenomenon. This segment is the people who are not paid much attention in TV and newspapers and cannot attract the attention of the elite. They are people whose opinions are not heard. The main purpose of these people is to eliminate these deficiencies in various ways. They want their opinions to be valued. If we read all these definitions through the Justice and Development Party, it is possible to see that the AKP is a party that supports populist discourses and receives support from the masses in this direction.

In the light of these studies, we can say the following. Truth has become unimportant, perhaps for the first time in history. Lying and manipulation was something that happened in every

period of history. However, what makes this period, which we can define as the era of trivialization of truth, important is that truth is no longer something to care about. People believe what they want to believe. The belief in democracy is decreasing due to reasons such as the fact that Modernism has given its place to Post-Modernism and the understanding of enlightened thought has gone bankrupt, the resulting loss of trust in institutions, and the search for trust of the precariat class that emerged with globalization. The masses, who were despised, defined as the other, and could not even have a voice in TV and newspapers, came together behind the impressiveness of the populist leaders. The AKP, like other populist parties, gets strength from the masses that we mentioned above. Erdogan is a populist leader just like Donald Trump. Since the countries they live in and the conditions they live in are different, they have some differences and similarities. For example, even though Erdogan and Trump are backed by the oppressed masses, Trump is the son of a rich family. Erdogan is a 'man of the people', as the phrase goes.

In order to understand the Trump phenomenon, it is necessary to understand the concept of the trivialization of truth (post-truth) well. The main reason why leaders like Trump can emerge is the Post-Truth situation we are in. One of the main basic foundation of this post-truth situation is populism. By considering from this point of view, it is correct to see the politics of trivialization of truth as a new phenomenon that has entered our lives. Truth has become more transparent and relative than at any other time in history. Populism was a thing in the past, but it is stronger than ever in recent conditions. One of the main reasons for this is the Era of Trivialization of Truth.

Uluslararası Multidisipliner Akademik Araştırmalar Dergisi / Mayıs-Haziran-Temmuz-Ağustos Cilt: 8 Sayı:2
Journal of International Multidisciplinary Academic Researches / May-June-July-August: 8 Issue: 2
2021
www.joimar.com

ISO 45001 İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ YÖNETİM SİSTEMİNİN İNCELENMESİ

INVESTIGATION OF ISO 45001 OCCUPATIONAL HEALTH AND SAFETY MANAGEMENT SYSTEM[1]

***Cansu DEMİREL[2], Can KÖSE[3]**

[2]Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İş Güvenliği Anabilim Dalı, Çanakkale, Türkiye
[3]Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çan Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, Çanakkale, Türkiye
***e-mail: cansudemirel2407@gmail.com**

ÖZET
Sanayi devriminden itibaren iş yaşamına makinelerin girmesi üretim sistemlerini olumlu yönde etkilemiştir. Bununla birlikte sanayi devrimi ile ortaya çıkan makineleşme iş sağlığı ve güvenliğini tehdit eden unsurların da artmasına zemin hazırlamıştır. İşçi sağlığının korunması ve iş güvenliği sistemlerinin geliştirilmesi düşüncesinin de sanayi devrimine kadar uzandığı görülmektedir. Günümüzde iş sağlığı ve güvenliğinin temel amacı işyerlerinde meydana gelebilecek maddi ve manevi hasarları engellemek, ortaya çıkabilecek maliyetleri azaltmak, işyeri verimliliğini arttırmak ve tehlikeleri azaltmak şeklinde sıralanmaktadır. İş sağlığı ve güvenliği konusunda idari yönetimler başta olmak üzere işyeri sahiplerine ve çalışanlara önemli görevler düşmektedir. Bu durum tarihsel süreçte iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının daha verimli ve sağlıklı bir şekilde işlemesi için iş sağlığı ev güvenliği standartlarının geliştirilmesine zemin hazırlamıştır. Söz konusu standartlardan birisi de 2018 yılında geliştirilen ISO 45001 iş güvenliği standardı olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapılan bu çalışmada ISO 45001 iş güvenliği standardının genel yapısının incelenmesi amaçlanmıştır.
Anahtar Kelimeler: İş sağlığı, iş güvenliği, ISO 45001 iş güvenliği standardı

JEL KODU: J81

ABSTRACT
The introduction of machines into business life since the industrial revolution has positively affected production systems. Therewithal, the mechanization that emerged with the industrial revolution has paved the way for the increase of the factors that threaten occupational health and safety. It is seen that the idea of protecting worker health and developing occupational safety systems dates back to the industrial revolution. Nowadays, the main purpose of occupational health and safety is to prevent material and moral damages that may occur in workplaces, to reduce the costs that may arise, to increase workplace productivity and to reduce hazards. In the matter of occupational health and safety, important duties fall on business owners and employees, especially administrative management. This situation has paved the way for the development of occupational health and home safety standards in order for occupational health and safety practices to function more efficiently and healthily in the historical process. One of these aforementioned standards is the ISO 45001 occupational safety standard, which was developed in 2018. In this study conducted, it is aimed to analyze the general structure of the ISO 45001 occupational safety standard.
Key Words*:* Occupational health, occupational safety, ISO 45001 occupational safety standard

JEL CODE: J81

GİRİŞ

Literatürde yer alan çalışmalar incelendiği zaman son yıllarda iş sağlığı ve güvenliği üzerine birçok araştırma yapıldığı görülmektedir. İş sağlığı ve güvenliği üzerine yapılan araştırmaların artmasının temelinde hem çalışanların daha sağlıklı koşullarda çalışmalarının sağlanması hem de iş kazaları ve meslek hastalıklarına yakalanma riskinin azaltılması gelmektedir.

1. Bu çalışma Cansu Demirel'in Dr. Öğr. Üyesi Can KÖSE danışmanlığında hazırladığı " ISO 45001 İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sisteminin Uygulanması Üzerine Bir Araştırma: Çanakkale İli Örneği " başlıklı tezinden türetilmiştir

Son yıllarda özellikle yazılı ve görsel basında sıklıkla karşılaşılan haberlerin arasında iş kazalarının ve meslek hastalıklarının geldiği göz önünde bulundurulduğu zaman iş sağlığı ve güvenliğinin üzerinde önemle durulması gereken bir konu olduğu göze çarpmaktadır.

Literatürde yer alan bilgilere göre iş kazalarına ve meslek hastalıklarına zemin hazırlayan birçok faktör bulunmaktadır. İş kazasına ve meslek hastalığına neden olan faktörlerin başında kaza istatistiklerinin yetersizliği, iş sağlığı ve güvenliğinin önemine yönelik çalışmaların sınırlı olması, denetim hizmetlerinde eksiklikler görülmesi, çalışanların genel nitelikleri, iş güvenliği bilincinin yerleşmemiş olması ve işçi/personel/çalışanların iş güvenlik önlemlerini dikkate almamalarının geldiği görülmektedir. Ayrıca toplumda iş güvenliği kültürünün tam olarak yerleşmemiş olmasının da iş sağlığını tehdit ettiği, iş kazalarına ve meslek hastalıklarına zemin hazırladığı belirtilmektedir (Colak & Cetin, 2017). İş kazalarının ve meslek hastalıklarının yaygınlaşması iş yaşamının paydaşları açısından birçok olumsuzluğu da beraberinde getirmektedir. İş kazası ve meslek hastalıkları işverenler açısından ele alındığı zaman maddi yükümlülüklerin artmasına neden olmaktadır. İş kazası ve meslek hastalıklarının işverenlere getirdiği maddi yükümlülüklerin başında ekipman, makine ve malzemelerin zarar görmesi, insan kaynakları kaybı, kaza geçiren çalışanlara ödenecek tazminatlar ve yaralılar için yapılacak olan ilk yardım masrafları gelmektedir (Bayram & Ünğan, 2017). Çalışanlar açısından ele alındığı zaman ise iş kazası ve meslek hastalıkları çalışanların iş yaşamından uzaklaşmalarına neden olmaktadır. Bu durum hem çalışanların hem de diğer aile üyelerinin ekonomik, sosyal ve psikolojik açıdan birçok sorunla karşılaşmalarına zemin hazırlamaktadır. Bu nedenle iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması sadece işçi sağlığının korunması açısından değil, aynı zamanda toplumsal açıdan da üzerinde önemle durulması gereken bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kavramsal açıdan ele alındığı zaman iş sağlığı ve güvenliği; çalışma ortamında güvenli ve sağlıklı ortamı temin etme, işgörenleri yasal haklar ve sorumluluklar konusunda bilgilendirme, gerek iş kazası gerekse de meslek hastalıklarına yakalanma oranını azaltma, çalışanlarda iş güvenliği ve sağlığı konusunda bilinç oluşturma, çalışanları işyerlerinde karşı karşıya oldukları mesleki riskler ve tedbirler konusunda eğitme amacıyla yapılan uygulamalardır (Doğan ve ark., 2017). İş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması için iş sağlığı ve güvenliği yönetim sistemleri geliştirilmiştir. İş sağlığı ve güvenliği yönetim sistemleri kapsamında birçok teknik analiz ve değerlendirme yöntemi bulunduğu görülmektedir. Söz konusu teknik analiz ve değerlendirmeler iş sağlığı ve güvenliği sistemlerine entegre edildiği zaman iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması sürecinde daha yüksek düzeyde verim elde edilebilmektedir. Dünya genelinde birçok ülkenin iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması için iş sağlığı ve güvenliği yönetim sistemleri geliştirdiği, söz konusu uygulamaların içerik, uygulama biçimi ve sınırlarını yasal mevzuat ile belirlediği görülmektedir.

İş sağlığı ve güvenliğine ilişkin yönetim sistemlerinin tarihsel gelişimi incelendiği zaman, ilk olarak 1999 yılında İngiltere Standartlar Enstitüsüne bağlı olarak faaliyet gösteren kurumlar tarafından OHSAS 18001 iş sağlığı ve güvenliği standardının geliştirildiği görülmektedir. Söz konusu iş sağlığı ve güvenliği standardı ile birlikte işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının kolaylaştırılması amaçlanmıştır. OHSAS 18001 iş sağlığı ev güvenliği yönetim sistemi ortaya çıktığı tarihten itibaren uluslararası düzeyde kabul görmüştür. Buna paralel olarak ISO kurumu tarafından yeni iş sağlığı ve güvenliği yönetim sistemi geliştirilmesi için çalışmalara başlanılmıştır. ISO tarafından tüm ülke yetkililerinin katılımı ile 2018 yılına kadar yapılan görüşmeler sonunda ISO 45001 standardı oluşturulmuştur. Buna paralel olarak ülkeler belirli bir zaman dilimi içerisinde yeni yönetim sistemi standardını uygulamaya başlamıştır. Türkiye de OHSAS 18001 yönetim sisteminden ISO 45001 yönetim

sistemine geçiş için üç yıllık süre tanınmıştır. Söz konusu sürecin son günü 12.03.2021 olarak belirlenmiş, daha sonra 30.09.2021 tarihine uzatılmıştır. Yapılan bu çalışmada da ISO 45001 iş sağlığı ve güvenliği yönetim sisteminin genel hatlarının ve özelliklerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

ISO 45001 Yönetim Sistemi

ISO 45001yönetim sistemi, Uluslararası Standardizasyon Organizasyonu (ISO) tarafından, Mart 2018 tarihinde yayınlanmış olan bir iş sağlığı ve güvenliği yönetim sistemi olarak tanımlanmaktadır. Söz konusu yönetim standardı ile ;

- Kuruluşlara hem sağlıklı hem de güvenli iş yerleri sağlamasına imkân verilmesi,
- İşyerlerinde iş kazalarının ve meslek hastalıklarının önlenmesi,
- Yasal ve düzenleyici kurallara uyumun arttırılması,
- İşyerlerinde örgütsel yapının güçlendirilmesi,
- Uygulamaya başlanan yönetim sisteminin sürekli iyileştirilmesini sağlama amaçlanmaktadır (Türk Standartları Enstitüsü).

Yeni standartlar ile işletmelerin iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması noktasında sahip oldukları avantaj ve dezavantajları iyi bir şekilde analiz etme zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda işletmelerin iş sağlığı ve güvenliğini sağlamaları için öncelikli olarak sahip oldukları avantajlı ve dezavantajlı konuları iyi analiz etmeleri gerekmektedir. Bu süreçte işletmelerin aşağıdaki konularda değerlendirme yapmaları gerektiğine vurgu yapılmaktadır;

- İşletmenin faaliyet gösterdiği alanın kapsamı,
- Temel işletme faaliyetleri,
- İşletme faaliyetlerini etkileyen içsel ve dışsal unsurların belirlenmesi,
- İşletme iklimi/kültürü,
- İşletmenin temel hedefleri,
- İşletmenin üretim faaliyetlerinin sahip olduğu süreçler,
- Örgüt içi iletişim sistemleri,
- İşletmenin büyüklüğü/boyutları,
- İşletme faaliyetlerinin gerçekleştirildiği sektörler,
- Fırsatla ile riskleri tespit edilmesi (Campailla ve ark., 2019).

ISO 45001 ve OHSAS 18001 Arasındaki Farklılıklar

OHSAS 18001 iş sağlığı ev güvenliği yönetim sistemi ilk ortaya çıktığı zaman genel kabul görmüş bir içeriğe sahip olmasına rağmen, birtakım eksikliklere sahip olması nedeniyle uluslararası düzeyde kabul görememiştir. Bu kapsamda uluslararası düzeyde kabul görmesi gereken yeni bir iş sağlığı ve güvenliği yönetim sistemi geliştirilmesi amaçlanmış, ISO 45001 iş sağlığı ve güvenliği yönetim sistemi de bu amaçla geliştirilmiş ve uygulamaya başlanmıştır. ISO 45001, daha önce oluşturulan OHSAS 18001 standardında yer alan bazı maddeleri içermekle beraber, standarda yeni maddelerde eklenmiştir. Böylece iş sağlığı ve güvenliğine yönelik yeni değişiklikler ortaya çıkmıştır. Söz konusu değişikliklerin başında iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanmasında işletme yöneticilerinin sorumluluklarının arttırılması gelmektedir (Kleinova & Szaryszova, 2014).

OHSAS 18001 ile karşılaştırıldığı zaman ISO 45001 yönetim standardı iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanmasında daha fazla etkinlik sağlayan bir standart olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun temel nedenlerinin başında ortaya çıkacak kaza ve tehlikelerin azaltılmasına yönelik olarak geniş kapsamlı önlemleri içermesi gelmektedir. Bu kapsamda

belirtilen standartlara uygun hareket eden işletmelerde potansiyel tehlike ve riskler detaylı olarak analiz edilmekte ve ortaya çıkabilecek sorunlara yönelik geniş kapsamlı tedbirler alınabilmektedir. Böylece iş kazalarının en aza indirilmesi için de gerekli önlemlerin alınması mümkün hale gelmektedir. Bunun yanında OHSAS 18001 ile kıyaslandığı zaman ISO 45001 standardında risklerin kontrole dilmesine daha fazla odaklanıldığı görülmektedir (Kleinova & Szaryszova, 2014). Bu kapsamda her iki yönetim standardını birbirinden ayıran en temel özelliklerin başında risklerin ve fırsatların değerlendirilmesine yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kapsamda işletmelerin iç ve dış faaliyetlerini, yasal düzenlemeleri, sektörel şartlar gibi konulara ilişkin olası riskleri önceden belirlemesi gerekmektedir. Bunun yanında potansiyel risklerin azaltılması ya da tamamen önlenmesi için ne tür fırsatları olduğunu değerlendirmeleri önemli bir zorunluluk olarak görülmektedir (Darabont & Antonov, 2017).

OHSAS 18001 standardında olduğu gibi ISO 45001 standardında da iş sağlığı ve güvenliğine yönelik alınacak tedbirlerin etkili olması işletmelerin konuya yaklaşımları ile yakından ilişkili bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kapsamda ISO 45001 standardında işletmelerin iç ve dış işleyişlerini açıklamaları gerekmektedir. İç işleyiş süreçleri ile ilişkili olarak açıklanması gereken unsurların başında işletmenin bilgi birikimi ve işletme değeri gibi bilgiler gelmektedir. İşletmelerin dış işleyiş süreçleri ile ilgili açıklanması gereken unsurların ise rekabet koşulları, teknolojik yapı ve sektörel özellikler şeklinde sıralandığı görülmektedir (Nagyova ve ark., 2017).

OHSAS 18001 iş sağlığı ve güvenliği standardında işletmelerin yönetim temsilcisi görevlendirilmesi zorunlu kılınmıştır. Ancak söz konusu zorunluluk ISO 45001 ile kaldırılmıştır. Bu kapsamda işletmelerde yönetim organları ve yöneticileri liderlik sorumluluğu yüklenmiş, buna paralel olarak örgütsel yapının tamamının iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması sürecine katılması amaçlanmıştır (Kleinova & Szaryszova, 2014).

ISO 45001 İle Yapılan Değişiklikler

ISO 45001 ile beraber gelen değişikliklerin başında beklenti ve ihtiyaçların belirlenmesi gelmektedir. Bu kapsamda işletmelerde yönetim süreçlerinin daha etkin halet getirilmesi için yönetim sistemlerinin belirli unsurlara göre oluşturulması gerekmektedir. Söz konusu unsurların başında da yasal düzenlemeler gelmektedir. Türkiye açısından bu konuya örnek verildiği zaman, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası kapsamında 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nda işletmelerde faaliyet gösteren personel sayısı ve işletmenin faaliyetleri doğrultusunda İSG Uzmanlarının çalıştırılması zorunlu kılındığı görülmektedir (Şimşek ve Çetin, 2020).

ISO 45001 ile birlikte işletme yönetimlerinin de iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarına entegre edildiği, işletmelerde iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanmasında yönetim ve liderlik gibi kavramların ön plana çıktığı göze çarpmaktadır. Bu kapsamda işletmelerde iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması için yapılacak uygulamalarda (işletme paydaşlarının ihtiyaç ve beklentilerinin belirlenmesi, işletme kapsamının belirlenmesi, işletmenin temel amaçlarının belirlenmesi) yönetim organları görevlendirilmektedir. Sürece dahil edilen liderlik kavramı ise yönetim sisteminin etkinliğini arttıracak bir olgu olarak değerlendirilmektedir (Şimşek & Çetin, 2020).

ISO 45001 ile yapılan en önemli değişikliklerden birisi de risk ve fırsatları belirleme maliyetleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kapsamda işletmelerin iş sağlığı ve güvenliği konusundaki riskleri önceden analiz etmeleri zorunlu hale getirilmiştir. Buna paralel olarak PUKÖ (Planla-Uygula-Kontrol Et-Önlem Al) şeklinde bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu yaklaşım ile birlikte işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliğini tehdit eden potansiyel risklerin

belirlenmesi ve en aza indirilmesi amaçlanmıştır. İşletmelerde risklerin belirlenmesinde işletme koşullarının, yasal düzenlemelerin, çalışanların yönetime yaptıkları geri bildirimlerin ve çalışan deneyimlerinin dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca işletmelerde iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarını daha etkin hale getirmek için sahip olunan fırsatların da belirlenmesi zorunlu hale getirilmiştir (Akpınar & Öğütoğulları, 2016).

ISO 45001 yönetim sistemiyle birlikte yapılan değişikliklerden bir diğeri de tedarik konusunda yapılan değişikliklerdir. Bu kapsamda işletmeler üretim ve dağıtım süreçlerinin tedarik aşamalarını kontrol etmek durumundadır. Diğer bir ifadeyle işletmelerin tedarik zincirinde süreç kontrolü yapmaları gerekmektedir. Bu kapsamda ISO 45001 ile birlikte tedarik sürecinde ortaya çıkabilecek tehlike ve risklerin tespit edilmesi, bunun yanında tedarik sürecinde karşılaşılacak tehlike ve risklerin azaltılması amaçlanmıştır. Bu sürecin başarılı olabilmesi için işletmelerin tedarik süreçlerinde yapmaları gereken bazı uygulamalar bulunmaktadır. Söz konusu uygulamalar aşağıdaki gibi sıralanmaktadır;

- Tedarik edilen tüm ürünlerin üzerinde CE sembolü olmasına dikkat edilmesi,
- İşletmenin satın alma biriminde çalışan personelin iş sağlığı ve güvenliği konusunda eğitilmesi ve bilinçlendirilmesi,
- Tedarik sürecinde tehlike arz eden durumların belirlenmesi, satın alma sürecinde görev alan birimler arasında koordinasyonun sağlanarak ilgili ürünler hakkındaki analizlerin yapılması,
- Satın alınan ürünlerin hukuki düzenlemelere uygun olma durumunun kontrol edilmesi (Campailla ve ark., 2019).

ISO 45001 yönetim sistemi ile yapılan önemli değişikliklerden bir diğeri ise işletmelerde sürekli iyileştirmenin öne çıkartılmasıdır. Bu kapsamda her yönetim sistemi uygulaması içinde yer alan iyileştirme kavramı işletmelerin mevcut risk ve fırsatları değerlendirmesini, elde edilen sonuçlara göre işleyişim daha iyi hale getirilmesini ifade etmektedir. İşletmelerin iyileştirme faaliyetleri kapsamında bazı uygulamalara gitmesi önemli bir konudur. İyileştirme sürecinde işletmelerin yapması gereken uygulamalar aşağıdaki gibi sıralanmaktadır;

- İşletme bünyesinde sağlığı ve güvenliğini algılamaya yönelik bir örgüt kültürü oluşturulması,
- İşletme içerisinde faaliyet gösteren tüm departmanlarda çalışan personelin iş sağlığı ve güvenliği yönetim süreçlerine aktif bir şekilde katılımlarını sağlama,
- İşletmelerin iş sağlığı ve güvenliği konusunda almış olduğu karar, veri ve sonuçların çalışanlara aktarılması,
- İş sağlığı ve güvenliği kapsamında elde edilen veri ve kayıtların belirli bir süre saklanması (Darabont & Antonov, 2017)

Sonuç

Son yıllarda iş kazalarının artmasına paralel olarak iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının da kapsamı genişletilmiştir. Dünyanın birçok ülkesinde iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin yasal mevzuatın da kapsamının genişletildiği görülmektedir. Bunun yanında iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin önlemlerin daha etkin bir şekilde alınması ve uygulanması için bazı uluslararası standartlar da geliştirildiği görülmektedir. ISO 45001 iş sağlığı ve güvenliği standardı günümüzde aktif olarak uygulanan standartların başında gelmektedir. Söz konusu iş sağlığı ve güvenliği standardı ile işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliğine yönelik önlemlerin daha geniş kapsamlı bir hale getirildiği görülmüştür. Eski dönemlerde iş sağlığı ve güvenliği konusunda genellikle çalışanlara büyük sorumluluklar verilirken, yeni standartlar ile birlikte işletme yönetimlerine de iş sağlığı ve güvenliği konusunda birçok sorumluluk verilmiştir.

Bunun yanında ISO 45001 standartları ile birlikte sadece işyeri içerisinde değil, aynı zamanda işyerinin dışındaki risklerin de azaltılmasına yönelik uygulamalara geçilmiştir. Özellikle tedarik zincirindeki risklerin azaltılmasına yönelik uygulamalar bu kapsamda değerlendirilmektedir. Yeni uygulamalar ile birlikte sadece risklerin tespit edilmesi değil, aynı zamanda fırsatların da değerlendirilmesine önem verilmeye başlanmıştır.

KAYNAKLAR

Akpınar, T., & Öğütoğulları, E. (2016). OHSAS 18001 iş sağlığı ve güvenliği yönetim sistemi. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi, 2*(3), 97-104.

Bayram, M., & Ünğan, M. C. (2017). İSG kanunu uyum maliyetlerinin KOBİ'ler üzerindeki ekonomik faydaları ve bir araştırma. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 3*(3): 2528-9942.

Campailla, C., Martini, A., Minini, F., & Sartor, M. (2019). *ISO 45001. In quality management: Tools, methods, and standards*. Emerald Publishing Limited.

Colak, M., & Cetin, T. (2017). Analysıs of the occupatıonal health and safety at smes. *Research Journal of Business and Management, 4*(3), 384-389.

Darabont, D. C., Antonov, A. E., & Bejinariu, C. (2017). Key elements on implementing an occupational health and safety management system using ISO 45001 standard. *MATEC Web of Conferences,* 121, 11007.

Doğan, B., Yalçınkaya, C., & Balcı, M. G. (2017). Türkiye'de mühendislik fakültelerinde iş sağlığı ve güvenliği eğitimi. *Engineer & the Machinery Magazine, 58*(685): 1-6.

Duyar, G. (2010). *İş sağlığı ve güvenliği (Tuzla tersaneleri örneği)*. Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kocaeli.

Güngör, E. (2008). *İş sağlığı ve güvenliği kavramının toplam kalite yönetimi açısından irdelenmesi ve talaşlı üretim sanayisinde iş sağlığı ve güvenliği üzerine bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

Karahan, B. (2014). *Sağlık kurumlarında iş sağlığı ve güvenliği*. Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

Kılkış, İ., Demir, S. (2012). İşverenin iş sağlığı ve güvenliği eğitimi verme yükümlülüğü üzerine bir inceleme. *Çalışma İlişkileri Dergisi, 3*(1), 23-47.

Kleinova, R., & Szaryszova, P. (2014). The New Health And Safety Standard ISO 45001: 2016 and Its Planned Changes. *International Journal of Interdisciplinarity in Theory and Practice, 3*(4), 43-47.

Nagyova, A., Balazikova, M., Markulik, S., Sinay, J., & Pacaiova, H. (2017). Implementation proposal of OH&S management system according to the standard ISO/DIS 45001. *In International Conference on Applied Human Factors and Ergonomics*, 604, 472-485.

Türk Standartları Enstitüsü. TS ISO 45001: 2018 İş sağlığı ve güvenliği yönetim sistemi. https://www.tse.org.tr/Icerik/DuyuruDetay?DuyuruID=5687 Erişim tarihi: 12.06.2021

Şimşek, H., & Çetin, M. A. (2018). 6331 Sayılı kanun ile iş sağlığı güvenliği yönetim sistemlerinde liderlik ve çalışan katılımı yaklaşımının karşılaştırılması. *İsg Akademik, 2*(2), 83-89.

EXTENDED ABSTRACT

Occupational health and safety is an issue that has kept its seriousness for centuries. Negative operating conditions, long working hours and occupational accidents that developed with industrialization acted a part in increasing the severity of this situation. Occupational health and safety has been created in line with the needs of the working individual and has taken form in time (Duyar, 2010). As a result of rapid developments in industrialization, technology and other fields, many changes emerge in business and working conditions. This situation brings up the protection of the physical, bodily and mental health of the employees. As a result of the situation in question, the concept that first appeared as 'Occupational Health and Safety' has taken the form of a broader expression as 'Occupational Health and Safety' as it was not sufficient in time. In this way, it is aimed to ensure that the labor conditions and environment are healthy and safe, alongside the health and safety of working individuals (Karahan, 2014).

Every business institution has some risks in terms of health and safety, depending on the characteristics of the work that is done. While only 2% of the negative situations caused by these risks are unavoidable, 98% of them are preventable. The aim of the studies, which were conducted on occupational health and safety, is to be provided working conditions that are isolated from health and safety risks and the dangers, which are caused by them. OHS studies, which basically cover the protection of the right to live, is an area of increasing importance all over the world in the period we live in. The pioneering role of international organizations in the development of national legislation and the seriousness of the issue paved the way for the inclusion of regulations on occupational health and safety in the legislation of almost all countries (Kılkış & Demir, 2012). Many organizations in cooperation with the International Labor Organization and the World Health Organization have carried out serious studies in terms of occupational health and safety. 'The degrees of exposure to chemicals in work environments' determined by the International Labor Organization for chemicals, and the decisions that are made and international agreements regarding occupational health and safety contributed to the solution of the problems at this point. With the contributions of the International Labor Organization and the World Health Organization, occupational safety legislation has been tried to be revealed by carrying out a number of legal studies and scientific activities to improve bad working conditions (Güngör, 2008). In addition, the OHSAS 18001 occupational health and safety standard constitute by the institutions operating which have been depending on the British Standards Institute in 1999. The ISO 45001 standard was established at the end of the meetings held by ISO with the participation of all country authorities until 2018. In parallel with this, countries have started to implement the new management system standard within a certain period of time. In Turkey, a period of three years has been granted for the transition from the OHSAS 18001 management system to the ISO 45001 management system. The last day of the in question process was determined as 12.03.2021, and afterward it was extended to 30.09.2021. In this study, it is aimed to examine the general lines and features of the ISO 45001 occupational health and safety management system.

One of the most important changes made with the ISO 45001 OHS management system is the determination of the needs and expectations of the parties. In this context, in order to be ensured the effectiveness of the management process, the system must be constituted within the scope of certain criteria. Among these criteria, one of the most important is legal regulations. In this context, for the sake of example, within the scope of the Constitution of the Republic of Turkey, the Occupational Health and Safety Law No. 6331 obliges the

employment of OHS Experts in line with the number of personnel operating in the enterprises and the activities of the enterprise (Şimşek & Çetin, 2020).

One of the important changes made with ISO 45001 is the inclusion of the concept of leadership and management bodies in the scope of the system. In this connection, within the scope of the system, management bodies are assigned for subjects such as determining the scope of the business, meeting the expectations and needs of the parties, and determining the business goals. With the concept of leadership included in the system, it is stated that the efficiency of the management system can be increased within the scope of the competencies of business managers. In this context, managers are held liable for leading the business personnel within the scope of the system (Şimşek & Çetin, 2020).

One of the most important changes made with the ISO 45001 OHS Management System is the participation of all personnel within the scope of the system, as well as informing and supporting all personnel regarding the management system. In this context, it is aimed to improve the system and provide its effectiveness by giving feedback from the personnel regarding the deficiencies of the system. Therewithal, the management of the enterprise has been made responsible for the provision of resources in relation to this situation.

One of the most important changes made with ISO 45001 is the costs of identifying risks and opportunities. In this sense, businesses are held liable for pre-analyzing the risks related to occupational safety and health. Regarding this situation, an approach in the form of PDCA (Plan-Do-Check-Act) has been adopted. With the PDCA approach, it is aimed to minimize potential hazards. In addition, with the ISO 45001 OHS management system, the evaluation of opportunities to increase the effectiveness of the OHS management system is also included in the scope of the system. Experience, legal regulations, operating conditions and the feedback of the personnel to the management are taken into account in the evaluation process of risks with regard to the enterprise (Akpınar & Öğütoğulları, 2016).

Uluslararası Multidisipliner Akademik Araştırmalar Dergisi / Mayıs-Haziran-Temmuz-Ağustos Cilt: 8 Sayı:2
Journal of International Multidisciplinary Academic Researches / May-June-July-August: 8 Issue: 2
2021
www.joimar.com

ARİSTOTELES'İN ERDEM ANLAYIŞI ÜZERİNE BİR İNCELEME

A TREATISE ON ARISTOTLE'S CONCEPTION OF VIRTUE

Mehmet AÇIKGÖZ

Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe Anabilim Dalı, Sakarya, Türkiye
***e-mail: mehmet.cemil2749@gmail.com**

ÖZET
Geçmişten günümüze kadar insanlık tarihi ve felsefe tarihi boyunca toplumsal anlamda erdem ve bilgelik, ölçülülük, cesaret, adalet kavramları, düşünürlerin etik alanlarında oldukça önemli bir yer tutar. Aristoteles'in erdem üzerine olan düşüncelerine incelediğimizde erdemin doğasının ne olduğu, onun, mutluluk ve iyi bağlantısı üzerine düşünülmüş ve durulmuştur. Erdemin araştırılmasında kullanılan kavram orta olma ile açıklanır. Bu noktada erdem iki düşünce ekseninde ifade edilmiştir. Karakter erdemler ve Düşünce erdemler konu kapsamında değerlendirilir. Etik alanına ilişkin konuları değerlendirdiği yapıtları Eudemos'a Etik ve Nikomakhos'a Etik başlıca başvuru kaynağı olarak kullanılır.
Anahtar Kelimeler: Karakter erdemi, düşünce erdemi, iyi, mutluluk, bilgelik, ölçülülük, cesaret, adalet

JEL KODU: N9

ABSTRACT
The concepts of virtue and wisdom, moderation, courage, justice in the social sense have an important place in the ethical fields of thinkers throughout the history of humanity and philosophy from past to present. When we look at Aristotle's thoughts on virtue, what the nature of virtue is, its connection to happiness and good has been considered and focused on. The concept used in the investigation of virtue is explained by being medium. At this point, virtue has been expressed in two axes of thought. Character virtues and Thought virtues are evaluated within the scope of the subject. His works, in which he evaluates the issues in the field of ethics, are used as the main reference source for Eudemos Ethics and Nicomachus Ethics.
Key Words*:* Character virtue, virtue of thought, good, happiness, wisdom, temperance, cougrage, muscle

JEL CODE: N9

GİRİŞ

Erdem ahlakının düşünce tarihinde geçmişten günümüze kadar en önemli temsilcilerinden birisi olarak varlığını gösteren Aristoteles hem kendi döneminde Antik çağda hem de daha sonraki dönemlere damgasını vurmuş, ahlak kapsamında erdem üzerine kapsamlı araştırmalar sonucunda yazılar yazmıştır. Ahlak çerçevesinde erdem hakkında derin düşüncelere sahip nadir düşünürlerdendir. Yaşadığı dönemde farklı düşüncelere sahip Aristoteles, Platon'un fikirlerine karşı yeni düşünceler ortaya koymasına rağmen Platon'u her zaman takip yapmaya çalışmıştır. Bunların yanı sıra felsefenin birçok temel konusunda olduğu gibi ahlak konusunda da öncü fikirlere sahip olmuş ve kendisinden sonra gelen düşünürleri olumlu bir şekilde etkilemeyi başarmıştır. Aristoteles'in erdem görüşü bilgi ve politika anlayışıyla her zaman yakınlık göstermiştir, fakat Hocasından farklı bir düşünce ve anlayışa' da sahip görünmektedir. Aristoteles insanın ahlak çerçevesinde erdemli olduğunu iddia etmiştir. O halde insan şu soruyu sormalıdır. Etik bakış açısıyla erdem nedir? Erdem bir davranış ve alışkanlık modeli, uygun durumlarda belli şekillerde yaşama ve duygusal eğilimidir. Aristoteles uygun ya da doğru duygular içinde olmanın iyi bir yaşam sürmek için altın orta terimini her zaman merkeze almıştır. Erdem akıldan yoksun bir alışkanlık olmayıp, içinde yaşanılan duruma uygun tepki vermeyle ilgili iradeye dayalı bir yargıyı eylemektir.

“Aristoteles’in ahlak felsefe anlayışında; ahlak mutluluk ve erdem kavramları ayrılmaz bir yakınlık ve bütünlük içerisindedir”(Durak, 2009:100). İnsan kendisine ait olan erdeme ancak zihni irade’ ye sahip olduğu zaman en iyiye ulaşmış olur. Akıl yeryüzünde yaşayanlar arasında sadece insana verilmesi ile en yüksek iyiye ve mutluluğa sadece insan ulaşabilir. “İnsanın salt kendine özgü fonksiyonu ruhun akla uygun gerçekleşmesi kendine ait zaman diliminde insan için gerçekten iyi olan, tam, kendine ait bir şey olarak mutluluktur. İnsanın madde halinin form kazanması veya ruhun, özü ile birlikte onu başka varlıklardan ayıran parçasının, tam bir eylem hali için de bütünü ile gerçekleşmesinden başka bir şey değildir” (Cevizci, 2006).

İnsan yaşamında erdem irade ile bütünlük kazanmıştır. İnsan iradesini kullandığı ölçüde erdemli olur. Eğer insan iradesinden uzaklaşırsa insanın erdeminden söz edemeyiz. İnsan iradesi ile değil hazcı yönü ile hareket etmiş olursa yine bir erdeme sahip olmamış olur. Erdemli bir birey olmanın merkezinde her zaman ölçülülük esas alınmalıdır. Bu durumda erdemli hareket etmiş olur. Bireyin erdeme yönelmesindeki asıl neden mutluluğa ulaşmak istemesidir. İnsan yaşam merkezinde irade ve ölçülü olmaya yer verdiği oranda erdemli olarak mutluluğu elde etmiş olur.

Erdem iradeden yoksun bir tutum ve alışkanlık olmayıp, içinde yaşanılan duruma uygun bir şekilde tepki vermeyle ilgili akla ve iradeye dayalı bir yargıyı aynı zamanda eylemi ihtiva eder. Bu durumdan dolayı her zaman gerçek ve kesin bilgi ortaya çıkartılmalıdır. Gerçek veya doğru bilginin merkezinde ise irade yatar. Aristoteles toplumun temel düşüncelere ilişkin bir anlam gücüne sahip olduğumuzu ifade eder. Aristoteles’in ahlak düşüncesi ve anlayışında insan yaşamının en büyük ve son amacının mutluluk olduğu onun “Eudemos” anlayışında vurgulamıştır.

“Aristoteles’in teleolojisinin net ve çok açık bir biçimde ortaya çıktığı bir yer de onun irade ve eylem alanıyla ilgili düşüncesidir. Daha açık bir şekilde ifade edecek olursak etiği ve politika felsefesidir. Bu düşünce eksininde aslında Aristoteles’in ahlakla ilgili araştırmalarında odak merkezini oluşturan iyi bir yaşam, politika felsefesiyle ilgili incelemelerinin en temel eylemi konusunu veya nihai amacını meydana getiren iyi bir devlet ve toplum düzeni içinde hayat sürmeyi gerektirir. Aristoteles’in ahlak kuramını, işte bu toplumsal kurallar içinde, söz konusu özgür düşünceye sahip yurttaşlar topluluğu için yazdığını; onun, öncelikle imtiyazlı bir sınıfın erdem ve eudemos ilgili bir ahlak kuram geliştirme düşüncesi ve eylemi ile araştırma yaptığını söyleyebiliriz” (Cevizci, 2015). Aristoteles’in ahlakını anlaya bilmek için yaşadığı dönemin politik koşullarına ve onun sosyopolitik düşüncelerini daha iyi okuma yapmamız gerekiyor. Ahlak bağlamında onun yaşadığı dönemin Atina şehrin yönetimini de ahlak görüşü ile bağlantılıdır. İnsanın toplum içinde yaşamasının bulunduğu çağ ve zaman diliminde amacı en yüksek iyi ve en yüksek mutluluğa ulaşmak olmuştur.

“Aristoteles’e göre erdemlerde iki kısma ayrılır. Bunlardan birincisi zihinsel, ikincisi ise ahlaksal erdemlerdir. Zihinsel erdemler kısmen doğuştan kısmen de eğitim yoluyla sonradan edinilir. Ahlaksal erdemler ise, birey özgür istenci ile yaşaman yönlendirmesine bağlıdır. Her iki erdem türü de akla, bilime, töreye ve istencin özgürlüğüne dayanır. Fakat bu nitelikler daha çok ahlaksal erdemlere özgüdür. Buna göre zihinsel erdemler, yaşamda, kalmak, varlığını korumak ve geliştirmek amaçlarına dönüktür” (Aydın, 2012).

Ahlak ve Erdem ise irade sonucunda alışkanlıklarımız ile kazanılır, alışkanlıkların payı ise eğitimden geçer. İnsan eğitimli olduğu oranda erdem ile hareket eder. Diğer taraftan baktığımızda aristokrat bir ailenin erdemi ile bir kölenin erdemi bir olmaz nedeni ise eğitim

farkından ve yaşam standartlarındandır. İnsanı insan yapan o şeydir. Yani özündeki akıldır, insan aklını kullandığı zaman iyiye ulaşır diğer canlılardan ayrılmasıyla mutluluğa daha yakındır. İnsan dışında her hangi bir canlıdan iyi veya mutluluk beklenmez nedeni ise diğer canlılar, akıldan noksandır. Akıl sahibi olan birey için yüksek iyi ve mutluluktan söz edilir.

"Erdeme yönelen kişi yetkinliğe varmakta aşırı bir atılım ortaya koyacak ama ölçülü olanı gerçekleştirmek isteyecektir. Erdemli insan en güzel ölçülü olarak her davranışında gerçekleştiren kişidir. Bu bağlamda erdemlerimizi istemle gerçekleştirdiğimiz yetkin ama ılımlı davranışlarımızı karşılar" (Timuçin, 2007).

Aristoteles'in Etik ve erdem üzerine olan düşüncelerini ele aldığımızda ise erdemin doğasının ne olduğu, onun, iyi ve mutluluk bağlantısı üzerine durulur. Ahlakın ve erdemin araştırılmasında kullanılan ölçülülük kavramı ile açıklanır. Aristoteles erdemi iki farklı boyutuyla açıklamıştır. "Nikomakhos'a Etik eserinde iki türlü erdemden söz eder. Bu erdemlerden birincisi Düşünce erdemi ve diğeri de karakter erdemi diyoruz, doğru yargılama, bilgelik aklı başındalığa, düşünce erdemleri; ölçülülük, cömertlik ise karakter erdemleri olarak söylüyoruz. Düşünce erdemi daha çok eğitim ile oluşur ve gelişir. Bu nedenle de deneyim zaman gerektirir; karakter erdemi ise alışkanlıktan edinilir, adı da bu sebeple küçük bir değişim alışkanlıktan ['ethos tan'] gelir. Etik bağlamında iyilik, mutluluktur" (Aristoteles, 2005).

Aristoteles bağlamında en önemli erdem altın orta kuralına uyularak yapılmasıdır. Altın orta insana nasıl ölçülü olunması konusunda erdeme sahip olmak için tam bir ölçüttür. Mutluluk erdeme uygun yaşamaktır Aristoteles'e göre erdem ise en iyi' ye ulaşarak gerçekleşir. Düşünce erdemlerinin temelinde iyi bir eğitim vardır. İyi bir düşünce erdemine sahip olmak için bir düşünürden ders almak her zaman diğer insanlardan daha iyi bir erdeme sahip eder. Aynı zamanda bilgelik yolunda ilerlerken kendi olma bilincini yakalamış olur. İnsan bu durumda istek ve arzulardan arınarak iyi' ye yönelim sağlanır. İyi' ye ulaşan insan ise mutluluk ulaşmış olur. Düşünce erdemini hâkim olduğu yerlerde adil yargılamalar ve doğruya yönelim daha hızlı ve kontrolde olur. Düşünce erdemini temelinde eğitim var olduğu için her insan düşünce erdemine hâkim olamaya bilir. Örneğin köleler ve kadınlar Antik yunanda yurttaş olarak sayılmıyordu. Eğitim kapsamında olduğundan dolayı bu haklara efendi, erkekler ve aristokratlar sahiptir.

Karakter erdemlerini temelinde ise cömertlik, ölçülülük gibi kavramlar vardır. Bu erdem ise alışkanlıklar sonucunda kazanılır. Temelinde alışkanlıklar olduğu için doğa vergisi bulunmaz sadece insana aittir. İnsan dışındaki her hangi bir canlıya atfedilmez örneğin bir taşa veya bir aleve atfedilmez karakter erdemi özden gelen alışkanlıklar hâkimdir. Taşın doğası ile insanım özü bir değildir. Yapısı gereği farklı olan şeyde hiçbir zaman alışkanlık edemez. Bu tür erdemler insana ait bir şekilde toplumu bir arada tutan erdemlerdir. İnsanın alışkanlıklarından geldiği için bu tür erdemleri yok sayamayız tam tersine sürekli olarak yaşamımız boyunca geliştirebiliriz. Erdemin temeline irade merkezli hareket ederiz bu durumda arzu ve isteklerimizden arınarak alışkanlıklarımız altın orta da tutmamıza sağlar iki farklı uçta harekete yapmayarak. Ölçülülüğü temel eksende tutarak yaşamış oluruz.

"Aristoteles'in erdemleri ikiye bölmesi; ayrıca etik erdemler arasında birçok erdem sayması da onun Sokrates'ten ayırır. Gerçi Aristoteles'e göre de en tam, en yetkin erdem özü gereği birdir. Ama erdemin koşulu olan ahlaksal yatkınlık, başka insanlar da farklılık gösterir. Örneğin, kölenin düşüncesi ve istenci özgür ruhlu bir insanın düşüncesinden ve istencinden başka biçimdedir, kadının, çocuğun, istenci de olgun bir erkeğinkinden yine başka bir

biçimdedir. Bundan dolayı tek tek kişilerin ahlaksal eylemleri ve ödevleri de çeşitli olmalıdır" (Akarsu, 1998).

Erdemler konusunda insanlar erdemlerini birbirinde farklı tutumlar doğrultusunda hareket ederler. Mesela kimisi kötü olurken kimiler iyi olur. Kimileri cimri olurken kimileri tamamıyla savurgan olur. Bu durumda ise erdemi tam anlamıyla yaşayan ve yaşamayan ayrımına götürür. Ama erdemli diye bilmemiz için ne çok aşırı fazla ne de eksik aşırı durumlarda olunmaması gerekir. Tam ortasını bularak ölçülü hareket etmeli insan bu durumda orta yolu bulan aynı zamanda erdemliliğe ulaşmış olur. Erdemlilik bir şeyi kabul etmek veya tersini yapmak değildir. Altın ortayı sağlayarak erdemli olmaktır. Bu bağlam da yukarıda da bahsini ettiğimiz Aristoteles'in ahlak görüşü ise politik görüşü bağlantılıdır. Bu durumda ise erdem ekseninde politika kitabındaki görüşüne yer verelim.

"Daha başkaları bu durumda bir sakınca görmezler; hukuk uzmanları arasında farklı bir şekil ekseninde her iki görüşü benimseyenler vardır. Bu farklı düşünce ve görüş ayrılığı ve düşünme dalgalanmalarını "üstün" sözünün anlamından kaynak olmaktadır. Hiç kuşkusuz bir şeyi buyruk verme durumuna erişen ve bu sebepten kuvveti en iyi biçimde gerçekleştire bilen bir bakıma erdem ya da yetenektir. Toplum içerisinde zafer kazanan da bir çeşit erdemde yetenek sahibi olarak üstün varlık olduğu için zafer kazanmıştır. Onun içindir ki kuvvetin kendisine özgün bir erdemde olmadığı düşünülüyor; gerçek olan çatışma hakkın ne demek olduğu konusun da çıkar bazıları, hak bu bağlamda insan duygularıdır. Ötekileri ise hakkın "daha kuvvetli olanın egemenliği anlamına geldiğini vurguluyor. Burada bir uzlaştırma durumu yoktur, görüşlerden birine dayanan kanıtların karşıt yan için hiç bir geçerliği ya da inandırıcılık gücü olmaz ve bizi erdemde üstün olan yönetecek ve efendi (egemen) olacaktır" (Aristoteles, 2014).

Aristoteles politika kitabın' da Erdemli olan zaferi kazanır. Tabi ne aşırılığa kaçmış olacaksın ne de yokluğa kaçmayacaksın orta yolu kendin elde etmen gerekiyor. Ölçülülüğü sağladığı takdirde erdemli olmuş olursun. Bir köleye kaldıramayacağı yükten fazla yük verirsen bur da erdemli bir davranış sergilememiş olursun. Erdemli davranışı kölenin taşıyacağı yükü izin verdiğin zaman erdemli olmuş olursun. Tabii kölelere de yaklaşma üslubunda erdemli olmanı gösterir. Eğer efendi kölesini kaybederse ortada efendi diye bir şey kalmaz efendi ve köle birbirini tamamlayan tam bir diyalektik yöntemdir. Eğer efendi efendiliğini bilirse kölede bulunduğu durumun farkın da olursa diyalektik bozulmadan düzen ilerler. Aynı zamanda köleler efendilerin aşağısında hayvanların üstünde olarak az da olsa erdemli davranış sergilerler ve o az erdem efendisine duyduğu saygıdan geçer ama demokrasi hareketinde oy kullanmada efendi doğru bir oy kullandığı zaman erdemliliğini yapmış olur. Kölenin özgürlüğü olmadığı sürece böyle bir erdemli davranışta bulunmayacaktır. Efendiler kendilerine saygı duydukları gibi eşyalarını da korudukları gibi kendilerini de efendi gösteren köleleri de bir üst seviyede tutup korudukları zaman kölelerine karşı erdemli bir tutum tutmuş ve toplum içinde sergilemiş olacaklardır. Yöneten, yönetilen erdemleri aynı değildir.

"Dolayısıyla, gerek yönetenin gerekse yönetilen erdemden pay almaları açıktır. Doğadan yönetilmek için yaratılmış canlılar arasında olduğu gibi bunlardan her birinin erdeminde farklılık ve ayrılıklar vardır. Erdemi düşünmek, bizi doğruca bedenin ruhunu incelemeye götürür; nedeni ise erdemlerin birbirinden ayrı saydığımızı doğal egemen ile doğal buyruk burada bulunacaktır. Öyleyse yöneten de etik erdemi tam olarak gerçekleşmelidir; nedeni ise insanın ödevi her zaman yıkıcı değil yapıcı olmaktır ve akıl baş yapıcıdır. Öteki üyelerinde her biri için uygun olan tutarda erdemleri olmalıdır. Demek ki sözü edilen sınıfların hepsinde ahlak erdemlerinin bulunması besbelli gerekiyor. Ahlak erdemlerinde belirli bir çeşitlenme

olduğu da açıktır; bir erkekte bir kadında benlik saygısı ya da adalet yahut cesaret, Sokrates'in sandığı gibi aynı değildir; bir yöneticinin cesaretidir, öteki hizmet edenin cesareti öteki erdemlerde böyledir. Köleyle efendi de böyledir bir kölenin işlevinin aşağılık ödevleri yerine getirmek olduğunu görmüştük, dolayısıyla ondan beklenen erdem pek büyük olmayacak gerekse yaşamın da ya da düpedüz beceriksizliğinden ötürü işin savsaklanmasını güvence yetecektir" (Aristoteles, 2014).

Aristoteles yönetim üzerinden sınıf erdemine değinir. Öncelikle efendi her zaman daha erdemli olur nedeni bakacak olursak efendi öncelikle yapıp etiklerinde daha özgürdür. Çünkü efendi yönetilen değil yönetendir. Yaptıklarında daha sorumluluk sahibi ve özgür olduğundan dolayı her zaman daha erdemli davranışlar sergilemek durumundadır. Ama bir köle' ye değerlendirecek olursak kölede özgürlükten bahsedemeyeceğimiz kadar sorumluluk bilincine' de yer yoktur. Her zaman efendi daha özgür olduğundan dolayı köleye oranla tam erdemli davranışlara sahiptir. Bu durumu halk üzerinden erdem okumasını yönetim ile değerlendirmiştir. Eğer monarşi bir yönetim olursa halkın nasıl erdemli davranış sergileyeceği belirsiz olur. Çünkü bir kişiye göre erdemli olmak belirlenemez. Erdem toplum tarafından nasıl olacağı şartı ile belirlenir. Bunu için ki! Despot yönetimden her zaman kaçınılmaya çalışılmalı ve herkesin söz sahibi olduğu halkın kendi kriterlerini belirlediği demokrasi olmalıdır. Demokraside her birey daha özgür oldukları için deha erdemli karalar verebilirler. Buradan da anlaşıldığı gibi Aristoteles'in politik ve etik görüşünün birbirini tamamladığı anlaşılmaktadır. Aristoteles'in ahlak görüşünü daha iyi algılaya bilmek için erdem kavramının alt başlıkların da incelemek gerekiyor.

"Bir tür karar adına insan bir eylemde bulunurken tercih kavramı ile birlikte eylemde bulunmalıdır. İnsan tercih yaparken özünde düşünme olmalıdır. Tercih sadece düşünme sonucunda bulunulan bir eylemdir. Her sanat ve her araştırmanın, aynı şekilde her eylem ve tercihin de bir iyiyi arzuladığı düşünülür; İnsan için en iyi ve en yüksek mutluluk en iyi ve en yüksek etkinlikte yani insanın insan olarak doğasını en eksiksiz şekilde ifade eden ve gerçekleştiren etkinlik türünde söz konusu olur. Bu nedenle iyiyi "her şeyin arzuladığı şey" diye yerine getirdiler" (Aristoteles, 2005).

Aristoteles'in Etik üzerine yazdığı eseri Nikomakhos' a etik kitabına iyi kavramı ile başlamıştır aklı temele alan her insan iyiyi arzular ve iyiyi tercih eder. İyi insan için en yüksek amaçtır. Her zaman iyi' ye ulaşmak asıl olan mutluluğa ulaşmanın yolunu sağlar insan yaşamı boyunca bazı şeyleri araç olarak kullanır. "Aristoteles mutluluk konusunda nihayet akla ve dolayısıyla felsefeye dayalı bir hayatın mutlu bir hayat olabilmesi alternatifini ele alır. Buna göre, en yüksek ve ya en iyi hayat biçimi insandaki en yüksek unsura bağlı olan onda ki ilahi öğe olarak akla uygun düşen bir hayat olmak durumundadır. Bu ise doğallıkla tefekküre dayalı bir yaşamdan başka bir şey değildir" (Cevizci, 2014).

İnsan aklının iyi ve doğru kullanır, ondan layıkıyla yaralanırsa, insan gibi yaşamış olur. Buna göre mutluluk insanın kendisine özgü işlevi yerine getirmesinden, onun bütün bir hayatı boyunca aklının iyi ve doğru kullanmak ise, erdemi gerektirir. Mutluluğun olmazsa olmaz koşulu etkinliktir, daha net bir şekilde ifade yapacak olursak iradeli insanın kendisini diğer canlılardan, hayvanlardan ayrılmasıyla özünün amacının gerektirdiği, insan varlığının en yüksek amacı ile mutluluğunu yaşamak durumundaysa eğer, gerçekleştirmek durumunda olduğu faaliyet türüdür. İnsanı insan yapan o şeydir. Yani özündeki akıldır, insan aklını kullandığı zaman iyiye ulaşır. Diğer canlılardan ayrılmasıyla mutluluğa daha yakındır. Herhangi bir hayvandan iyi veya mutluluk beklenmez çünkü diğer canlılar, akıldan noksandırlar. Akıl sahibi olan insan için iyi ile mutluluktan söz edebiliriz. Aristoteles

bağlamın da iyi ve mutluluğu değerlendirdiğimizde; iyi teorik bilgimizle nousta yatan ve pratik işlerimizle ortaya çıkan erdemli bir davranıştır. İyi istemek insanı sınırlandırmak değildir, insanı erdeme yöneltmektir. Erdeme yönelen insan ise sınırsız olur ve böylece özgürlüğünü eline almış olur. İyi insanın ruhunda yatan formudur, mutluluk ise o form ile açığa çıkandır. Mutluluğa kavuşan insan böylece formunu gerçekleştirmiş olur. Mutluluğu açığa çıkaramayan yöneticiler ve askerlerdir, onlar rahat bir yaşam süremezler, aksine sürdükleri vakit görevlerini erdemli bir şekilde yapamazlar. İnsan iyi ve mutluluğa bilgisizliğinden dolayı ulaşamazlar. Bilgili insan ise iyi ve mutluluk onu yaşamın tabii olmuş olur. Her iyi ve mutluluk bütün insanlarda aynı değildir. Örneğin; kimisi gitar çalarken mutlu olur, kimisi yürüyerek mutlu olur, kimisi ise düşünerek mutlu olur. "Ne ki mutlu ve güzel yaşama en çok tercih edilesi görülen üç şeyde bulunsa gerek: nitekim kimi aklı başındalık en büyük iyidir der, kimi [karakter] erdemi en büyük iyidir der, kimi de haz en büyük iyidir der. Karakter aynı zamanda tercih de bulunmadığımızı zamanda kendini gösteren şeydir. Bu bağlamda karakter ile tercihin birbirini doğru orantılı gösterdiği şeydir. Tercih yaptığımız zaman asıl olan karakterimizi yansıtır. Bir şeyin temelinde insan için nasıl düşünce varsa karakterimizin temelinde de düşünce vardır. Bu bağlamda tercih ve karakterin her ikisinde düşünce hareket ettiriyor. Bazıları mutluluk için bunların önemi konusunda farklı görüşteler: biri ötekinden daha çok mutluluğa götürür diyenler var; yani kimi aklı başında lığın [karakter] erdeminden daha önemli olduğunu, kimi[karakter] erdeminin aklı başındalıktan daha önemli olduğunu, kimi ise hazzın bu ikisinden daha önemli olduğunu ileri sürüyor. Bu durum bireyden bireye farklılık gösterir" (Aristoteles, 2017).

Aristoteles'e göre insan aklının iyi ve doğru kullanır, ondan layıkıyla yaralanırsa, insan gibi yaşamış olur. "Bu durumda mutluluk erdemlere uygun yaşamda olsa gerektir. Öyleyse madem en hayırlı iyi mutluluktur ve bunun işler hali amaçtır; erdemlere göre yaşayarak mutlu olabilir ve en hayırlı iyiye sahip olabiliriz. Mutluluk tam iyi ve amaç olduğuna göre, onun bir tam olanda olacağını gözden kaçırmamak gerekir." (Aristoteles, 2019: 25). Mutluluk insanın kendisine özgü işlevi yerine getirmesinden, onun bütün bir hayatı boyunca aklının iyi ve doğru kullanmak ise, erdemi gerektirir. Mutluluğun erdem olduğu anlamına gelmez; o, gerçekte ruhun erdemli etkinliğinden, üstelik yaşam boyu sürecek faaliyetinden oluşur. Demek ki mutluluğun olmazsa olmaz koşulu etkinliktir, İnsanı insan yapan o şeydir. Yani özündeki akıldır, insan aklını kullandığı zaman iyiye ulaşır. Diğer canlılardan ayrılmasıyla mutluluğa daha yakındır. Herhangi bir hayvandan iyi veya mutluluk beklenmez çünkü diğer canlılar, akıldan noksandırlar. Akıl sahibi insan için iyi veya mutluluktan söz edebiliriz. İnsanın iyiye ulaşması ve en yüksek mutluluğa ulaşması farklılıklar olabilir.

"Bilgelik bilgileri en sağlam olması gerek, bu acık nokta Aristoteles'e göre bilge yalnızca ilkelere ve kurallara dayanan şeyleri bilmekle kalmamalı, ilkeler ve kurallar konusunda da doğruyu bulmalı. Dolayısıyla Aristoteles'e göre bilgelik en değerlilerin başını gelen bir bilim olarak bilim ile eğitim olması gerek. Ahlaki erdemlerde iyi var iken zihinsel erdemleri bilgelik üzerinden insandan insana değişkenlik gösterir. Bilgeli ise ender insanlarda görünür. Aynı zamanda köle ahlakını benimsemek tarafı değildir. Bilgeli insanlar efendi ahlakını da yaşayan ve köle ahlakından ve aynı zamanda kötülüklerden kaçan asil soylu insanlardır" (Aristoteles, 2005).

Aynı zaman da bilgelik bir bilimdir. Bilgelik' e çok az insan ulaşır. Bilgelik ilkelere bağlı kalmadan kendi doğasında çalışma ister her insan bilgelik erdemine ulaşamaz çok az sayıda ki insan bilgelik erdemine ulaşır bilgelik erdemi düşünce erdeminin içinde barındırır. Ciddi manada iyi bir eğitimden geçtikten sonra her şeyin ortasını yakalayan insanlar bilge erdem sayılır. Toplumda eksiklikleri gördükten sonra o eksiklikleri tamamlamaya çalışan insanlardır.

Aynı zamanda bilgeye düşen görevlerden biri de kanıta sahip olmaktır. Yanlış bilgiye düşerse eğer bilge kendinden sonraki insanları da hata yaptırmış olur. Bu durumdan dolayı kanıt ekseninde durması hem kendi adına hem de sağlıklı kararlar verilmesi adına erdem sağlanmış olur.

"Aristoteles ahlak erdemleri ele alırken öncelikle cesaret erdemi üzerine durur. Bu erdem insan da cesaretten yoksun korku duygusu ile ilgilidir ve korkaklık ile gözü karalık arasında, yani iki aşırı karar arasında bir Altın ortadır" (Durak, 2009). Cesaret kavramını ahlaki erdemleri bağlamında insanın kendi içinde iki aşırı uç noktasında yaşamaması altın ortayı temel merkeze alarak yaşanması gerektiğini vurguluyor. Aynı zamanda Cesaret şan şöhret peşinden koşulursa erdem sayılmaz. İnsanın kendi çıkarı egemenliği altına girmiş olur. Cesaret ola bilmesi için kendi dışındaki insanlar için kendinden bir şeyler feda etmesi gerekir.

Cesaret erdemine sahip olan insan yaşamı boyunca disiplinli bir şekilde kendisini korkuya kaptırmaz. Erdemli olmak için korkulması gereken şeylerden cesaret erdemi gereği gerektiği zaman korkacak, güzel bir amaç içinde aklının gerektirdiği biçimde kullanacaktır. Aristoteles'in altın orta kavramı ile cesaret erdeminin nasıl oluştuğunu tam olarak ifade edersek ifradı gözü peklik, her şeyden korkmanın gereği korkaklıktır. Bu iki unsur cesaret erdeminin aşırı noktalarını değerlendirmektir. Cesaret bu iki unsurun ölçülü bir şekilde ortasıdır. Cesur kişi güzel bir şey için cesarete altın orta çerçevesinde ölçülü olan şeylere dayanır.

"Aşırı derece bir yiğitlik; erdem olmadığı gibi korkaklıkta bir erdem değildir. Ölçülülüğü sağlayan bir insan cesaretli olarak erdemi kazanmış olur. Aynı zaman da cesur bir asker görevini aksatmadan yaptığı zaman, erdemli bir davranış sergilemiş olur. Halkına karşı bir lider, davranışlarını sağladığı takdirde ve görevlerini aksatmadan yerine getiriyorsa çıkarlarını düşünmeden vazifesini yaparsa erdemli bir tutum sergilemiş olur.

Yiğitlikten sonra ölçülülükten söz edelim; bunların ruhun akıldan pay almayan yanları ile ilgili erdemler oldukları düşünülüyor. Ölçülülüğün hazlar konusunda bir ölçülü olma olduğunu daha öce vurgulanmıştır; acılarla ise daha az ve değişik bir biçimde ilgilidir: haz düşkünlüğü de onlarda görülüyor. Maddi bedenle ve ruhun formu ile ilgili olanları ayıralım, örneğin, onur seviyesi ve öğrenmesi gibi: Her insan, hoşlandığı şeylerden haz alır ve etkilenen beden değil, daha çok irade ve düşünme yetisidir" (Aristoteles, 2005).

Ölçülülük diğer anlamıyla altın ortadır. Yani bir şeyin ne aşırılığına kaçması ne de mahrum bırakılmadır. İnsanın ihtiyacı olanı yönelmesidir. Altın orta insandan insana farklılık gösterir; kimi insanlar bunun oranını kaçırdığı vakit hazza tamamen yöneldikleri vakit erdemsizliğe de yönelmiş olurlar. Erdemsiz insanlar ne mutluluğa ulaşa bilirler ne de bilge birisi olabilirler. Altın ortayı yakalayan insan ise erdemli davranışı da yakalamış olur. En iyi mutluluğa sadece ölçülülük ile ulaşılabilir, ölçülülük ne bir matematik ne bir geometri hesabıdır. Ölçülülüğü insan kendisi belirler, ölçülülük bir kölede farklı bir anlam ifade ederken bir efendide ise ayrı bir anlam ifade etmektedir.

"Adalet ve adaletsizliği üzerine düşünelim İnsanın kendi üstüne düşen görevi yerine getirmesi ve kendisine ait olana sahip olmasıdır, her insanın kendisine düşeni yapmasını, doğasının bir parçası olana sahip olmasını sağlayan yasalar da adil yasalardır. Şimdi görüyoruz ki herkes insanların adil olanı yapan insanlar olmalarını adil eylemlerde bulunmalarını ve haklı şeyler istemelerini sağlayan huya adalet; aynı şekilde insanların haksızlık yapmaya ve haksız şeyler istemeye götüren huya da adaletsizlik demek istiyor. Bunun için bizde ilk önce bunları

biçimsel olarak kabul edelim. Nitekim bilimler ve olanaklar ile huylar arasındaki uyum aynı değildir. Çünkü karşıtların olanağının ve bilimin aynı olduğu; oysa karşıt huyların olduğu ama karşıtların huyunu olmadığı düşünülüyor" (Aristoteles, 2005).

Aristoteles Nikomakhos' a etik kitabının beşinci kitabında adalet erdemini vurgulamaktadır. Aristoteles, öncelikle adalet teriminin anlamını vermekte ve onu açıklamaya çalışmaktadır. Buna göre adalet insanların, toplum içinde bireylerin adil olmalarını sağlayan şeydir, adil davranışlarda bulunmalarını sağlayan bir huyun, istidadın adıdır. Bunun istenilmeyen durumunda ise kişi adaletsiz davranışlarda kendisini bulunur. Aristoteles adalet ve adaletsizlik terimlerini birkaç farklı anlamda kullanıldığını ifade edilmektedir. Öncelikle evrensel bir bütün ilke olarak adil ve adaletli olanı yasal olduğunu, yasaya uygun yaşamak ve tarafsızlığı gözettiğini belirtmektedir.

Yasaya uyan insan toplum tarafından daha çok benimsenerek kendisi ve kendisi dışında eşitliği gözeten insan adaletli olacaktır. Buna göre adalet hukuk ve yasaya uygun olanda ve tarafsızlığı ve eşitliği gözetende, adalet dışına çıkmak kendi çerçevesinde yasaya aykırı olanda, eşitliği gözetmeyende bulunur. Görüldüğü gibi yasaya uyan adil uymayan ise adaletsizdir. Yasalar herkes için konulmuştur. Bununla amaçlanana bütün insanlar ortak çıkarlarını, erdem bakımından üstün olanların çıkarlarını veya ortak yararlarını gözetmektir. Bundan dolayı yasalar adildir. Devlette mutluluğun ve iyinin kazanılmasını veya tarafsız bir şekilde korunmasını hukukun ve yasaların verdiği haklar sağlamaktadır. Yasaların temelinde ise erdem vardır.

SONUÇ

Kendi zamanlarındaki kadar önemli ve hala tanınan bu büyük filozof, ahlak kuramına yeni bir bakış açısı getirmiştir. Aristoteles erdemi akıl, bilgi ve mutlulukla eş değer görmektedir. İnsan aklı ile hareket yaptığı oranda erdeme sahip olur. Aristoteles göre aklını kullanan birey toplum içerisinde en iyiye ve mutluluğa ulaşmış olur. İyi, teorik bilgimizle akılda yatan ve pratik işlerimizle ortaya çıkan erdemli bir davranıştır. İyi istemek insanı sınırlandırmak değildir, insanı erdeme yöneltmektir. Erdeme yönelen insanda ise sınırsız iyi ve mutluluk olur. Bu şekilde insan ahlak çerçevesinde özgür bir varlık olarak yaşar. İyi insanın ruhunda yatan formudur, mutluluk ise o form ile açığa çıkandır. Mutluluğa kavuşan insan böylece formunu gerçekleştirmiş olur. Her insanda erdem aynı olmadığı gibi iyi ve mutluluk bütün insanlarda aynı değildir. İyi ve mutluluğa sahip olmak için insanın yaşamında erdemli davranışlar olmalıdır. Bu durumda ise erdem alışkanlıklarla kazanılır, alışkanlıkların payı ise eğitimden geçer.

Erdem konusunda toplum içindeki her bir birey erdemli davranışlarında birbirinde farklı tutumlar doğrultusunda hareket yaparlar, kimisi kötü davranışlar yaparken, kimiler iyi davranışlarda bulunurlar. Örneğin kimileri cimri davranışlar sergilerken kimileri tamamıyla savurgan davranışlarda bulunurlar. Bu durum ise erdemi tam anlamıyla yaşayan ve yaşamayan ayrımına götürür. Bir insana erdemli bir insan vurgusu yapmamız için ne aşırı fazla ne de aşırı eksik durumlarda olunmaması gerekir. İki aşırı ucun ortasını ölçülü bir şekilde yaşamalıdır. Bu durumda ölçülülüğü yaşamında bulunduran birey erdemliliğe ulaşmış olur.

KAYNAKLAR

Aristoteles, (2019). *Magna Moralia* (Y. Gurur Sev, çev.). İstanbul: Pinhan Yay.

Aristoteles. (2009). *Nikomokhas'a etik* (Saffet Babür, çev.). Ankara: Kebikeç Yay.

Aristoteles. (2014). *Politika* (Mete Tunçay çev.). Ankara: Remzi Kitap Evi.

Aristoteles. (2017). *Eudemos' a etik* (Saffet Babür çev.). Ankara: Bilge su Yay.

Akarsu, B. (1998). *Mutluluk ahlakı*, İstanbul: İnkılap Kitap Evi

Aydın, A. (2012). *Felsefe düşünce tarihi*, Ankara: Pegem Akademi.

Cevizci, A. (2014). *Etik- ahlak felsefesi*, Ankara: Say Yay.

Cevizci, A.(2015). *Felsefe tarihi*, İstanbul: Say Yay.

Cevizci, A. (2006). *İlkçağ felsefesi tarihi*, Bursa: Asa kitap Evi.

Durak, N.(2009). *Aristoteles ve Farabi'de etik*, Isparta: Fakülte Kitap Evi.

Timuçin, A. (2007). *Düşünce tarihi 1*, İstanbul: Bulut Yayınları.

EXTENDED ABSTRACT

Aristotle, who showed his existence as one of the most important representatives of virtue ethics in the history of thought from the past to the present, left his mark both in the Antiquity and in later periods in his own time, and wrote articles as a result of extensive research on virtue within the scope of morality.He is one of the rare thinkers who have deep thoughts about virtue within the framework of morality. Aristotle, who had different thoughts during his lifetime, always tried to follow Plato even though he put forward new ideas against Plato's ideas. In addition to these, he had pioneering ideas about morality as well as many fundamental subjects of philosophy and succeeded in influencing the thinkers who came after him in a positive way. Aristotle's view of virtue has always been close to his understanding of knowledge and politics, but he seems to have a different thought and understanding from his teacher. Aristotle claimed that man is virtuous within the framework of morality. So one should ask this question. What is virtue from an ethical point of view? Virtue is a pattern of behavior and habit, the emotional disposition and tendency to live in certain ways in appropriate situations. In human life, virtue has gained integrity with will. Man becomes virtuous to the extent that he uses his will. We cannot speak of human virtue if it moves away from human will. If a person acts not with his will but with his hedonistic side, he still does not have a virtue. At the center of being a virtuous individual, moderation should always be based. In this case, he would have acted virtuously. The main reason for an individual to turn to virtue is his desire to achieve happiness. A person achieves happiness by being virtuous as long as he includes will and moderation in the center of his life. Virtue is not an attitude and habit devoid of will, but also includes a judgment based on reason and will, about reacting appropriately to the situation in which one lives. Because of this situation, true and precise information should always be revealed. At the center of true or true knowledge lies will. Aristotle states that we have the power of meaning regarding the basic ideas of society. In Aristotle's moral thought and understanding, he emphasized in his "Eudemos" understanding that the greatest and final purpose of human life is happiness.

Morality and Virtue, on the other hand, are gained through our habits as a result of will, and the share of habits goes through education. A person acts with virtue as much as he is educated. On the other hand, the virtue of an aristocratic family and the virtue of a slave are inseparable because of the difference in education and living standards. It is what makes a human being. In other words, it is the mind in its essence, when people use their minds, they

get better and are closer to happiness by separating them from other living things. The reason why good or happiness is not expected from any living thing other than human beings is that other living things lack intelligence. High good and happiness are mentioned for the person who has reason. In the context of Aristotle, the most important virtue is to follow the golden middle rule. The golden middle man is the perfect criterion for having virtue in how to be moderate. Happiness is living in accordance with virtue. According to Aristotle, virtue is realized by reaching the best. Good education is the basis of the virtues of thought. To have the virtue of good thought, learning from a thinker always makes him have a better virtue than other people. At the same time, while walking on the path of wisdom, he catches the consciousness of being himself. In this case, a person is purified from desires and desires and orientation towards the good is provided. The person who reaches the good will reach happiness. Where the virtue of thought is dominant, fair trials and the right orientation are faster and in control. Since education is the basis of the virtue of thought, every person may not be able to dominate the virtue of thought. For example, slaves and women were not considered citizens in Ancient Greece. Since it is within the scope of education, these rights belong to the master, men and aristocrats. On the basis of character virtues, there are concepts such as generosity and moderation. This virtue is acquired as a result of habits. Since it is based on habits, there is no nature tax, it belongs only to humans. It cannot be attributed to any living thing other than humans, for example, to a stone or a flame. The nature of the stone and the human essence are not the same. It can never become a habit in something that is different by nature. Such virtues are those that hold society together in a human way. We cannot ignore such virtues because they come from human habits, on the contrary, we can constantly develop them throughout our lives.

In terms of virtue, each individual in the society acts in accordance with different attitudes in their virtuous behaviors, while some behave badly, some behave well. For example, some exhibit stingy behaviors while others engage in completely wasteful behaviors. This situation leads virtue to the distinction between living and non-living. In order for us to emphasize a person as a virtuous person, one should neither be in excessive nor excessively deficient situations. The middle of the two extremes should live in moderation. In this case, the individual who has moderation in his life reaches virtuousness.

This great philosopher, as important and still recognized as in his own time, brought a new perspective to moral theory. Aristotle equates virtue with reason, knowledge and happiness. A person has virtue as long as he acts with his mind. According to Aristotle, the individual who uses his mind reaches the best and happiness in society.